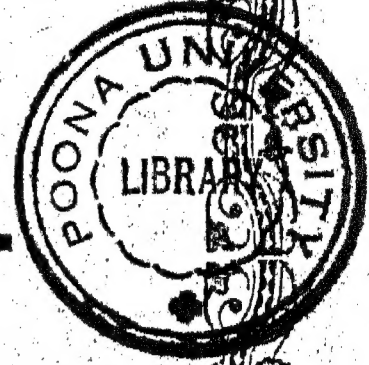

श्री जिनायनमः

श्रीरत्नमंदिरगणीकृत उपदेशतरंगिणी

तथा

श्रीहरिभजसुरिकृतान्यष्टकानी.

आ अमुह्य उपदेशतरंगिणी ग्रंथमां विविधोपदेशां
चरेद्वा पांच तरंगोनुं मुखसहित ज्ञाशांतर तथा
अष्टकजीमां मुख तेनो ज्ञाषांतर अने टीकाना
ज्ञावार्थ साथे बत्रीश बाबतोपर तेना बत्रीश
ज्ञाग पाडीने अतिउत्तम वीवेचन कखुंठे. ते

समस्त चतुर्विध श्रीसंघने अवश्य वाचवा ज्ञाणवा

माटे घणोज उपयोगी जाणीने

श्रावक. शा० श्रीमसिंह माणकें,

श्रीमुंबापुरीमध्ये

निर्णयसागर नामक मुद्रायंत्रमां मुद्रित कराव्यो

वीर संवत २४२७

वीक्रम संवत १९९७

सने १९०१

वैशाख शुदि ३ रवै.

પ્રસ્તાવના.

સર્વ સુદ્ધ જૈન બાંધવોને માલુમ થાય જે આ ઉપદેશતરંગિણી નામના અતિમનોહર ગ્રંથનું ગુજરાતી જાણાંતર ઢપાવી પ્રસિદ્ધ કરવાનો અમારો ઘણાં વર્ષોં થયાં વિચાર હતો પણ કેટલીક અગવડોને લીધે તે કાર્ય મૂલતવી રહ્યું હતું. પણ હાલમાં તેનું આ ગુજરાતી જાણાંતર ઢપાવી અમોએ પ્રસિદ્ધ કરેલું છે. આ ગ્રંથના કર્તા શ્રી રત્નમંદિરગણી જીએ તેના પાંચ તરંગો કર્યા છે. પેહેલા તરંગમાં પાંચ પ્રકારનાં દાનોનું ઘણુંજ રમણીક સ્વરૂપ આપેલું છે. તેમ તે દરેક દાનોનાં સ્પષ્ટી કરણ માટે મનોહર કથાઉં આપીને ઘણાજ ઉત્તમ પ્રકારથી તેનું વિવેચન કરેલું છે. બીજા તરંગમાં જૈનધર્મનાં શાસ્ત્રોમાં કહેલાં સાતે દેત્રોનું ઘણાજ સુલ્લાસાથી વર્ણન કરેલું છે, તથા તે સાતે દેત્રોમાં પોતાનું ડ્રવ્ય સ્વરચવાથી કેવો લાજ થાય છે. ? તે સઘલું દૃષ્ટાંતો તથા પુરાવાઉં સાથે સ્પષ્ટરીતે સમજાવેલું છે. ત્રીજો તરંગ પૂજા પંચાસકનો છે. તે તરંગમા વિવિધ પ્રકારની જિનપૂજાઉંનું સ્વરૂપ તથા તેથી મલતાં ફલો મનોહર કથાઉંની સાથે સમજાવેલાં છે. ચોથા તરંગમાં તીર્થયાત્રાનું સ્વરૂપ દેખામેલું છે; અને તે સાથે પૂરાતન કાલમાં જે જે મહાન જૈનધર્મી શાહુકારોએ અત્યંત ડ્રવ્યસ્વરચીને તીર્થ યાત્રાઉં કરેલી છે, તેનું લોકપ્રિય વર્ણન કરવામાં આવેલું છે. પાંચમો તરંગ ધર્મોપદેશરૂપ છે. તેમાં વિશેષ પ્રકારે જૈન ધર્મ સંબંધિ અત્યંત રમણીક ઉપદેશ કથાઉં સહિત આપેલો છે. એવી રીતે આ ગ્રંથ પાંચ તરંગોથી બનેલો છે. આ ગ્રંથના કર્તા શ્રી રત્નમંદિરગણી તપગહમાં થયેલા શ્રી સોમસુંદરસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી રત્નશેખરસૂરિના શિષ્ય પંડિત નંદિરત્ન ગણિના શિષ્ય હતા.

તેજ મહાન્ વિદ્યાન્ તથા ઇતિહાસિક બાબતોથી વધારે માહિતગાર હતા, એમ આ તેમનો રચેલો ગ્રંથ સ્પષ્ટ રીતે સૂચવી આપે છે. આ ગ્રંથ એટલો તો ઉપયોગી તથા રસિક છે કે તેનું આ જગોએ વિલકુલ વર્ણન નહીં કરતાં અમો અમારા સ્વધર્મી જૈન-બંધુજને તે સમસ્ત ગ્રંથ આદ્યથી તે અંતસુધી વાંચી જવાનીજ અમો જલ્દામણ કરીએ ઢીએ. આ ગ્રંથ ઉપદેશીક હોવાથી તે પરમ વૈરાગ્યથી જરૂર બનેલો છે. અને તેથી એટલુંજ કહેવું બસ થશે કે, દરેક જૈન બંધુજને આ ગ્રંથનું મનન કરવું. આ ગ્રંથ વાંચવાથી જૈનધર્મનું જ્ઞાન થવાની સાથે જૈનધર્મમાં થએલા મહાન રાજાજ તથા શાહુકારોના ઇતિહાસિક વૃત્તાંતોની પણ માહિતગારી મલી શકશે. અને તેથી અમોને આશા છે કે, દરેક જૈનબંધુ આ ગ્રંથ ખરીદ કરી તેનો લાજ લેશે. આ મૂલ ગ્રંથ સંસ્કૃત જાણામાં હોવાથી, અને તે જાણાનું હાલના સમયમાં સર્વ જૈનબંધુજને જાણપણું ન હોવાથી અમોએ તેનું ગુજરાતી જાણાંતર ઠપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલું છે. તેમાં પ્રમાદથી કે મતિદોષથી જો કંઈ વિપરી કે ઉત્સૂત્ર લખાયું હોય તે “ મિથ્યામિ દુક્કરું ” ઇત્યલં વિસ્તરેણ.

શ્રાવક. ત્રીમસિંહ માણેક.

अनुक्रमणिका.

तरंग पहेलो.

आंक.	विषय.	पृष्ठ.
१	मंगलाचरण.	१
२	पुरुषनुं माहात्म्य तथा रैवताचलनो महिमा.	२-३
३	नवखंभा पार्श्वनाथनुं वृत्तांत.	४
४	सेरिसक तीर्थनुं वृत्तांत.	५
५	तारंगकुर्गादिक तीर्थनुं वृत्तांत.	६
६	लक्ष्मीनुं माहात्म्य.	७
७	न्यायोपार्जित ज्ञाननुं निर्धन माणसनी जींदगीनुं वृत्तांत.	८
८	दाननुं सामान्य स्वरूप.	११
९	नव नंदोनुं तथा मम्मण शेठनुं वृत्तांत.	१२
१०	दाननी सफलतानो उपदेश.	१४
११	सुपात्र दाननुं स्वरूप.	१५
१२	सुपात्रदानपर युधिष्ठिरराजानुं दृष्टांत.	१६
१३	दाननां दश हेतुजनुं स्वरूप.	१७
१४	अज्ञयदाननुं स्वरूप.	१८
१५	अज्ञयदानपर शांतिनाथ प्रभुनुं दृष्टांत.	२१
१६	अज्ञयदानपर सुमेरु हाथीनुं दृष्टांत.	२२
१७	अज्ञयदानपर आरामिकनुं दृष्टांत.	२३
१८	अज्ञयदानपर अवंति सुकुमावनुं दृष्टांत.	२४
१९	अज्ञयदानपर अज्ञयकुमारनुं दृष्टांत.	२५
२०	जीवहिंसापर माधव गोवालीआनुं दृष्टांत.	२६
२१	सुपात्र दाननो महिमा.	२७

१२ सुपात्र दानपर चंदनबालानुं तथा मूल देवनो दृष्टांत. १९		
१३ सुपात्र दानपर बे ब्राह्मणोनुं दृष्टांत.	३०
१४ सुपात्र दानपर रथकार मृगनुं दृष्टांत.	३०
१५ सुपात्र दानपर धनसार व्यवहारीनुं दृष्टांत.	३१
१६ दान आपी तेनां प्रत्युपकारनी इच्छा न राखवाविषे दृष्टांत. ३३		
१७ मुधाजीवी मुनीनुं दृष्टांत. अनुकंपादाननुं स्वरूप. ३३।३४		
१८ अन्नदानपर रामचंद्रजीनुं दृष्टांत.	३५
१९ जगदुशाह शेठनुं दृष्टांत.	३६
२० विक्रम राजानुं दृष्टांत तथा उचीतदाननो स्वरूप....	३७
२१ सिद्धराज अने श्रीपालकविनुं दृष्टांत.	३९
२२ सिद्धसेन दिवाकरनुं वृत्तांत.....	३९
२३ कीर्तिदाननुं स्वरूप तथा कीर्तिदानपरविक्रमराजानीक. ४२		
२४ जोजराजा अने धनपालकविनुं दृष्टांत.	४६
२५ कीर्तिदानपर सिद्धराजनी तथा कुमारपाल राजानीक. ५०		
२६ कीर्तिदानपर विशाल देव राजानी कथा.	५२
२७ कीर्तिदानपर उदयसिंह राजानी. आम्नदेव मंत्रीनी क. ५३		
२८ कीर्तिदानपर विमलशाह शेठनी कथा.	५५
२९ कीर्तिदानपर वस्तुपाल मंत्रीनी कथा.	५६
४० शालिगराजानुं दृष्टांत.	६३
४१ समराशाहनी कथा.	६४
४२ शील संबंधि उपदेश.	६५
४३ ब्रह्मचर्यव्रतपर जिनदासनी कथा.	७२
४४ तपसंबंधि उपदेश.	७३
४५ पादलिप्त सूरिअने नागार्जुननुं दृष्टांत.	७४
४६ जावनासंबंधि उपदेश.	७७

तरंग बीजो,

४७ सप्तक्षेत्रोपदेशस्वरूप तथा शालिग शेठनुं दृष्टांत. ७१	
---	--

૪૮	જિનમંદિર બાંધવામાટે આમરાજાનું દૃષ્ટાંત.	૮૩
૪૯	કુમારપાલ રાજાનું દૃષ્ટાંત.	૮૪
૫૦	સંપ્રતિ રાજાની કથા.	૮૫
૫૧	જિનમંદિર બાંધવામાટે સિઝરાજ હાંશી શરાવીકા દ.	૮૬	
૫૨	જીર્ણોદ્ધાર માટે સજ્જન કોટવાલનું દૃષ્ટાંત.	૮૮
૫૩	પારસ શેઠનું દૃષ્ટાંત.	૮૯
૫૪	વિમલશાહ શેઠની કથા.	૯૦
૫૫	જીર્ણોદ્ધાર માટે વસ્તુપાલ તેજપાલની કથા.	૯૩
૫૬	પેશ્વડશાહ તથા ઝાંઝણ શાહની કથા.	૯૬
૫૭	બાહડદે મંત્રીનું દૃષ્ટાંત.	૯૮
૫૮	ધનસાર અને ગુણસારની કથા.	૧૦૨
૫૯	પૌષ્ઠ શાલામાટે દેદાશાહની કથા.	૧૦૪
૬૦	શાંતુ મંત્રીની કથા.	૧૦૬
૬૧	આઝડશાહનું દૃષ્ટાંત.	૧૦૭
૬૨	જિનબિંબપર ઝરતચક્રી તથા વસ્તુપાલની કથા.	૧૧૦
૬૩	ત્રીમશ્રાવક તથા ધનશાહની કથા.	૧૧૧
૬૪	સમરાશાહ શેઠ અને એક ઝાટની કથા.	૧૧૨
૬૫	હાંસી શ્રાવિકાનું દૃષ્ટાંત.	૧૧૩
૬૬	જૈનપુસ્તકોપર પેશ્વડશાહનું દૃષ્ટાંત.	૧૧૫
૬૭	પંચપરમેષ્ઠિનું માહાત્મ્ય.	૧૨૦
૬૮	પરમેષ્ઠી મંત્રપર ત્રીમાક શેઠની કથા.....	૧૨૪
૬૯	નીતિમાર્ગનો ઉપદેશ.	૧૨૫
૭૦	ચતુર્વિધ સંઘની પૂજાનો ઉપદેશ સંઘપૂજાનો મહિમા.	૧૨૭	
૭૧	સંઘવાત્સલ્યપર ધનાશાહ શેઠની કથા.....	૧૩૩
૭૨	સ્વામિવાત્સલ્યપર ઝરતચક્રી તથા પુનડ શ્રાવકની કથા	૧૩૭	
૭૩	આચુશેઠ તથા ઝાંઝણ શેઠની કથા...	૧૩૮
૭૪	જગસિંહશાહ વિગેરેનાં દૃષ્ટાંતો.	૧૩૯

તરંગ ત્રીજો.

૭૫	જિનપૂજાનું માહાત્મ્ય.	૧૪૧
૭૬	અંગપૂજાનું સ્વરૂપ.	૧૪૬
૭૭	દીપકપૂજા પર સ્વયંચૂ પૂજારાનું દૃષ્ટાંત.	૧૪૯
૭૮	તંટણીનું દૃષ્ટાંત.	૧૫૦
૭૯	જિણહ કોટવાલની કથા.	૧૫૨
૮૦	જિનપૂજાપર પેશ્વડશાહની કથા.	૧૫૫
૮૧	દેવપાલની કથા.....	૧૫૬
૮૨	ત્રીલ અને ત્રીલડીની કથા.....	૧૫૭
૮૩	નંદક અને ત્રજક વ્યાપારીની કથા.	૧૫૮
૮૪	સુંદર કુમારની કથા.	૧૬૧
૮૫	પાટ્ટહણ રાજાની કથા.	૧૬૨
૮૬	દેવપાલ શેઠનું દૃષ્ટાંત.	૧૬૩
૮૭	શ્રીધરવણિકની કથા.	૧૬૬
૮૮	દલ્દીડી ડોશીનું દૃષ્ટાંત.	૧૬૯
૮૯	સાજણસિંહ શેઠની કથા.	૧૭૧
૯૦	પરોપકારનું સ્વરૂપ. તથા ધનસાર શેઠની કથા. ૧૭૨-૧૭૩	૧૭૫
૯૧	વજ્રકર્ણ રાજાની કથા.	૧૭૫
૯૨	આનંદ અને કામદેવશ્રાવકની તથા શ્રીકૃષ્ણની કથા ૧૮૧	૧૮૪
૯૩	જિનદાસ શ્રાવકની કથા.	૧૮૪

તરંગ ચોથો.

૯૪	તીર્થયાત્રાનો ઉપદેશ.	૧૮૫
૯૫	હેમાચાર્ય તથા કુમારપાલ રાજાની કથા.	૧૮૬
૯૬	ધારાકશાહ શેઠની કથા.	૧૯૦

તરંગ પાંચમો.

૯૭	ધર્મોપદેશનું સ્વરૂપ.	૧૯૨
૯૮	ધર્મોપદેશનો મહિમા	૧૯૮

उपदेशतरंगिणी भाषांतर.

(कर्ता श्री रत्नमंदिरगणि)

श्रीमाज्ञेयः स वो देया-दमेयाः परमा रमाः ॥

यन्नामध्यानतः सर्व-सिद्ध्यः स्युः स्वयंवराः ॥ १ ॥

अर्थ- श्री नाजि राजाना पुत्र प्रथम तीर्थंकर तमोने मापवि-
नानी उत्कृष्ट लक्ष्मी आपो? के जे श्री नाजि राजाना पुत्रना ना-
मना ध्यानश्री सर्व सिद्धिउं पोतानी मेलेज आवीने वरेढे. ॥१॥

जेमना प्रजावना समूहोश्री सर्प पण धरणेंद्र थएलो ढे, ते श्री
पार्श्वनाथ प्रभु चक्रिवंतोनी अत्यंत रुद्धिमाटे थाउं ?

श्री चंद्रमा सरखा सुंदर यशना समूहश्री नरेल ढे पृथ्वीनुं
तल जेउंए तथा मोहरूपी लक्ष्मीना मुकुट सरखा एवा श्रीवर्ध-
मान प्रभुने हुं नमस्कार करुं हुं. (आ श्लोकमां कविण पोताना
गुरु श्रीसोमसुंदर महाराज तथा श्री रत्नशेखर महाजने पण
गर्जित नमस्कार कर्यो ढे.)

जेनी कृपाश्री जड माणस पण वृद्धवादीनी पेठे जगतमां पूज-
नीक थाय ढे, ते सरस्वती देवी सज्जनोने आनंद आपो ?

अमृतसरखी देशनाना रसश्री मनोहर थएली, तथा मुनि-
राजोने पण माननीक एवी आ उपदेशतरंगिणी घणा काख-
सुधी जय पामो?

श्रीनंदिरत्नना शिष्य एवा श्री रत्नमंदिरगणी साधु हवे उप-
देशरूपी मधश्री प्राणीउंने खुशी करे ढे.

તે નીચે પ્રમાણે—

વસુધાન્નરણં પુરુષઃ, પુરુષાન્નરણં પ્રધાનતરલક્ષ્મીઃ ॥

લક્ષ્મ્યાન્નરણં દાનં, દાનાન્નરણં સુપાત્રં ચ ॥ ૧ ॥

અર્થ— પુરુષ છે તે પૃથ્વીનું આન્નૂષણ છે, અને ઉત્તમ લક્ષ્મી તે પુરુષનું આન્નૂષણ છે, લક્ષ્મીનું આન્નૂષણ દાન છે, અને દાનનું આન્નૂષણ સુપાત્ર છે. ॥ ૧ ॥

પરમાર્થથી ચતુર માણસોએ પુરુષોનેજ પૃથ્વીના આન્નૂષણરૂપ કહેલા છે, કેમકે, જગતમાં જે ઉત્તમ જાવો આવે છે, તેજ સઘલા ઉત્તમ પુરુષના અવતારથી આવે છે. જેમકે, પુરુષોમાં સિંહ-સમાન એવા તીર્થંકર મહારાજ જ્યારે વિચરે છે, ત્યારે આ પૃથ્વી મણિના, સુવર્ણના તથા રુપાના ત્રણ ગઢોવાલી, ચાર દારવાલાં સ-મોસરણવાલી, દેવોએ કરેલાં સુવર્ણમય કમલોવાલી, ઘુંટણપર્યંત સુગંધિ પુષ્પોના સમૂહવાલી, અશોકવૃક્ષ તથા સર્વ ઋતુની વન-સ્પતિ, પુષ્પ, તથા ફલોના જારથી જૂષિત આવે છે, તેમ મરકી, ડુકાલ, જાય, ઈતિજ, વૈર, તથા રોગ આદિકના ઉપદ્રવો વિનાની આવે છે. તેમ ચક્રવર્તી, તથા વાસુદેવ આદિક (ત્રેસઠ) શલાકા પુરુષો રાજ્ય કરતે હોયે નાના પ્રકારનાં નગરોની સ્થાપના, મોટા મેહેલો, બગીચા, વાવડી, કુવા, તલાવ, કિહ્વા, खाइज, કુંમો, પરબો, મઠો તથા દેવમંદિરોથી પૃથ્વી સુંદર આવે છે; તેમ ચોરોની ધાડ, કુલટા સ્ત્રીજ, હુંટારાનાં ટોલાં આદિક દુષ્ટોનાં કષ્ટોની શ્રેણિ-જથી રહિત થઈને મનોહર આવે છે. શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે,

પુરિસેહિં રદ્ય તિત્થં, ન હુ પુરિસા હંતિ તિત્થરદ્યાવિ ॥

इतो पवरं तित्थं, पुरिसं पन्नणंति सव्वणू ॥ ૧ ॥

પુરિસાજ હોઈ તિત્થં, ન હંતિ તિત્થાજ તિહુઅણે પુરિસા ॥

સલિલાજ હવઈ ધણં, નો નીરં હોઈ ધણાજ ॥ ૨ ॥

अर्थ- एवी रीते तीर्थोने पण पुरुषोएज प्रवर्तावेलां ठे. केमके, अतीत, अनागत अने वर्तमान कालमां अनेक सिद्धोने सिद्धपदनी प्राप्तिथी श्रीशत्रुंजय तीर्थनुं “श्रीसिद्धक्षेत्र तीर्थ” एवं नाम प्रसिद्ध अयुं ठे. कह्युं ठे के.

उस्सप्पिणीइ पढमं, सिद्धो इह पढमचक्किपढमसुज ॥
पढमजिणस्सय पढमो, गणहारो जत्थ पुंडरिज ॥ १ ॥
चित्तस्स दुन्निमाए, समणाणं पंच कोडिपरिवरिज ॥
निम्मलजसपुंडरियं, जयज तयं पुंडरियतित्थम् ॥ २ ॥

अर्थ- आशी करीनेज हमणाना कालमां पण श्रीशत्रुंजय, सोपारक, वृद्ध नगर आदिक क्षेत्रोमां नाना प्रकारनां स्थानकोथी आवेला संघो चैत्री पुनेमने दिवसे पुष्प, दाम आदिकना दान-पूर्वक सिद्धांतोमां कहेली विधिथी पूजा, ध्वजारोपण, घीनी धारावली, तथा प्रदक्षिणा आदिक महोत्सवो करे ठे. वली कह्युं ठे के, जे रायणना वृद्धनी नीचे नात्रिराजाना पुत्र श्रीरुषभदेव प्रभु समोसर्या हता, ते रायणनुं वृद्ध वंदनिकपणाने प्राप्त अयुं ठे. वली सारावलि प्रकीर्णकमां पण कह्युं ठे के, नवाणु पूर्व वखत श्रीरुषभदेव प्रभु शत्रुंजयपर समोसर्या ठे. एटले ६९०५४ ४००००००००००० वार समोसर्या ठे.

तेम श्री रेवताचलजीनुं तीर्थ पण अनंता तीर्थकरोनां त्रण कट्याणको अवाथी प्रख्यात अएलुं ठे. कह्युं ठे के,

दीक्षाकेवलनिर्वृत्ति-कट्याणत्रिकमनंततीर्थकृताम् ॥
युगपदथैकमज्ञवत्, स जयति गिरिनारगिरिराजः १

श्री नेमीश्वर प्रभुनां ज्यां त्रण कट्याणको अयां हतां त्यां श्रीकृष्ण वासुदेवे त्रण प्रासादो कराव्यां हतां, तथा नाना प्रकारना प्रज्ञाववाली राजीमती, सांब प्रबुद्धकुमार, स्नात्र जलना

ગલવાથી જંગને પ્રાપ્ત થયેલી લેપ્યમય પ્રતિમાને જોવાથી લિન્ન
થયેલા રત્નસાર શ્રાવકે અંબિકા દિવીનું આરાધન કર્યું; ત્યારે
તેણીએ શ્રી બ્રહ્મેંદ્રે બનાવેલી વજ્રમયમૂર્તિ તેને આપી, અને તેણે
તે મૂર્તિને ત્યાં સ્થાપી; इत्यादि અનેક પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રધાનપુ-
રુષોના પ્રજાવથી તે રૈવતાચલ પ્રસિદ્ધતાને પ્રાપ્ત થયો, તથા સર્વ
દર્શનીયથી જગતમાં પૂજાવા લાગ્યો. કહ્યું છે કે,

સારં સિદ્ધગિરેર્યદેવ વિદિતં યન્નેમિનઃ સ્વામિનઃ,

કંદર્પદ્વિપદર્પમર્દનહરેર્વીરાવદાતાસ્પદમ્ ॥

યન્નિઃસંખ્યમહર્ષિકેવલરમાસંયોગસંકેતભૂ,

સ્તીર્થશ્રીગિરિનારનામ તદિદં દિષ્ટ્યા નમસ્કુર્મહે ૧

અર્થ— જે શ્રીગિરનાર નામનું તીર્થ સિદ્ધગિરિનો સાર છે,
તથા કામદેવરૂપી હાથીના દર્પને નાશ કરવામાં સિંહસમાન
એવા શ્રી નેમિનાથ પ્રજુના વીરપણાનું સ્થાનક છે, તથા જે સં-
ખ્યાવિનાના મહાન ઋષિજીની કેવલજ્ઞાનરૂપી સ્ત્રીના સંયોગની
સંકેતની જૂમિસરખું છે, એવા તે શ્રીગિરનારજી નામના તીર્થને
સારી રીતે હું નમું હું. વલ્લી તેમજ શ્રી આબુજીનું તીર્થ પણ જરત-
ચક્રીએ કરાવેલા શ્રીયુગાદિ પ્રજુના પ્રાસાદ તથા વિંબથી, તથા
શ્રી નાગેંડ્રાદિક આચાર્યોથી પ્રતિષ્ઠિત થયેલી શ્રી આદીશ્વર પ્ર-
જુની પ્રતિમાના સ્થાપનથી, તથા શ્રીવિમલશા, વસ્તુપાલ આદિ-
કોણે બનાવેલાં શ્રીરૂપજીદેવ, તથા નેમિનાથ પ્રજુના પ્રાસાદ આ-
દિક પુણ્યકાર્યોની પરંપરાથી પૃથ્વીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું છે. કહ્યું છે કે,

નાગેંડ્રચંડ્રનિર્વૃત્તિ-વિદ્યાધરપ્રમુખસકલસંઘેન ॥

અર્બુદકૃતપ્રતિષ્ઠો, યુગાદિજિનપુંગવો જયતિ ॥ ૧ ॥

તેવીજ રીતે નાગહૃદમાં રહેલું નવલંકારપાર્શ્વનાથનું તીર્થ પણ
જાણવું. તેનું વૃત્તાંત નીચે પ્રમાણે છે.

चित्रकूटनो स्वामी श्री चित्रांगद राजा आघाटपुरत्तन जोवा माटे आव्यो हतो त्यां तेने रात्रिए स्वप्न आव्युं के, परवालां तथा मोतीना स्वस्तिकथी शोजिता अएला नागहृद नामना कुंडमां श्री पार्श्वनाथजीनी प्रतिमा ठे. पढी ते कुंडमांथी ते प्रतिमाने तेणे कहाडीने नागहृद नामना नगरमां देहेरुं बांधीने तेमां स्थापन करी. हवे एक दहाडो ते नगरमां ते राजाना वंशानो सोम नामे राजा राज्य करतो हतो. त्यारे त्यां लडवा माटे योगिनी नामना नगरथी असुरोनं लश्कर आव्युं. त्यारे ते सोम राजाए ते प्रतिमानुं पूजन कर्युं; त्यारे ते ते प्रतिमाना अधिष्ठायकथी अधिष्ठित शरीरवालो अइने लडवाने गयो; अने ते असुरोना सैन्यनो तेणे पराजय कर्यो. पण पोताना शरीरमां त्यां तलवारना नव घा वाग्या. पढी ज्यारे ते पाढो आव्यो, त्यारे तेणे पोताने अकृत शरीरवालो, तथा मूर्तिने नव टुकडावाली जोइ. त्यारे तेणे त्रण उपवास करीने देवतानुं आराधन कर्युं. पढी ते देवताए दीधेला स्वप्ने अनुसारे ते नवे टुकडाउने जोमीने तेणे प्रतिमाने सज्ज करी. अने तेथी महामहिमाना स्थानकरूप, तथा सर्व उपद्रवोने हरनारुं ते नवखंभा पार्श्वनाथनुं तीर्थ थयुं.

वली तेवीज रीते श्री अष्टापदना तीर्थने पण नरतचक्रीए प्रवर्तव्युं ठे. कहुं ठे के,

अष्टापदाक्षिशिखरे, निजनिजसंस्थानमानवर्णधराः ॥

नरतेश्वरनृपरचिताः, सप्रत्नमया जयंति जिनाः ॥१॥

तेवीज रीते सेरिसक तीर्थ पण जाणवुं, तेनुं वृत्तांत नीचे प्रमाणे जाणवुं.

देवचंद्र नामना दुहकने चक्रेश्वरी देवीए सर्व कार्योंनी सिद्धिनुं वरदान आप्युं हतुं; तेणे त्रण नृमिवाळुं एक अत्यंत सुंदर जिनमंदिर एक रात्रिमांज बनाव्युं. तथा तेमां श्री पार्श्वनाथ प्रभु

આદિક ચોવિસે જિનેશ્વરોની કાયોત્સર્ગ ધ્યાનમાં રહેલી પ્રતિ-
માર્ચને સ્થાપન કરી. તે તીર્થ આ કલિકાલમાં પણ અતુલ્ય પ્ર-
જાવવાલું દેખાય છે.

વલી તેમજ શ્રી કુમારપાલ રાજાએ કરાવેલું એવું અત્યંત ઝંચા
એવા શ્રી અજિતનાથ પ્રત્નના પ્રાસાદવાલું, અને સર્વ લોકોના
આનંદરૂપી કંદને ઉત્પન્ન કરવામાં નવીન મેઘસરખું શ્રી તારંગ-
હુર્ગ નામનું તીર્થ પણ પ્રસિદ્ધ છે. તેમજ મંડપાચલપર રહેલા
મોટા મંદિરવાલું તીર્થ પણ પ્રસિદ્ધ છે, કે જેમાં મહા સતી સીતાએ
ગોમયની શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રત્નની પ્રતિમા બનાવી હતી, પણ તે-
ણીના શીલના માહાત્મ્યથી તે વજ્રમય થઈ ગઈ હતી. વધારે શું
કહેવું ? જીરાપહી, ફલવર્ધિક, કલિકુંડ, કુકટેશ્વર, પાવક,
આરાસણ, શંખેશ્વર, રાવણ પાર્શ્વનાથ, વીણાદીશ્વર, ચિત્રકૂટ,
આઘાટ, શ્રીપૂર, સંજનપાર્શ્વ, રાણકપુરનું ચૌમુખ પ્રાસાદ, ઇ-
ત્યાદિક અનેક તીર્થો કે જે આ દુનીયાપર હયાત છે, થઈ ગયાં
છે, અને થવાનાં પણ છે, તે તે સઘલાં તીર્થો, પુરુષોમાં મુકુટસ-
માન તથા પુરુષોમાં ઇંડ્ર સમાન એવા પ્રધાનપુરુષોએ પ્રવર્તાવેલાં
છે. પણ કંઈ પોતાની મેલેજ ઉત્પન્ન થયાં નથી. વલી એવું પણ કોઈ
તીર્થ સંજલાણલું કે જોવાણું નથી, કે જેમાંથી પુરુષો ઉત્પન્ન
થાય છે, આથી કરીનેજ પૃથ્વીનું આનૂષણ પુરુષજ છે. કહ્યું છે કે,

હસ્તી જ્ઞાતિ મદેન કં જલરુહૈઃ પૂર્ણેણુના શર્વરી
વાણી વ્યાકરણેન હંસમિથુનૈર્નદ્યઃ સન્ના પંક્તિઃ ॥
શીલેન પ્રમદા જવેન તુરગો નિત્યોત્સવૈર્મંદિરં
સત્પુત્રેણ કુલં નૃપેણ નગરં લોકત્રયં ધાર્મિકૈઃ ॥ ૧ ॥
હારાબ્ધાવમૃતં ધને વિતરણં વાણીવિલાસે શ્રુતં
દેહેઽન્યોપકૃતિઃ ફલં વરતરૌ વંશે ચ મુક્તાફલમ્ ॥

मृत्स्नायां कनकं सुमे परिमलः पंके पयोजं यथा
संसारे पुरुषायुषं निगदितं सारं तथा कोविदैः ॥५॥

गत्याऽघहत्या श्रुतसंयमाभ्यां,

सद्धानसध्यानतपःक्रियान्निः ॥

अर्हत्पदज्ञानशिवर्द्धिनिश्च,

मानुष्यकं जन्म वरं सुरेभ्यः ॥ ३ ॥

वली ते पुरुषोत्तुं आचूषण लक्ष्मीज ठे. पण रूप अने कला-
दिक गुणो आचूषणरूप नथी. कह्युं ठे के,

जाइरुवं विजातिनि, विनिवडंतु कंदरे विवरे ॥

अनुच्चिय परिवहूज, जेण गुणा पायमा हुंति ॥१॥

वली लक्ष्मीवान माणस अकुलिन होय तोपण उत्तम
कुलनो, बन्ने कुलथी शुद्ध, एकसो एक कुलोनो उद्योत करनारो,
बन्ने पद्मथी निर्मल राजहंसना अवतार सरखो गणाय ठे; वली
ते कलाविनानो होय तोपण लक्ष्मीथी बहोंतेर कलानो जाण क-
हेवाय ठे; वली त्रीज के तेरस आदिकना चेदनुं जेने ज्ञान पण
नथी, एवो पण पुरुष जो अव्यवालो होय तो चउद विद्यानो
पारंगामी तथा बृहस्पति सरखो दुनियामां कहेवाय ठे; कुरूप-
वालो होय तोपण उत्तम रूपवालो कामदेव सरखो, कालो होय
तो कृष्णावतारवालो, ठींगणो होय तो वामन वासुदेवना अव-
तारवालो, जंचो होय तो घुंटासुधि लांबा हाथवालो, लांबा
कानोवालो होय तो चंपाना ढोड जेवो, थारुं बोलनारो होय
तो मुखकमलमांथी कर्पूरनी चूरणने खरवावालो, बहुबोलो
होय तो वाचाल चाणाक्य सरखो चकोर, थोरुं खातो होय तो
देवांशी तथा पोपटनी पेठे आहार करनारो, घणुं खातो होय तो
पूर्व जेवे संपूर्ण दान देइने आवेलो अने तेथी पोतानी इच्छा प्र-

માણે ઝોજન કરનારો, આલસુ હોય તો જાગ્યશાલી, ઉદ્યમી
 હોય તો સાહસિકોમાં શિરોમણિ, લંગમો હોય તો મનોહર હા-
 થીના બચ્ચાંસરણી લીલાયુક્ત ગતિવાલો, લોચ્છીષ્ટ હોય તો ચિં-
 તામણિની પેઠે ગુપ્ત દાન દેનારો, પાત્ર અપાત્રના વિચાર વિનાનો
 જો હોય તો ઉદાર ચરિત્રવાલો તથા આષાઢ માસના વરસાદની
 પેઠે ઊંચ નીચ સ્થાનનો વિચાર કર્યાવિના દાન દેનારો, ઇત્યાદિ
 અનેક દૂષણોના સમૂહવાલો હોય તો પણ લક્ષ્મીરૂપી સ્ત્રીશ્રી જે
 આલિંગિત થયો હે, તેના દૂષણોને પણ લોકો ગુણપણાશ્રીજ
 જુએ હે. કહ્યું હે કે,

વિગુણમવિગુણદ્વં રૂવહીણં ચ રમ્મમ
 જમ્મવિ મદ્મંતં મંદસત્તંપિ સૂરમ્ ॥
 અકુલમવિકુલીણં તં પયંપંતિ લોઝા
 નવકમલદલલીણા જં પલોદ્દ લહી ॥ ૧ ॥
 વયોવૃદ્ધાસ્તપોવૃદ્ધા, યે ચ વૃદ્ધા बहुश्रुताः ॥
 सर्वे ते धनवृद्ध्य, दारे तिष्ठन्ति किंकराः ॥ ૨ ॥
 વંદ્યતે યદવંદ્યોઽપિ, યદપૂજ્યોઽપિ પૂજ્યતે ॥
 ગમ્યતે યદગમ્યોઽપિ, સ પ્રજ્ઞાવો ધનસ્ય હિ ॥૩॥
 યસ્યાસ્તિ વિત્તં સ નરઃ કુલીનઃ
 સ પંક્તિઃ સ શ્રુતવાન્ ગુણજ્ઞઃ ॥
 સ એવ વક્તા સ ચ દર્શનીયઃ
 સર્વે ગુણાઃ કાંચનમાશ્રયંતે ॥ ૪ ॥

આલસ્યં સ્થિરતામુપૈતિ ઝજતે ચાપલ્યમુદ્યોગિતાં
 મૂકત્વં મિતજ્ઞાપિતાં વિતનુતે મૌઘ્યં ઝવેદાર્જવમ્ ॥
 પાત્રાઽપાત્રવિચારસારવિરહો યત્ત્યુદારાત્મતાં ।
 માતર્લક્ષ્મિ તવ પ્રસાદવશતો દોષા અપિ સ્યુર્ગુણાઃ ॥

अर्थ— नवा कमलनां दलपर लीन थएली लक्ष्मी जेने जुए ठे, ते माणस निर्गुणी होय तोपण गुणवान कहेवाय ठे, तथा रूपविनानो होय तोपण मनोहर कहेवाय ठे, मुख होय तोपण बुद्धिवान कहेवाय ठे, निर्बल होय तोपण शूरो कहेवाय ठे, तथा अकुलिन होय तोपण लोको तेने कुलीन कहे ठे. ॥ १ ॥ वयथी वृद्ध थएला, तपथी वृद्ध थएला, तथा घणा सिद्धांतो ज्ञानीने तेमां जेउ वृद्ध थएला ठे, ते सघलाउ धनथी वृद्ध थएलाउ-ने बारणे चाकर थइने रहे ठे. ॥ २ ॥ नहीं वांदवालायक पण जे वंदाय ठे, नहीं पूजवालायक पण जे पूजाय ठे, अगम्य पण जे गम्य आय ठे, ते सघलो ज्व्यनो प्रज्ञाव ठे. ॥ ३ ॥ जेनी पासे धन ठे, ते माणस कुलीन, तेज पंडित, तेज शास्त्रवेत्ता, तेज गुणोने जाणनरो, तेज वाचाल तथा तेज जोवालायक आय ठे, माटे सर्वे गुणो धननो आश्रय करीने रहेला ठे. ॥ ४ ॥ लक्ष्मीना प्रज्ञावथी आलस स्थिरताने प्राप्त आय ठे, चपलता उद्योगपणाने प्राप्त आय ठे, मुंगापणुं मितज्ञापिपणाने विस्तारे ठे, मुग्धपणुं आर्जवतारूप आय ठे, पात्र अपात्रनो विचार उदारपणाने आपे ठे, माटे हे लक्ष्मीदेवी ! तमारी कृपाना वशथी दूषणो पण गुणरूप आय ठे. ॥ ५ ॥

हवे वधारे शुं कहेवुं ? सर्व प्रकारोथी पुरुषोनुं आचूषण लक्ष्मीज ठे. हवे ते लक्ष्मी पण जो न्यायथी उपार्जन करी होय, तोज ते वधारे उत्तम ठे, पण अन्यायथी उपार्जन करेली लक्ष्मी उत्तम नथी. कह्युं ठे के,

अन्यायसंज्ञवा श्री-रन्यायेनैव याति सा नियतम् ॥

अर्जनहानिक्लेशः, केवलमवशिष्यते कुधियाम् ॥ १ ॥

अर्थ— दुष्ट बुद्धि माणसोनी अन्यायथी उत्पन्न थएली ते

લક્ષ્મી खरेखर अन्यायशीज चाલી जाय ठे, फक्त लक्ष्मीना कमा-
वानो अने हानीनो केशमात्र तेने तो बाकी रहे ठे. ॥ १ ॥

अन्यायोपार्जितं वित्तं, दश वर्षाणि तिष्ठति ॥

प्राप्ते षोडशमे वर्षे, समूलं च विनश्यति ॥ २ ॥

अर्थ— अन्यायशी ઉપાર્જન કરેલું ધન ફક્ત દશ વર્ષોસુધીજ
રહે છે, પણ શોલમું વર્ષ આવતે ઠતેતે મૂલ્ય સહિત નાશ પામે છે. ૨
વલી લક્ષ્મીવિનાના પુરુષોનાં કુલ, શીલ, લાવણ્ય, રૂપ, તથા
વિદ્યાદિક ગુણો પણ દૂષણપણાને પ્રાપ્ત થાય છે. કહ્યું છે કે,

साकारोऽपि सविद्योपि, निर्ध्व्यः क्वापि नाश्र्यते ॥

व्यक्ताक्षरः सुवृत्तोऽपि, डमः कूटो विवर्ज्यते ॥ १ ॥

અર્થ— ઉત્તમરૂપવાલો અને વિદ્વાન એવો પણ માણસ જો ધન
રહિત હોય તો તેને લોકો ગણકારતા નથી; કેમકે, પ્રગટ અક્ષ-
રવાલો અને ગોલાકારવાલો પણ છોટો પૈસો વર્જી દેવાય છે. ॥ ૧ ॥

वरं रेणुवरं त्रस्म, नष्टश्रीर्न पुनर्नरः ॥

मुक्त्वैनं दृश्यते पूजा, क्वापि पर्वणि पूर्वयोः ॥ २ ॥

અર્થ— ધૂલ અને રાખ સારી છે, પણ નિર્ધન પુરુષ શ્રેષ્ઠ નથી;
કેમકે તે નિર્ધન પુરુષવિના ધૂલ અને રાખની કોઈક પર્વમાં
પૂજા થતી દેખાય છે. ॥ ૨ ॥

હવે નિર્ધન માણસ જો ઝંચો હોય તો તે અંજા સરખો, નીચો
હોય તો કુબરો, જો રૂપાલો હોય તો આમવાયુવાલો, કાલો
હોય તો વનમાં રહેતા જીલ્લ સરખો, ઓરું લાતો હોય તો મંદ,
ઘણું લાનારો હોય તો ડુકાલીઝ, ઉદાર હોય તો ઝમાઝ, આડં-
બરવાલો હોય તો ડુરાચારી, વિનયી હોય તો જીલ્લારી, ઓરું
બોલનારો હોય તો મુંગો અને મૂર્ખ, વાચાલ હોય તો બહુ બક-
બકીઝ, હમાવાલો હોય તો બીકણ અને રાંક અને શૂરો હોય

तो धाडपाडनारो कहेवाय ठे; वधारे शुं कहेवुं? निर्धन माणस
तो क्यांए पण पूजनीक थतो नथी. आथी करीनेज पुरुषनुं आ-
चूषण उत्तम लक्ष्मी कहेली ठे.

हवे लक्ष्मीनुं आचूषण दान ठे. कह्युं ठे के,
काव्येनेव कविर्धियेव सचिवो न्यायेन भूमीधवः
शौर्येणैव जटो ह्रियेव कुलजः सत्येव गेहस्थितिः ॥
शीलेनैव तपस्त्रिषेव सविता वित्त्येव आध्यात्मवान्,
वेगेनेव हयो दृशेव वदनं दानेन लक्ष्मीस्तथा ॥ १ ॥

अर्थ— काव्यथी जेम कवि, बुद्धिथी जेम मंत्री, न्यायथी
जेम राजा, शूरापणाथी जेम सुजट, लज्जाथी जेम कुलपुत्र, सती
स्त्रीथी जेम घरनी स्थिति, शीलथी जेम तप, कांतिथी जेम
सूर्य, ज्ञानथी जेम अध्यात्मी, वेगथी जेम घोडो, तथा आंखथी
जेम मुख तेम दानथी लक्ष्मी शोन्ने ठे. ॥ १ ॥

वली दानविना लक्ष्मीनो नाश पण संचलाय ठे; कह्युं ठे के,
श्रीवृद्धिर्नखवहेद्या, न धार्यैव कदाचन ॥

प्रमादात्स्खलिते क्वापि, समूलापि विनश्यति ॥ १ ॥

अर्थ— लक्ष्मीनी वृद्धिने नखनी पेठे ठेदवी; पण तेने संची
राखवी नहीं; केमके, प्रमादथी स्खलना होते ठेते ते समूली
नाश पामे ठे. ॥ १ ॥

दानं जोगो नाश-स्तिस्रो गतयो ज्वन्ति वित्तस्य ॥

यो न ददाति न भुंक्ते, तस्य तृतीया गतिर्नवति ॥ २ ॥

अर्थ— दान, जोग अने नाश एम त्रण गतिउ धननी ठे;
माटे जे दान देतो नथी के जोगवतो नथी, तेना धननी त्रीजी
गति एटखे नाश आय ठे. ॥ २ ॥

આયામશતલબ્ધસ્ય, પ્રાણેભ્યોઽપિ ગરીયસઃ ॥

ગતિરેકૈવ વિક્તસ્ય, દાનમન્યા વિપત્તયઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ— સેંકડોગમે પ્રયાસથી મલેલા તથા પ્રાણોથી પણ વહાલા
એવા ધનની દાનરૂપજ એક ઉત્તમ ગતિ છે, બાકી તો વિપત્તિ-
રૂપ ગતિ છે. ॥ ૩ ॥

દાતવ્યં ઞોક્તવ્યં, સતિ ધને સંચયો ન કર્તવ્યઃ ॥

પશ્યેહ મધુકરીણાં, સંચિતમર્થં હરંત્યન્યે ॥ ૪ ॥

અર્થ— ધન હોતે ઠતે તેનું દાન દેવું, તથા તેને ઞોગવવું, પણ
સંચય કરી રાખવો નહીં; કેમકે, જુલું? કે અહીં ઞમરીલું એ એ-
કઠાં કરેલાં ધનને (મધને) બીજાલું હરી જાય છે. ॥ ૪ ॥

એવી રીતે સર્વ પ્રકારથી વિચાર કરતાં થકાં લક્ષ્મીને શોઞ્ઞા-
વનારું દાનજ છે. કહ્યું છે કે,

સારં તદેવ સારં, નિયોજ્યતેયજિનૈર્ઞ્ઞવનાદૌ ॥

અપરંપુનરફલં, પૃથ્વીમલ્લખંડપિંડં વા ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે ધનને જિનશુવનાદિકમાં જોડવામાં આવે તેજ ધન
ઉત્તમ છે, પણ બીજું તો પૃથ્વીના મેલના ઁંડ અથવા પિંડ સરખું
ધન નિષ્ફલ છે. ॥ ૧ ॥

દાનરૂપી આઞ્છૂષણ વિના લક્ષ્મીને પાષાણના મેલરૂપજ જા-
ણવી. જેમ પૂર્વે પાટલીપુત્ર નામના નગરમાં નવ નંદ નામના રાજા
થયા હતા; તેલું અત્યંત કૃપણ હોવાથી તેલું લોકોપર કર ના-
લીને તથા તેલુંને પીડીને ઘણું ધન એકલું કહ્યું હતું તથા તે ધ-
નના તેલું સુવર્ણના નવ ડુંગરો કર્યા હતા. પણ તેલુંના અઞ્ઞા-
ગ્યના યોગથી તે ડુંગરો પાષાણરૂપ થઈ ગયા. અને આજે પણ તે
ડુંગરો પાટલીપુરપાસે ગંગાના કાંઠાપર પીલા પથ્થરના દેખાય છે.

तेमज रंक श्रेष्ठिनी संपूर्ण लक्ष्मी पातालमां लुप्त अइ गइ ठे. ते-
मज राजगृही नगरीमां रहेता मम्मण शेठे अत्यंत लक्ष्मी एकठी
करीने मणिनो बलद बनाव्यो हतो. पण ठेवटे दानादिकना अ-
जावथी तेनी ते सर्व लक्ष्मी फोकटज पृथ्वीपर नाश पामी. तेमज
संकुल नामना शेठे कपिल बटुने कह्युं के, हुं तने आवती काळे
जोगन करावीश; पण ठेवटे तेने जोगन नहीं करावतां ठमास
सुधि तेणे तेने उग्यो. त्यारे कपिल बटुए त्रण उपवासो करीने का-
लिका मातानुं आराधन कर्युं; पठी ते देवीए दीधेदी रूप बदला-
ववानी विद्याना बलथी तेणे संकुलनुं रूप धारण कर्युं. तथा तेनी
सघली लक्ष्मीने जोगवी. पठी पोतानुं रूप प्रगट करीने तेणे सं-
कुलने एवो उपदेश आप्यो के,

दातव्यं ज्ञोक्तव्यं, सति विज्ञवे संचयो न कर्तव्यः ॥

यदि संचयं करिष्यसि, संकुल पुनरागमिष्यामि ॥१॥

अर्थ— हे संकुल ! धन होते ठते तेनुं दान देवुं, तथा तेने
जोगववुं; पण तेनो संचय करी राखवो नहीं; माटे हवे फरीने
जो तुं धननो संचय करीश, तो हुं पाठो आवीश. ॥ १ ॥

माटे हवे वधारे शुं कहेवुं? लक्ष्मीनुं आचूषण केवल दानज
ठे; पण जोगआदिकनी सामग्री तेना आचूषणरूप नथी कह्युं ठे के,

आरोहन्ति सुखासनान्यपटवो नागान् हयांस्तज्जुष-

स्तांबूलाद्युपभुंजते नटविटाः खादन्ति हस्त्यादयः
प्रासादे चटकादयोऽपि निवसन्त्येते न पात्रं स्तुतेः

स स्तुत्यो भुवने प्रयच्छति कृती लोकाय यः कामितम्।

अर्थ—(केटलाक) मूर्खो पादखीउपर बेसे ठे, हाथी घोडाउ-
वाला हाथी घोडाउपर चडे ठे, नटविटो तांबूलआदिक खायठे,

હાથીઆદિકો પણ શાય છે, મેહેલમાં ચીડીઆદિકો પણ રહેઠે,
પણ તેજ સ્તુતિપાત્ર નથી; પણ જે કૃતાર્થ માણસ આ જગતમાં
લોકોને ઇચ્છિત દાન આપે છે, તેજ સ્તુતિ કરવા લાયક છે ॥૧॥

વલી દીધેલું દાન ક્યાંએ પણ નિષ્ફલ જતું નથી. કહ્યું છે કે,

પાત્રે ધર્મનિબંધનં તદિતરે પ્રોદ્યદ્યાખ્યાપકં

મિત્રે પ્રીતિવિવર્ધકં રિપુજને વૈરાપહારદમમ ॥

ભૂત્યે ઋક્તિઞ્જરાવહં નરપતૌ સન્માનપૂજાપ્રદં

ઞ્જદ્વાદૌ ચ યશસ્કરં વિતરણં ન ક્વાપ્યહો નિષ્ફલમ્।

અર્થ—સુપાત્રપ્રતે આપેલું દાન ધર્મના કારણરૂપ છે, તથા અ-
ન્યપ્રત્યે દીધેલું દાન દયાને જણાવનારું છે, મિત્રપ્રતે દીધેલું દાન
પ્રીતિ વધારનારું છે, શત્રુને આપેલું દાન વૈરનો નાશ કરવામાં સ-
મર્થ છે, ચાકરને દીધેલું દાન ઋક્તિના સમૂહને ધારણ કરાવનારું
છે, રાજાને આપેલું દાન સન્માન અને પૂજા આપનારું છે, તથા
ઞ્જાટઆદિકને દીધેલું દાન યશને કરનારું છે; એવી રીતે અહો!
દાન ક્યાંએ પણ નિષ્ફલ જતું નથી. ॥ ૧ ॥

હવે તે દાનનું આઞ્ઞુષણ સુપાત્રનો સંયોગજ છે; કેમકે, સુપાત્ર
પ્રતે જે દાન દેવાય તેજ કલ્યાણને અને શાંતિને કરનારું છે. નૈ-
ષધકાવ્યમાં કહ્યું છે કે,

પૂર્વપુણ્યવિઞ્જવવ્યયવદ્ધા, સંપદો વિપદ એવ વિમૃષ્ટાઃ ॥

પાત્રપાણિકમલાર્પણમાસાં, તાસુ શાંતિકવિધિર્વિધિદૃષ્ટઃ

અર્થ—પૂર્વે કરેલાં પુણ્યોરૂપી વિઞ્જાવના શરચવાથી મલેલી સં-
પદાર્જને આપદાર્જરૂપજ માનેલી છે; પણ તે સંપદાર્જનું સુપાત્રો-
પ્રતે હસ્તકમલથી જે અર્પણ કરવું, તે તેજને વિષે બ્રહ્માણે દીઠેલો
શાંતિનો વિધિ છે. ॥ ૧ ॥

सुपात्रोप्रते आपेलुं थोरुं दान पण बहुफलवालुं आयठे. कह्युं ठे के,
जले तैलं खले गुह्यं, पात्रे दानं मनागपि ॥

प्राज्ञे शास्त्रं सतां प्रीति-विस्तारं यात्यनेकधा ॥ १ ॥

अर्थ—पाणीमां नाखेलुं तेल, खलप्रते कहेली गुप्तवात, सुपात्र
प्रते आपेलुं थोरुं पण दान, विधानने (ज्ञानावेलुं) शास्त्र तथा
सज्जनोनी प्रीति अनेक प्रकारे विस्तारने पामे ठे. ॥ १ ॥

व्याजे स्याद् द्विगुणं वित्तं, व्यवसाये चतुर्गुणम् ॥

क्षेत्रे शतगुणं प्रोक्तं, पात्रेऽनंतगुणं पुनः ॥ २ ॥

अर्थ—व्याजमां बेवरुं धन आय ठे, व्यापारमां चोगणुं आय
ठे, क्षेत्रमां सो गणुं आयठे, पण सुपात्रप्रते आपेलुं धन अनंत-
गणुं आय ठे. ॥ २ ॥

माटे सुपात्रप्रते आपेलुं धन बहु फलदायक ठे, अने कुपात्र
प्रते आपेलुं धन विपरीत फलने देनारुं ठे.

हवे अहीं कोइ एम कहेके, पात्र अपात्रनो विचार तो कृपणज
करे, पण उदार माणस करे नहीं. कह्युं ठे के, “पात्रनी परीक्षा
शा माटे करवी जोइए? केमके वरसतो एवो वरसाद कंइ सम-
विसमनी परीक्षा करतो नथी. ” तेने उत्तर आपे ठे के, एम
नहीं, केम के,

वरसीउ वरसीउ अंबुहर, वरसीडां फल जोइ ॥

धत्तुरए विष इक्कुए रस, एवड अंतर होइ ॥ १ ॥

वली स्वाति नह्त्रमां पाणीमां पण पात्र विशेषनी अपेक्षाए
मोटो अंतर ठे; केमके, तेज पाणी जो सर्पना मुखमां पडेठे तो
तेररूप आयठे, अने ठीपना मुखमां जो पडेठे, तो मोतीरूप
अशे. कह्युं ठे के—

આમે નિંબે સુતીર્યે કચવરનિચયે શુક્તિમધ્યેઽહિવક્ત્રે ॥
 ઔષધ્યાદૌ વિષઙ્ગૌ ગુરુસરસિ ગિરૌ પાંદુભૂકૃષ્ણભૂમ્યોઃ
 દ્વદ્વદેત્રે કષાયધુમવનગહને મેઘમુક્તં યથાંજ
 સ્તદ્દત્તપાત્રે કુપાત્રે જગતિ નિજધનં દત્તમાયાતિ પાકમ્ ॥

અર્થ-આંબાપર અને લીંબડાપર, ઉત્તમ તીર્થમાં અને કચ-
 રાના સમૂહમાં, ઢીપમાં અને સર્પના મુખમાં, ઔષધિઆદિકમાં
 અને ઝેરી વૃક્ષમાં, મોટા તલાવમાં અને પર્વતપર, સફેદ જમીનમાં
 અને કાલી જમીનમાં, તથા સેલડીના દેત્રમાં અને કષાણલા
 વૃક્ષોનાં વનમાં વરસાદે વરસાવેલું પાણી જેમ જુદા જુદા જાવોને
 જજનારું થાય તે તેમ આ જગતમાં સુપાત્ર અને કુપાત્રને આપેલું
 પોતાનું ધન પણ પક્કજાવને પ્રાપ્ત થાય તે ॥ ૧ ॥

હવે પાત્ર પણ તેજ ઉત્તમ જાણવું કે, જે નામ પ્રમાણે ગુણો-
 વાલું હોય; તેથી વિપરીત જે હોય તે ઉત્તમ પાત્ર કહેવાય નહીં.
 કહ્યું છે કે-

ઙ્ગૌમે મંગલનામ વિષ્ટિવિષયે ઙ્ગઙ્ગા કણાનાં દ્વયે
 વૃદ્ધિઃ શીતલિકેતિ તીવ્રપિટકે રાજા રજઃપર્વણઃ
 મિષ્ટત્વં લવણે વિષે ચ મધુરં રૈકંટિકાદ્યં યથા
 પાત્રત્વં ચ પણાંગનાસુ રુચિરં નામ્ના તથા નાર્થતઃ ॥૧॥

પાત્ર તો તે કહેવાય કે, જે પોતે તરવામાં અને પરને તારવામાં
 સમર્થ હોય. જેમ કે, બુડી જાય એવું પણ ત્રાંબું પાત્રરૂપ થયું
 થકું પોતે તરે છે, તથા તેનો આશ્રય કરીને રહેલી સર્વ વસ્તુઝને
 પણ તારે છે. પાત્ર પરીક્ષામાં યુધિષ્ઠિર અને ઝીમનો સંવાદ
 નીચે પ્રમાણે છે.

હસ્તીનાગપુરમાં એક દહાડો યુધિષ્ઠિર રાજા સન્નામાં સિંહાસ-

नपर बेठा हता. एटलामां बारणे रहेला जीमे आवीने तेमने विनंती करी के, हे राजेंद्र ! एक मूर्ख तपस्वी अने विद्वान शूद्र बन्ने जणा बारणे उच्चा ठे, तेमांथी कोने दान आपवुं. ? त्यारे युधिष्ठिरे कह्युं के, हे जीम ! तप तो सुखेथी तपी शकाय ठे, पण विद्या मेलववी बहु मुश्केल ठे, माटे हुं तो विद्वाननी पूजा करीश; तपोनुं शुं प्रयोजन ठे ? त्यारे जीमे कह्युं के, हे युधिष्ठिर ! जेम कुतराना चांबरांमां प्राप्त थएली गंगा, तथा मदिराना कुं-जमां पडेलुं दूध तेम कुपात्रमां प्राप्त थएली विद्या शा उपयोग-नी ठे ? त्यारे कृष्ण दैपायने कह्युं के, केवल विद्या के तपसाथी पात्रपणुं थतुं नथी, जेनामां विद्या अने उत्तम आचार ठे, तेज सुपात्र कहेवाय ठे. माटे सुपात्र प्रते आपेलुं धन कट्याणकारी ठे. कह्युं ठे के, ॥ १ ॥

सा लक्ष्मीर्या धर्मकर्मोपयुक्ता,

सा लक्ष्मीर्या बंधुवर्गोपजोग्या ॥

सा लक्ष्मीर्या स्वांगजोगप्रसंगा,

यान्या मान्या सा तु लक्ष्मीरलक्ष्मीः ॥ १ ॥

अर्थ— जे लक्ष्मी धर्मकार्योमां जोडाय ठे, तथा जे बंधुवर्गना उपजोगमां आवे ठे, अने जे पोताना पण उपजोगमां आवे ठे, तेज खरेखरी लक्ष्मी ठे, पण तेथी विपरीत लक्ष्मीने तो “ अ-लक्ष्मीज ” मानवी.

माटे धर्मना अर्थी माणसे न्यायथी उपार्जन करेलुं, तथा क्षेत्र, काल अने जावथी निर्दोष थएलुं एवं दान कीर्ति आदि-कनी अपेक्षा राख्याविनाज सुपात्रने आपवुं.

हवे दान प्रायें करीने हेतुवाळुं होय ठे. ते दान देवामां दश हेतुज नीचे प्रमाणे होय ठे.

(१) रोगी अथवा त्रिहाचरोने दयाथी दान अपाय ठे.

(૨) મદદ આપનારને સંગ્રહથી દાન અપાય છે. (૩) ઘુર્જનોને જયથી દાન આપવું પડે છે. (૪) પુત્રાદિકને જુદા કરતી વચ્ચે કારણીક દાન અપાય છે. (૫) લોકલજ્ઞાથી દાન આપવું પડે છે. (૬) જાટ ચારણાદિકોને ગર્વથી દાન અપાય છે. (૭) હિંસકોને અધર્મથી દાન આપવું પડે છે. (૮) સાધુ આદિક ચતુર્વિધ સંઘને ધર્મબુદ્ધિથી દાન અપાય છે. (૯) આને હું દાન આપીશ તો તે મને કોઈ વચ્ચે પાળે ઉપકાર કરશે એવી બુદ્ધિથી દાન અપાય છે. (૧૦) તથા પહેલાં આણે મને બહુ ઉપકાર કર્યો છે, એવી બુદ્ધિથી દાન અપાય છે. એવી રીતે દાન દશ પ્રકારનું છે. તેમાંથી ત્રણ પ્રકાર આલોક સંબંધિ દાનના છે. કહ્યું છે કે,

જયલોજ્ઞ સ્તથાસ્નેહ-સ્ત્રયો દાનસ્ય હેતવઃ ॥

યે દાતારસ્ત્રયં મુક્ત્વા, ધન્યાસ્તે મુક્તિગામિનઃ ॥૧॥

અર્થ— જય, લોજ્ઞ, તથા સ્નેહ એ ત્રણે હેતુજ દાનના છે, તે ત્રણે હેતુજને ઠોમીને જેજ દાન આપે છે, તે ધન્ય મનુષ્યો મોક્ષગામી થાય છે.

હવે વધારે શું કહેવું ? દાનનું જૂષણ સુપાત્ર છે. કહ્યું છે કે,
 ઉત્તમફલં સુપાત્રે, દાનં વિજ્ઞવસ્ય મધ્યમો જોગઃ ॥
 અધમં વ્યસનવ્યયગતિ-રધમાધમમવનિવિન્યાસઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ— સુપાત્ર પ્રતે જે દાન દેવું, તે ધનનું ઉત્તમ ફલ છે, જોગો જોગવવા તે મધ્યમ ફલ છે, તથા વ્યસનમાં સ્વરચવું તે અધમ ફલ છે, અને ધનને જે જમીનમાં જંડારી રાખવું, તે અધમમાં અધમ ફલ છે. ॥ ૧ ॥

અધઃ ક્ષિપંતિ કૃપણા, વિત્તં તત્ર યિયાસવઃ ॥

સંતસ્તુ ગુરુચૈત્યાદૌ, તદુચ્ચૈઃ પદકાંક્ષિણઃ ॥ ૧ ॥

अर्थ— कृपण लोको नीची गतिमां जवानी इच्छावाला हो-
वाथी धनने नीचे जमीनमां जंडारी राखे ठे, पण सज्जनो उंची
गतिना इच्छको होवाथी ते धनने उंचां जिनप्रासादादिकमां वापरेठे.

माटे हे जव्यलोको ! जाग्यवान एवा तमोए सुपात्रदानरूप
धर्मविधिमां सर्वदा उद्यम करवो.

॥ इति सुपात्रदानोपदेशः ॥

हवे दानना फलनो उपदेश कहे ठे.

अन्नयं सुपत्तदाणं, अणुकंपा उचिअ कित्तिदाणं च ॥
दोहि विमुखो जणिउ, तिन्नि विज्जोग्गाइअं दिंति ॥१॥

अर्थ— आ जगतमां दान पांच प्रकारनुं प्रसिद्ध ठे. वधबंध-
नादिक जयथी जयजीत थएला जंतुजने, तेजना प्राणो बचा-
वीने जे तेजने निर्जय करवां, तेने पहेलुं अन्नयहान कहेलुं
ठे. कहुं ठे के, ॥ १ ॥

जीवानां रक्षणं श्रेष्ठं, जीवा जीवितकांक्षिणः ॥

तस्मात्समस्तदानेभ्यो-ऽन्नयदानं प्रशस्यते ॥ १ ॥

अर्थ— जीवोनुं रक्षण करवुं ते श्रेष्ठ कार्य ठे, केमके, जीवो
जीवितना अजिदाषिउ ठे, माटे सर्व दानोथी अन्नयदान प्रशं-
सवा लायक ठे. ॥ १ ॥

यो दद्यात्कांचनं मेरुं, कृत्स्नां चैव वसुंधराम् ॥

एकस्य जीवितं दद्यात्, न च तुल्यं युधिष्ठिर ॥ २ ॥

अर्थ— हे युधिष्ठिर ! कोइ माणस कोइने सुवर्णनो मेरु पर्वत
आपी दीए, अथवा समस्त पृथ्वीने आपी दीए; तथा एक जी-
वने जीवितदान आपे, ते बन्ने एक सरखां नथी. (अर्थात् जी-
वितदान सर्वथी श्रेष्ठ ठे. ॥ २ ॥

અહિંસા સર્વજીવાનાં, સર્વજ્ઞૈઃ પરિજ્ઞાપિતમ્ ॥

इदं हि मूलं धर्मस्य, शेषस्तस्यैव विस्तरः ॥ ३ ॥

અર્થ- શ્રી સર્વજ્ઞ પ્રજ્ઞુર્ભવ એમ કહ્યું છે કે, સર્વ જીવોની હિંસા નહીં કરવી, એ ધર્મનું મૂલ છે, અને બાકીની ધર્મક્રિયાઓ તો તે અહિંસાનો જ વિસ્તાર છે. ॥ ૩ ॥

अन्नयं सर्वसत्त्वेभ्यो, यो ददाति दयापरः ॥

तस्य देहादिमुक्तस्य, ज्ञयं नास्ति कुतश्चन ॥ ४ ॥

અર્થ- જે માણસ દયામાં તત્પર થઈને સર્વ પ્રાણીઓને અન્ન-દાન આપે છે, તેને મૃત્યુબાદ ક્યાંય પણ જ્ઞય થતો નથી. ॥ ૪ ॥

અન્નદાન દેવાથી “આ માણસ કટ્યાણકારી, દયાલુ, તથા કૃપાના સમુદ્ર સરખો છે” એવી રીતની કીર્તિ આ લોકમાં આવે છે; અને પરલોકમાં રાજ્યસંપદાદિક જોગોનો સમૂહ મળે છે. કહ્યું છે કે-

दीर्घमायुः परं रूप-मारोग्यं श्लाघनीयता ॥

अहिंसायाः फलं सर्वं, किमन्यत्कामदैव सा ॥ १ ॥

અર્થ- લાંબું આયુષ્ય, ઉત્કૃષ્ટરૂપ, આરોગ્યતા તથા કીર્તિ એ સઘળું અહિંસાનું ફલ છે; માટે કામદુષ્ટા વતી બીજી કંઈ છે ? તે અહિંસા જ કામદુષ્ટા છે. ॥ ૧ ॥

પણ જેણે ધર્મબુદ્ધિથી હિંસા કરે છે, તેણે કટ્યાણ કે, પુણ્ય થતું નથી. કહ્યું છે કે,

हिंसा विघ्नाय जायेत, विघ्नशान्त्यै कृतापि हि ॥

कुलाचारधियाप्येषा, कृता कुलविनाशिनी ॥ १ ॥

અર્થ- વિઘ્નોની શાંતિમાટે પણ કરેલી હિંસા યથેચ્છ વિઘ્ન કરનારી આવે છે; તેમ કુલાચારની બુદ્ધિથી કરેલી હિંસા પણ કુલનો નાશ કરનારી આવે છે. ॥ ૧ ॥

यदि ग्रावा तोये तरति तरणिर्यद्युदयति,

प्रतीच्यां सप्तर्चिर्यदि नजति शैत्यं कथमपि ॥

यदि क्षमापीठं स्यादुपरि सकलस्यापि जगतः,

प्रसूते सत्त्वानां तदपि न वधः क्वापि सुकृतम् ॥२॥

अर्थ— जो पत्थर पाणीमां तरे, सूर्य पश्चिम दिशामां उदय पामे, अग्नि कोष्क यत्ने शीतलताने नजे, तथा आ पृथ्वीतल कदाच सर्व जगतनी उपर थड जाय, तोपण प्राणीजनी हिंसा क्यांय पण पुण्य उत्पन्न करे नहीं. ॥ २ ॥

स कमलवनमग्नेर्वासरं ज्ञास्वदस्ता,

दमृतमुरगवक्त्रात्साधुवादं विवादात् ॥

रुगुपगममपथ्याजीवितं कालकूटा,

दक्षिणपति वधाद्यः प्राणिनां धर्ममिच्छेत् ॥३॥

अर्थ— जे माणस प्राणीजनी हिंसाथी धर्मने इच्छे ठे, ते अग्निथी कमलोना वनने, सूर्यास्तथी दिवसने, सर्पना मुखमांथी अमृतने, विवादथी कीर्तिने, अपथ्य नोजनथी रोगना नाशने, तथा जेरना नरुणथी जीवितने इच्छे ठे. ॥ ३ ॥

एवी रीते अजयदानरूप धर्मना आराधनथी घणां नव्य माणसो मोहनगरमां गया ठे. जेम श्री शांतिनाथ प्रभुए बाज पक्षीने पोतानुं मांस आपीने पारापतनुं ररुण कर्युं ठे, एवा ते श्री शांतिनाथ प्रभु तमोने शांति आपो? एवीरीते ते श्री शांतिनाथ प्रभुए मेघरथ राजाना नवमां पारापतने अजयदान आपीने त्रणे लोकमां करुणासागरपणुं मेखव्युं. तेम सुमेरु नामनो हाथी ससत्वाने अजयदान आपवाथी मगधना राजा श्रेणिकनो मेघकुमार नामनो पुत्र अयो ठे. तेनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

विंध्याचलनी अटवीमां सातसो हाथणीउंनो स्वामी सुमेरु नामे एक हाथी हतो. एक दहामो त्यां दावानलने जोड्ने तेने जातिस्मरण ज्ञान अयुं. तेथी पूर्वजवमां दावानलथी अएला दुःखथी जय पामीने तेणे वर्षाकालमां एक योजनसुधिनी जूमि-परथी घास आदिक वृद्धोने जखेमीने चोख्खुं मेदान करी राख्युं. हवे एक दहाडो ते वनमां फरीने दावानल लाग्यो; त्यारे ते सु-मेरु हाथी ते मेदानमां परिवारसहित रह्यो; तेम हरिणादिक बीजा जीवोपण ते मेदानमां आवीने जराया. ते वखते शरीरे खरज आववाथी ते सुमेरु हाथीए पोतानो एक पग उंचो कर्ह्यो. त्यारे बीजाउंथी हडसेलातो एक ससलो ते हाथीना पगनी नीचे जग्या खाली अवाथी आवीने जरायो. त्यारे हाथीने दया आववाथी तेणे त्रण दिवसो सुधि पोतानो ते पग उंचोज धारी राख्यो. पढी दावानल शांत अवाथी सर्व जीवो पोतपोताने स्थानके गया; त्यारे ते हाथीए पोतानो ते पग नीचो मूक्यो; पण लोही जराइ जवाथी ते हाथी त्यां पमी गयो; तथा क्षुधा अने तृषाथी पीडित अड्ने त्यां ते मृत्यु पांम्यो. पढी ते पुण्यनां प्रजावथी ते हाथी मगधना राजा श्रेणिकनी धारिणी नामनी राणीना पुत्रपणे उत्पन्न अयो. ते वखते ते राणीने मेघवृष्टिनो दोहलो उत्पन्न अवाथी तेनुं मेघकुमार नाम पारुवामां आव्युं. पढी त्यां ते अत्यंत सौजाग्यना जाजनरूप अयो. ठेवटे ते दीक्षा लेड्ने विजय नामना विमानमां एकावतारी देव अयो. एवी रीते सुमेरु हाथीनुं अजयदान उपरे दृष्टांत जाणवुं.

हवे तेज अजयदान उपरे सौजाग्य देवीनुं दृष्टांत कहे ठे.

जयपुर नामना नगरमां मकरकेतु नामना राजाए कोइक चोरने पकमी बांधीने शूलिए चमाववानो हुकम कर्ह्यो. पण कमला नामनी पट्टराणीए तेने एकदिवस माटे ठोमाव्यो. तथा ते दिवसे तेनो जोजन, वस्त्र, तथा तांबुलादिकथी सत्कार करीने तेणीए

तेने राजाने सोंप्यो. पढी बीजे दिवसे बीजी राणीए, त्रीजे दिवसे त्रीजी राणीए, एम साते राणीजे तेनो धनादिकथी सत्कार करीने राजाने सोंप्यो. आठमे दिवसे सौजाग्यदेवी नामनी अणमानीती राणीए विनयपूर्वक राजाने खुशी करीने ते चोरने अन्नयदान अपाव्युं; तथा तेने अल्प अने सामान्य जोजन, वस्त्रादिक आपीने ढोडी मेढ्यो. त्यारे ते चोर नृत्य, गीत आदिक करतो थको हर्षित थयो. त्यारे राजाए तेने पूढ्युं के, अरे ! आज्ञे तो तने सामान्य प्रकारनुं जोजनादिक मढ्युं ठे, त्यारे तुं केम नाच्या करे ठे ? त्यारे ते चोरे कह्युं के, हे स्वामी ! आज्ञे दनसुधि सर्व राणीजे जोके मारो घणो सत्कार कर्यो, तोपण मृत्युना ज्ञयथी वाघनी समीपे बांधेला एवा लीला यवना जोजनवाला पण घेतानी पेठे में तो दुःखज अनुजव्युं; पण आज्ञे तो रसविनाना घांससरखा आहारथी पण व्यापारीने घेर बांधेला बलदनी पेठे हुं अन्नयदानथी सुख अनुजवुं बुं; अने तेथी हुं नाच्या करुं. एवीरीते अन्नयदानपर सौजाग्य देवीनुं दृष्टांत जाणवुं.

हवे तेज अन्नयदानपर आरामिकनी कथा कहे ठे.

जयपूर नामना नगरमां धन नामना माझीए दयाना परिणामथी पांच पूराजेनुं रक्षण कर्युं हतुं. पढी ते माझी मरीने एक कुलपुत्र थयो. तेनां मातपिता बाह्यावस्थामांज मृत्यु पाभ्यां. पढी ते देशांतर जातो थको वनमां एक वडना वृद्धनी नीचे बेठो. त्यां रहेता पांच यद्दोए तेने जोयो त्यारे ते कुलपुत्रने तेजे पूर्वजवनो पोतानो उपकारी जाणीने कह्युं के, तने आज्ञे पांचमे दिवसे राज्य मलशे. ते सांजली ते हर्षित थयो. पढी पांचमे दिवसे नरपाद राजा अपुत्रीजे मरी जवाथी तेने वाराणसी नगरीनुं राज्य मढ्युं. पढी ते तो मंत्रीजे राज्य सोंपीने सुख अनुजववा लाग्यो. एटलामां सीमामाना राजाजे तेनां नगरने घेरो घाढ्यो. ते वात मंत्रीजे राजाने जणावी; पण ते तो जुगारनी

क्रीडामां आसक्त शयो हतो, तेथी ते वात तेणे सांजली नहीं.
त्यारे राणीए कहेवाथी तेणे तेणीने कह्युं के, हे कट्याणि ! ते
वडपर रहेला पांच यक्षो राज्य आपेठे, अने हरेठे; माटे जे श-
वानुं होशे ते शशे, माटे तुं पाशा नाख ? एम कहेवाथी ते यक्षो-
एज सीमाडाना राजाउने बांधीने तेने पगे पडाव्या. ते जोड
लोकोने आश्चर्य शयुं. पढी एक दिवसे त्यां ज्ञानी महाराज
आव्या, तेमने लोकोए पूठवाथी ज्ञानीए कह्युं के, आणे पूर्व-
जवमां पांच पुराउनुं रक्षण कर्युं हतुं; तेज पूराउना जीवो आ
यक्षरूप शयाठे; अने तेजएज तेना राज्यनुं रक्षण कर्युं ठे.

वली तेज अजयदान उपरे अवंतिसुकुमालनी कथा कहेठे.
श्रीपुर नामना नगरमां कोडक मढीमार हतो; ते पोतानी क्रूर
स्त्रीना कहेवाथी रात्रिने चोथे पहोरे जाल लेइने माठलां पक-
डवा गयो; पण हजु घणी रात्रि होवाथी मार्गमां आवेला आं-
बाना वृद्धनीचे बेठेला कोड मुनिपासे गयो. त्यां ते महात्माना
उपदेशथी तेणे एवुं नियम लीधुं के, जालमां जे पेहेलुं माठलुं
आवे, तेने मारे ठोडी देवुं. पढी तेणे समुद्रने कांठे जड जालमां
पेहेला आवेला माठलांने ठोडी दीधुं. हवे त्यां देवे तेनी परी-
क्षा करवा मांडी. तेथी तेने तेज माठलुं वारंवार तेनी जालमां
आववा लाग्युं. त्यारे तेणे कोडी बांधीने ते माठलांने निशानी
करी. ठेवटे निराश शइने ते घेर गयो. त्यां तेनी क्रूर स्त्रीए तेने
क्रोधथी घरमांथी कहाडी मेढयो. त्यारे तेणे तेज साधुनी पासे
जड फरीने धर्म पूठयो. त्यारे साधुए जीवदयारूप पेहेलुं व्रत
तेने कह्युं. फरीने पूठवाथी पांच अणुव्रतो पण कहां. पढी ते
धर्मने सारीरीते आराधिने अंते शुद्धध्यानथी मृत्यु पामीने ते
नलिनीगुह्म विमानमां देव शयो. त्यांथी चवीने ज्ञा नामनी
सार्थवाहनी स्त्रीने पेठे बत्रीस स्त्रीउनो स्वामी अवंतिसुकुमाल
नामे पुत्र शयो. त्यां पोताना घरनी चित्रशाळामां उतरेलां सु-

हस्ति आचार्यना मुखथी पठन थता नखिनीगुह्म अध्ययननुं स्वरूप सांजलीने तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. तेथी पूर्वजवनुं स्मरण करीने, तथा दीक्षा लेइने ते स्मशानमां रह्या. त्यां शि-यादणीए करेला उपसर्गोने सहन करीने ते फरीने नखिनीगुह्म विमानमां उत्पन्न थया. तेमने ज्यां उपसर्ग थयो ते जगोए (उ-ज्जयनीमां) तेमना पुत्रे महाकालनुं प्रासाद बनाव्युं. ते श्री सि-द्धसेनजीए करेला प्रजाववाळुं महाकालनुं देवल आजे पण उज्जयनीमां हयात ठे. एवीरीते अन्नयदानपर अवंतिसुकुमावनुं दृष्टांत जाणवुं.

वली तेज अन्नयदानपर अन्नयकुमारनी कथा कहेठे.

एक दहाडो श्रेणिक राजाए सज्जामां कहुं के, हमणां नगर-मां कइ वस्तु सोंधी ठे ? त्यारे निर्दय एवा ह्मन्निउए कहुं के, हमणां मांस सोंघुं ठे. त्यारे अन्नयकुमारे विचार्युं के, आजे मोरे तेजनी परीक्षा करवी. पढी तेणे रात्रिए सर्व ह्मन्निउने घेर जइने जुडं जुडं कहुं के, अरे ! राजपुत्रो ! आजे राजाने मोटो रोग थयो ठे. तेनां वैद्योए घणां औषधो करीं, पण ते मटतो नथी. पण जो मनुष्यना कालजानुं बेटांकजार मांस मले तो ते राजा जीवी शके; नहींतर ते मृत्यु पामरो. माटे तमो आ रा-जाना गरासीआ ठो, तो शुं आटळुं पण कार्य तमो नहीं करो ? त्यारे एके कहुं के, तमारे जोइए तो एक हजार सोनामोहोर ह्यो ? पण मने ते कार्यथी मुक्तं करो ? अने बीजापासे जाउं. पढी अन्नयकुमार ते अव्य लेइने बीजापासे गया, अने तेने पण तेम कहुं. त्यारे तेणे पण एकहजार सोनामोहोरो आपी, पण मांस आप्युं नहीं. एवीरीते दरेकने घेर आखीरात जमीने तेणे एकलाख सोनामोहोरो एकठी करी. तथा प्रजाते सज्जामां ते सोनामोहोरो देखाडीने तेणे ह्मन्निउने कहुं के, अरे ह्मन्निउ ! तमो कहेता हता के, आजकाल मांस सोंघुं ठे, पण ते तो आ-

ટલાબધા ધનથી પણ મલતું નથી. ત્યારે તેજ સર્વ લજ્જિત થઈને
મૌન ધારી બેઠા. ત્યારે અન્નયકુમારે સર્વેને નિષ્ઠુર્યા કે, અરે! મૂર્ખો!
પોતાનું માંસ તો સર્વ જીવોને વહાલું છે; તમો માંસલુબ્ધ થઈને
ફોકટજ બબડ્યા કરો છો. કેમકે, વિષામાં રહેલા કીડાને અને
દેવલોકમાં રહેલા ઇંડ્રને જીવિતની ઇચ્છા તથા મૃત્યુનો ઝન્ય તુ-
હ્યજ છે. વલી દુર્ગતિમાં ગયેલો જીવ પણ મરવાને ઇચ્છતો નથી;
તથા કુત્સિત એવા પણ પોતાનાં ઝોજનને તેજ સ્વાદિષ્ટજ માને છે.
વલી પશુના શરીરપર જેટલા રોમકૂપો છે, તેટલા હજાર વર્ષો સુધી
પશુહિંસા કરનાર પ્રાણી પકવાય છે. વલી આ જગતમાં સુવર્ણ,
ગાય, તથા ધન આદિકનું દાન દેનારાજ તો સુલજ્ઞ છે; પણ જે
પ્રાણીને અન્નયદાન આપે છે તે દુર્લજ્ઞ છે. એવી રીતે અન્નયદાન
ઉપરે અન્નયકુમારનું દૃષ્ટાંત જાણવું.

હવે જે માણસ જીવહિંસા કરે છે, તે વધ બંધનાદિક દુઃખોને
ઝોગવનારો થાય છે. જેમ એક ગોવાલીજીં બાવલની શૂલમાં જું-
તને પરોવતો હતો, અને તે પાપથી તેને એકસો આઠવાર શૂ-
લીપર ચડવું પડ્યું છે. તેની કથા નીચે પ્રમાણે જાણવી.

નાગપુર નામના નગરમાં એક માધવ નામે ગોવાલ હતો. એક
દહાડો તે ગાયો ચરાવવા માટે મોટી અટવીમાં ગયો. ત્યાં તા-
પથી પીમાયો થકો બાવલના વૃક્ષનીચે બેઠો. એટલામાં તેનાં મ-
સ્તક પરથી જુજ તેના શોલામાં खરીને પડી. ત્યારે નિર્દયપણાથી
તેણે તે જુને બાવલની તીક્ષ્ણ શૂલમાં પરોવી; અને તેણે વિચાર્યું
કે, અરે!! આ મારા શરીરના બલને (રુધિરને) ચોરનારી છે.
પછી તે પાપના હૃદયથી તેજ ઝવમાં તેને શૂલીપર ચડીને મરવું
પડ્યું. અને એવી રીતે બીજા એકસોને સાત જુદા જુદા ઝવો સુધિ
ચોરી આદિકના અપરાધથી શૂલિપર ચડીને તેને મરવું પડ્યું.
પછી એકસોને સાતમે ઝવે તે કર્મ થોડું રહેવાથી તેણે તાપસી
દીધા અંગીકાર કરી. ત્યાં હમેશાં તે વનમાં રહીને સુકેલાં ફલ-

पत्रो खावा लाग्यो. तथा निःसंग व्रत धारण करवा लाग्यो. त्यां ठेवटे तेने विजंग ज्ञान उत्पन्न थयुं. एटलामां त्यां नजदी-
कमां रहेली चंपा नामनी नगरीना नरसिंह राजानी पटराणी र-
त्नादेनां आचूषणोनी पेटी एक चोरे चोरी. त्यारे पगीउं तेनी
शोध करता थका तेनी पाठल लाग्या. त्यारे ते चोर ते पेटीने ते
तापसपासे मुकीने एक वडपर चमी गयो. त्यारे पगीउं ते सुतेला
तापसने पेटी सहित पकमीने राजापासे लेइ गया. पढी ते तापस
विजंगज्ञानी होवाथी पोतानां कर्मने निंदतो थको त्यां मौन
रह्यो; तेथी राजाए तेने शूलीए चडाव्यो. एवी रीते कर्म ह्य
करीने ते देवता थयो. एवी रीते जीवहिंसापर ते गोवालीनी
कथा जाणवी.

वली शास्त्रोमां संजलाय ठे के, जीवहिंसाथी रूद्र ध्यानमां
तत्पर थएला सुजूम अने ब्रह्मदत्त चक्रीउं पण सातमी नरके
गया ठे. वधारे शुं कहेवुं? पोतानुं हित इन्नार माणसे बन्ने लो-
कमां सुख करनारा एवा अन्नयदाननुं आराधन करवुं.

हवे सुपात्रदाननुं विवेचन करे ठे.

ज्ञान, दर्शन, चारित्र, तप, द्दमा, समता, शील, दम तथा
संयम आदिक गुणोने धारण करवामां जे पात्ररूप ठे, ते सु-
पात्र कहेवाय ठे. कह्युं ठे के,

पाकारेणोच्यते पापं, त्रकारस्त्राणवाचकः ॥

अक्षरद्वयसंयोगे, पात्रमाहुर्मनीषिणः ॥ १ ॥

अर्थ— “ पा ” एटले पाप, अने तेथी “ त्रा ” एटले (आ-
त्मानुं) रक्षण करवुं; एवी रीते ते बन्ने अक्षरोना संयोगथी “पात्र”
शब्द आय ठे; एम विद्वानो कहे ठे. ॥ १ ॥

एवी रीते नामप्रमाणे गुणवाळुं “ सुपात्र ” दुर्वज्र ठे. कह्युं
ठे के, आ दुनीयामां लक्ष्मी मळे ठे, तथा सर्व इच्छित सुख पण

મલ્લે છે, પણ જગતમાં ઉત્તમ એવું સુપાત્રદાન દુર્લભ છે. વલી જાગ્યવાનોનીજ લક્ષ્મી સુપાત્રે દેવાય છે. કેમકે, દુઃખેથી મેલ-વેલી એવી કેટલાકની લક્ષ્મીને તો રાજા બલાત્કારે લેઈ લે છે, કેટલાકોની લક્ષ્મીને અકસ્માત્ અગ્નિ બાલી નાખે છે, વિષયિ-ત્તની લક્ષ્મી વેચાત્તના ઘરોમાં જાય છે, પણ પુણ્યશાલીત્તની લક્ષ્મી અરિહંત પ્રજ્ઞના વિંબમાં, પ્રાસાદમાં તથા ઉત્તમ સાધુત્તને ઉપયોગમાં આવતાં વસ્ત્રાદિકમાં વપરાય છે, શ્રાવક ઉદાર મનથી જો ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્યથી મુનિત્તને કટ્પે એવાં વસ્ત્ર, પાત્ર, ઝોજન, ઔષધ વિગેરે ઞક્તિથી આપે, તો તેને મોક્ષ મલ્લે છે, તો પઠી દેવગતિ તથા મનુષ્યગતિની તો વાતજ શી કરવી ? જેમ સુપાત્ર દાનથી શાલ્વિન્નદ્ર ત્રણે લોકોમાં પ્રખ્યાત થઈલા છે. કેમ કે, દેવરૂપ થઈલા તેમના પિતા ગોન્નદ્ર હમેશાં તેમને આઞ્ઞૂષણાદિકની પેટી આપતા હતા, તેણે खरीदेલાં તથા તેમની સ્ત્રીત્તે પગે લુઠીને ફેંકી દીધેલાં રત્નકંબલો રાજાની રાણીત્તને પણ દુર્લભ થઈ પડ્યાં, તે સઘલું તેમનાં સુપાત્રદાનનું ફલ હતું.

વલી પણ સુપાત્રરૂપી તે દ્વેત્ર લાંબા કાલસુધિ જય પામો, કે જેમાં એકવાર વાવેલા દ્રવ્યરૂપી ચોખા હજારો વખત સુધિ લાળી શકાય છે. પાઠલથી અથવા પેરે દીધેલા દાનનું ફલ તો મલ્લે અથવા ન પણ મલ્લે, પણ પોતાને હાથે દીધેલા દાનનું ફલ તો મલ્લેજ છે, તેમાં સંશય નથી. ધનસાર્થવાહના ઞવમાં શ્રી કૃષ્ણદેવ પ્રજ્ઞુએ પણ સાધુત્તને ઘૃતદાન દીધું હતું, કે જેથી તેમને પણ શ્રી તીર્થંકર પદવી મલી છે. ઞરત ચક્રીએ પણ પૂર્વઞવમાં મલ્લેલા અન્નનો પાંચસો સાધુત્ત વન્ને સંવિઞ્ઞાગ કરી ઞોજન કર્યું હતું, તેથી તેમને ચક્રીની તથા મોક્ષની પદવી મલ્લેલી છે. તેમ શ્રેયાંસકુમારે પણ શ્રી પ્રથમ પ્રજ્ઞને સેલ્મી રસ વોરાવીને સુપાત્રદાન દીધું છે, અને તેથી અદ્વય ત્રીજના પર્વની પ્રવૃત્તિ થઈલી છે.

વલી ઉચિત કાલે સુપાત્રપ્રતે આપેલું અટ્પદાન પણ, ચંદન-

बाळाए वीर प्रभुप्रते आपेला बाकुलानी पेठे बहु फलवाळुं आय ठे. ते चंदनबाळानुं दृष्टांत नीचे प्रमाणे जाणवुं.

श्री वीर प्रभुए एवो अग्निग्रह लीधो हतो के, राजानी पुत्री होय, दासीपणाने प्राप्त थइ होय, पगमां बेडी होय, मस्तके मुंरी होय, लुधातुर होय, रमती होय, एक पग डेहेलीमां होय अने एक पग बहार होय, एवी कोइ स्त्री जावथी जो मने सुपडाना खुणामां रहेला बाकुला वहोरावे, तो मारे पारणुं करवुं. अने एवी रीतनो प्रभुनो अग्निग्रह ठ मासे चंदनबाळाथी संपूर्ण थयो; अने ते वखते देवोए त्यां धनावह शेठने घेर सामाबार क्रोर सोनइआनी वृष्टि करी. ते जोइ तेनी पडोशाणे विचार्युं के, ज्यारे आणे फक्त आ तपस्वीने बाकुला वहोरावीने आटली बधी रुधि मेलवी, त्यारे हुं तपस्वीने वोरावेला एवा घृतसाकर आदिके करीने युक्त दुधपाकना जोजनथी पण वधारे रुधि मेलवीश; एम विचारि तेम करीने ते आकाश सन्मुख जोवा लागी. ते जोइने ते तपस्वीए कह्युं के, अरे मुग्धे! तारा जावथी अने तें आपेला आधाकर्मिक आहारथी तो पाषाणोनी वृष्टि थशे; पण रत्नोनी कंडं वृष्टि थशे नहीं. एवीरीते सुपात्रदानपर चंदनबाळानुं दृष्टांत जाणवुं.

वली तेवीजरीते देशांतर गएला मूलदेवे एक महिनाना उपवांसी मुनिने दीधेला बाकुलाना दानना पुण्यथी उत्कृष्ट राज्य मेलव्युं हतुं. तेमज श्री वीरप्रभुने हुं चतुर्मासनुं पारणुं करावीश, एवा उत्तम ध्यानथी मृत्यु पामीने जीर्ण शेठे बारमो देवलोक मेलव्यो हतो. तेमज कोद्वर नामना गाममां एक चंपक नामे शेठ वसतो हतो, तेणे गुणाकर मुनिनुं पात्र ठेक कांगसुधि धीथी जरी आप्युं, पण तेने लाज थवानो जाणीने तेणे निषेध कयों नहीं. अने एवीरीते जावनाना वशथी ते शेठ सर्वार्थसिद्धिप्रते गया. अहीं ध्याननो जांगो एवो ठे के, ते शेठे दान देतां

વિચાર્યું કે, અહો! આ મુનિ લોચી છે, કેમકે, તે એકલા ઢતાં આટલાબધા ધીને શું કરશે? એવીરીતના તેના ચિત્તને જાણીને “અરે પડ નહીં પડ નહીં” એમ કહીને મુનિએ તેમને બારમા દેવલોકમાં સ્થાપ્યા. એવીરીતે ચંપકશ્રેષ્ઠિનું ઉદાહરણ જાણવું. વહી વીજું દૃષ્ટાંત કહેઢે.

હજૂર નામના ગામમાં દેવશર્મા અને સોમશર્મા નામના બે બ્રાહ્મણો હતા. તેજમાં દેવશર્મા મિથ્યાત્વી હતો, અને સોમશર્મા શ્રાવક હતો, પણ નિર્ધન હતો. દેવશર્મા ધનવાન હતો, પણ કુપાત્રોપતે દાન આપનારો હતો. તેણે લઢ જોજનનો યાગ કર્યો. સોમશર્મા તેને ઘેર જોજન પીરસવા આદિકનું કાર્ય કરતો હતો, અને એવું જૂવું જોજન ખાડને તેની ચાકરી કરતો હતો. એક દહાડો પોતાના જાગમાં આવેલા સર્વ પ્રાસુક લાડુ આદિક તેણે સાધુજને અને સાધર્મીજને આપ્યા. તે દાનપુણ્યના પ્રજાવશી તે મગધ દેશના રાજા શ્રેણિકનો પાંચસો રાણીજનો સ્વામી એવો નંદિષેણ નામે પુત્ર થયો. તથા તે અત્યંત જાગ્યશાલી થડને જોગો જોગવવા લાગ્યો.

વહી તેજ સુપાત્રદાનપર રથકાર મૃગનું દૃષ્ટાંત કહેઢે.

શ્રીકૃષ્ણના મોટા જાડ રામે દીક્ષા લીધી, તથા એક દહાડો તે નગરમાં જતા હતા, ત્યાં તેમનું અદ્ભુતરૂપ જોડને કુવાના કાંઠાપર પાણી જરવાને આવેલી સ્ત્રીજ તેનાપર અત્યંત મોહિત થડ. અને તેમનું રૂપ જોવામાં લીન થએલી એક સ્ત્રી ઘડાને બદલે પોતાના પુત્રના ગલામાં રસી બાંધીને કુવામાં પાણી લેવામાટે નાખવા લાગી. તે જોડ મુનિએ તેણીને ઉપયોગ આપી તેમ કરતાં નિવારી. તથા તે વચ્ચે પોતે એવો અગ્નિગ્રહ લીધો કે, ધિક્કાર ઢે મારારૂપને!! આજથી મારે નગરમાં જવું નહીં, એમ અગ્નિગ્રહ લેડને તે રામમુનિરાજ વનમાં રહેવા લાગ્યા. તથા ત્યાંથી જ્યારે કોડક સાર્થ વડાય, ત્યારે તેમની પાસેથી ત્રિદશા

लेइने धर्मध्यानपूर्वक काल निर्गमन करवा लाग्या. हवे एटलामां त्यां कोइक रथकार काष्ठ लेवामाटे आवी चढ्यो, तथा अरधी. जांगेली डालवाला कोइक वृद्धनी नीचे जोजनमाटे बेठो. त्यां एक हरिणे देखाडेल ठे मार्ग जेमने एवा राममुनिराजने जोइने ते खुशी थयो थको तेमने आहार पाणी देवामाटे तैयार थयो. ते मुनि पण त्यां आव्या, एटलामां अकस्मात प्रचंडवायुना वेगथी ते डाल त्रुटी पडी, अने तेथी ते त्रणे त्यां मृत्यु पामीने पांचमे देवल्लोके गया.

वली एवीज रीते सुपात्रदान देनारा वंकचूलादिको, कोशा वेश्या, तथा अवंति सुकुमाल आदिको पण संसाररूपी समुद्रने तरी गया ठे.

हवे वली तेज सुपात्रदानपर धनसार व्यवहारीनुं दृष्टांत कहे ठे. राजग्रही नामनी नगरीमां धनसार नामे एक व्यवहारी रहेतो हतो, ते महा धनाढ्य तथा एकांतरे उपवास करनारो, बन्ने वखत प्रतिक्रमण करनारो, तथा त्रिकाल देवपूजा करनारो हतो. केटलेक काले कर्मयोगे ते निर्धन थयो. पढी स्त्रीना कहेवाथी ते साधवानुं जातुं लेइने इव्य मागवामाटे गोबर नामना गाममां पोताना शाळापासे गयो. पण निर्धनपणाथी त्यां पण तेनुं धन नहीं मळतां जलदुं अपमान थयुं. त्यारे दिलगीर थइ ते पाठो वढ्यो, अने रस्तामां जावपूर्वक एक मासोपवासी मुनिने तेणे ते साधवाथी पारणुं कराव्युं. तथा पढी स्त्रीने खुशी करवामाटे तेणे नदीमांहेथी केटलाक गोद रंगबेरंगी कांकराज एकठा करीने पोताना खमीआमां जर्या, तथा पढी घेर आव्यो. ते वखते शासन देवीना प्रजावथी तेना खडीआमानां कांकराज बहु मूढ्यवालां रलो थइ गयां. एवी रीते सुपात्रदानना प्रजावथी ते फरीने धनवान थइ दान आपवा लाग्यो, तथा जिनमंदिरो आदिक पुण्यनां कार्यो करी पृथ्वीमां ते प्रख्यात थयो.

વલી આઠ સ્ત્રીજનો ઝરતાર ધન્ય શેઠ સુપાત્રદાનના મહા-
ત્મ્યથી એકાવતારી થઈ સર્વાર્થસિદ્ધે ગણા છે. વલી તેવીજ રીતે
કચવન્નાદિક ઘણા ઝવ્ય માણસો સુપાત્રદાનથી સંસારરૂપી સ-
મુદ્રને તરી ગયા છે. તેમ વલી દુરાચારી માણસો પણ સુપાત્રદા-
નના મહાત્મ્યથી સારી ગતિ મેલે છે.

વલી અનાદર, વિલંબ, વિમુખતા, અપ્રિય વચન, તથા પશ્ચા-
ત્તાપ એ પાંચે ઉત્તમ દાનનાં દૂષણો છે. તેમ આનંદાશ્રુ, રોમાંચ,
બહુમાન, પ્રિયવચન, તથા અનુમોદના એ પાંચ ઉત્તમ દાનનાં ચૂ-
ષણો છે. પ્રિયવાણીસહિત દાન, અહંકારવિનાનું જ્ઞાન, દ્વમા-
વાલું શૌર્ય, તથા ત્યાગવાલું ધન એ ચારે વાવતો દુર્લભ છે. વ-
ધારે શું કહેવું? કૃપણોનું ધન નિષ્ફલજ છે. કહ્યું છે કે, નિર્બુદ્ધિ
માણસને શાસ્ત્રોથી, અંધને દીપકોથી, નપુંસકને સ્ત્રીજથી, કા-
ચરને હથિયારોથી, બહેરાને વાજિત્રોથી, કદરૂપાને આચૂષ-
ણોથી, જ્વરવાલાને ઝોજનોથી, તથા કૃપણને મલેલાં ઘણાં
ઝવ્યોથી શું થવાનું છે? માટે જે માણસ સુપાત્રપ્રતે ધન આપે છે,
તેજ ધન્ય છે. કહ્યું છે કે, પંડિત માણસ પોતાનું ધન સુપાત્રને
આપે છે, મુગ્ધ માણસ પોતાનું ધન ઝોગોમાં વાપરે છે, તથા કૃપ-
ણના ધનનો ફોગટ વિનાશ થાય છે.

એક દહામો ઝોજરાજા વનમાં ગયા હતા, ત્યાં તેણે એક ગ-
લતા મધુકને જોઈને ધનપાલ કવિને પૂછ્યું કે, આ મધુક કેમ
ગલે છે? ત્યારે કવિએ કહ્યું કે, જ્યારે પાત્ર મલે છે, ત્યારે ધન
હોતું નથી, અને જ્યારે ધન હોય છે ત્યારે પાત્ર હોતું નથી, એવી
રીતના શોકમાં પડેલો આ મધુક અશ્રુપાતથી રુદન કરે છે,
એમ હું માનું છું.

સ્થાવર અને જંગમ, એમ બે જોડથી સત્પાત્ર છે. તેમાં જિનપ્રા-
સાદાદિક રૂપ સ્થાવર સત્પાત્ર દશ પ્રકારનું છે. અને એવી રીતના
સુપાત્રોપ્રતે દીધેલું દાન મહા ફલદાયક થાય છે.

हवे सुपात्र प्रते जे दान आपवुं, ते प्रतिउपकारनी अपेक्षा राख्याविनाज आपवुं. तेने माटे एक जागवतनुं उदाहरण कहे ठे.

कोइक परिव्राजके कोइक जक्तिवान जागवतने कह्युं के, वर्षाकाले हुं तारा मकानमां रहीश. त्यारे ते जागवते कह्युं के, जो तुं प्रतिउपकार मारापर न करे, तो जले सुखेथी रहे. पढी ते वात ते परिव्राजके अंगीकार करवाथी ते जागवते तेने मकान आप्युं तथा जोजनादिकथी ते हमेशां तेनो सत्कार करवालाग्यो. एम करतां केटलोक समय गया बाद ते जागवतनो घोडो चोरो चोरी गया. पण एटलामां प्रज्ञात अवाथी ते चोरो ते घोडो लइ जवाने अशक्त अवाथी, तेउ ते घोडाने वनमां एक वृक्षसाथे बांधीने नाशी गया. एटलामां प्रज्ञाते ते परिव्राजक स्नान करवा माटे तलावपर गयो. त्यां तलावपासे रहेली जाडीमां ते अश्वने जोइ उलखी कहाड्यो के आ अश्व मारा उपकारी जागवतनो ठे. पढी तेणे ते जाडीमां पोतानुं धोएलुं वस्त्र मुकीने पोताने स्थानके आवी ते जागवतना माणसोने कह्युं के, हुं मारुं वस्त्र पेदी जाडीमां वीसरी आव्यो हुं माटे लावी आपो? त्यारे तेउए त्यां माणसोने मोकह्यां, अने त्यां ते घोराने जोइने तेउ तेने लाव्या. ते बाबतनी जागवतने खबर पड्याथी तेणे विचार्युं के, आ परिव्राजके आवो मिष करीने पण मारापर प्रतिउपकार कया ठे, पढी तेणे ते परिव्राजकने बोलावीने कह्युं के, हे जइ ! हवे तुं चाह्यो जा ? केमके, उपकारी प्रते दीधेलुं दान निष्फल आय ठे.

वली पण एक मुधाजीवी मुनिनुं दृष्टांत कहेठे.

कोइक वैराग्यवान राजाए धर्मनी परीक्षा करवामाटे एवो ठंढेरो नगरमां वगडाव्यो के, राजा लामुज आपेठे, माटे जेने जोइता होय तेमणे आववुं. ते सांजली कापडी आदिक घणा लोको त्यां गया. त्यारे राजाए तेउने पूछ्युं के, तमो तमारी आजीविका शीरीते चलावो ठो ? त्यारे एके कह्युं के, हुं मुखथी

બીજે કહ્યું કે, હું પગોથી, ત્રીજે કહ્યું કે, હું હાથોથી, તથા ચોથ કહ્યું કે, હું લોકોની દયાથી આજીવિકા ચલાવું હું. પઠી રાજાએ એક જૈન સાધુને બોલાવી પૂછ્યું કે, તમો તમારી આજીવિકા શીરીતે ચલાવો ઠો? ત્યારે તે જૈનસાધુએ કહ્યું કે, હું તો મુફત આજીવિકા ચલાવુંહું. ત્યારે વલી તે રાજાએ તેજ સર્વને પૂછ્યું કે, તમો તે આજીવિકા શીરીતે ચલાવોઠો ? ત્યારે પેહેલે કહ્યું કે, હું કથા કરનારોહું, તેથી રામાયણાદિક કથાનું લોકોને સંપ્રદાવી આજીવિકા ચલાવું હું, બીજે કહ્યું કે, હું खेपीયો હું, તેથી બેઘડીવારમાંજ એક યોજન પગે ચાલ્યો જાઉંહું, અને એવીરીતે खेप કરીને આજીવિકા ચલાવુંહું, ત્રીજે કહ્યું કે, હું લહીજુંહું, તેથી પુસ્તકો લખીને આજીવિકા ચલાવુંહું, ચોથે કહ્યું કે, હું ત્રિહુક હું તેથી લોકોની દયાથી આજીવિકા ચલાવુંહું. પઠી જૈનસાધુએ કહ્યું કે, હું એક મોટા શાહુકારનો પુત્ર હતો, પણ આ સંસારને અસાર જાણીને મેં દીક્ષા લીધીઠે, અને તેથી જૈનધર્મની આ કૃપા મુજબ જેવો આહાર મલેઠે, તેથી હું મારી આજીવિકા ચલાવુંહું. તે સાંપ્રતી રાજાએ કહ્યું કે, અહો ! આ મહાનધર્મ સર્વ દુઃખોથી મુકાવનારો ઠે, એમ વિચારિ પુત્રને રાજ્ય સોંપીને તે રાજાએ જૈનાચાર્યપાસે દીક્ષા લીધી.

એવીરીતે સુપાત્રદાનપર શાસ્ત્રોમાં અનેક દૃષ્ટાંતો પ્રસિદ્ધ ઠે, અહીં ગ્રંથગૌરવના ત્રયથી વધારે લખ્યાં નથી.

હવે ત્રીજા અનુકંપાદાનનું વિવેચન કરેઠે.

દીન, દરિદ્રી, તથા દુર્બલ આદિક જીવોને પાત્રાપાત્રની વિચારણા કર્યાવિના દયાથી જે અન્નપાનાદિક દેવું તેનું નામ અનુકંપાદાન ઠે, કહ્યું ઠે કે, ઉત્તમ માણસો નિર્ગુણી લોકોપર પણ દયા કરે ઠે, કેમકે, ચંદ્ર ઠે તે ચાંડાલના ઘરપરથી પોતાના પ્રકાશને કંઈ ઁંચી લેતો નથી. મહાન પુરુષો દાન દેતી વચ્ચે કંઈ પાત્રાપાત્રનો વિચાર કરતા નથી, કેમકે, દયાને ઁાતર શ્રી વી-

रप्रभुए पण पोतानुं अर्ध देवदुष्य वस्त्र ब्राह्मणने आप्पुं ठे. उत्तम बुद्धिवान माणसे पोताना अपकारीपर पण विशेष प्रकारे दया करवी, केमके, दंशता एवा पण सर्पने श्री वीर प्रभुए प्रबोध कर्यो ठे.

वल्ली शुद्ध धर्मीपणुं तो दयाशीज शोभे ठे जेम आर्यसुहस्ति महाराजे संप्रति राजाना जीव रंकने यथेष्ट चोजनथी संतुष्ट कर्यो हतो, तथा ठेवटे ते रंक मृत्यु पामीने संप्रति राजा थयो, अने जैनधर्मनी घणीज उन्नति तेणे करी.

हवे अन्नदानपर श्रीरामचंद्रजीनुं दृष्टांत कहेठे.

रामचंद्रजीए वनवासथी आवीने पोतानी प्रजाने पूज्युं के, तमारे अहीं धान्यनी तो सुलजता ठे नी ? त्यारे लोकोए विचार्युं के, रामचंद्रजीने वनवासमां अन्न मलेखुं लागतुं नथी, तेथी तेउ आवी रीते पूठे ठे, एम विचारि तेउ हसी पड्या. पढी केटलाक दिवसो गयावाद रामचंद्रजीए पोतानी प्रजाने चोजनमाटे निमंत्रण कर्युं. सघलाउं चोजनमाटे बेसी गया बाद रामचंद्रजीए रत्नोथी थालीउं चरीने तेउने पीरसी त्यारे तेउ कहेवा लाग्या के, हे स्वामी ! आवी रीतनी नवीन रसवती अमो खाइ शकता नथी. त्यारे रामचंद्रजीए कह्युं के, त्यारे तमोए ते वखते केम हांसी करी हती ? माटे तमो सांजलो के, जे धान्यनी उत्पत्ति दुर्लभ ठे, अने जेनो ह्य तो दनदन प्रते ठे एवा सर्व प्रकारेना रत्नोमां पण उत्तम रत्नसरखुं धान्य ठे. केमके, प्राणो अन्नने आधिन ठे, माटे ते अन्न सरखुं रत्न आ पृथ्वीमां कोइ पण नथी. आ पृथ्वीमां जल, अन्न, अने मिष्टबचन एज उत्तम रत्नो ठे, पण जवाहिर तो पाषाणरूप ठे. उत्तम गायनो, स्त्री, कर्पूर, कस्तूरि, चंदन, अगर, सुवर्ण, रत्न विगेरे उपजोग वखते तो उत्तम लागे ठे, पण तेमनो विरह थया बाद तो ते दुःखदाइ

ઠે, પણ અન્ન તો હમેશાં પ્રીતિ કરાવનારું ઠે. હવે અનુકંપાદાનપર જગરુશા શેઠનું દૃષ્ટાંત કહેઠે.

પાટણ નામના શેહેરમાં રહેતા મહા ધાનાઢ્ય જગરુશાહ નામના જૈનધર્મી શેઠ એક દહાડો ઝોજન કરવાને બેઠા હતા. તે વખતે કોઈક વૃદ્ધ સિદ્ધ પુરુષ તેમના દ્વારપાસે આવી પહોંચ્યો, તથા મધ્યાનકાલ અવાથી તેને શેઠે ઝોજન માટે બેસાડ્યો. પઠી તેને સર્વ અન્ન પીરસ્યું, તથા સર્વ પાણી પાયું તો પણ તે તૃપ્ત થયો નહીં. ત્યારે તે જોઈ ચમત્કાર પામેલા જગરુશાહ શેઠે તેને તેનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે તે સિદ્ધ પુરુષે કહ્યું કે, આજથી માંડીને પાંચમે વર્ષે નવું જલ અને નવું ધાન્ય દૃષ્ટિએ પરુશે. એમ કહીને તેજ દાણે તે અદૃશ્ય થઈ ગયો. પઠી તે જગરુશાહ શેઠે પાંચ વર્ષસુધી દુકાલ પડવાનો જાણીને પોતાનું સર્વ ડ્રવ્ય खरचीને સઘલા દેશોમાંથી આડતીઆઈ મારફતે જેટલું મલ્યું તેટલું ધાન્ય खरीद કરાવીને તેનો સંગ્રહ કર્યો. પઠી જ્યારે તે ઝયંકર દુકાલ લોકોને દુઃખ દેવા લાગ્યો, ત્યારે તેણે દીલ્હી, खंजात, धोलका આદિક બારસો મોટા મોટા શેહેરોમાં દાનશાલાઈ કરાવી. તથા દુષ્ટ રાજાના ડરથી તે દરેક દાનશાલાઈપર એવી રીતનાં નામનાં પાટીઆં ચોમાવ્યાં કે, આ દાનશાલાઈ “રંકમાટેની” ઠે. પઠી તેણે ઘણાં રાજા આદિકોને પણ ધાન્યની સહાયતા કરી. હવે એવી રીતની જગરુશાહની કીર્તિ સાંઝલીને વિશલદેવ રાજાને ઈર્ષા થઈ; અને તેથી તેણે પણ પોતાના નગરમાં એક દાનશાલા માંડી. પણ ધન खुटવાથી તેણે તેમાં અર્થિજને તેલ પીરસવા માડ્યું. પણ ઢેવટે તે રાજાએ પણ પોતાનો અહંકાર તજીને તે જગરુશાહશેઠને નમસ્કાર કર્યો. હવે પ્રજાતમાં જે જગોએ બેસીને જગરુશાહ દાન આપતા, ત્યાં આડો એક પરુદો બંધાવતા, તથા પરુદામાં પોતે બેસીને તેની અંદરથી યાચકના હાથમાં દાન આપતા, કે જેથી કુલીનોને તે દાનથી લજ્જા થાય નહીં. એવી રીતે

याचको पोतानो हाथ ते पडदानी अंदर जगकुशाहपासे धरता अने जगकुशाह तरफथी तेमने तेमना जाग्यप्रमाणे मलतुं. एम करतां करतां एक दहाडो विशालदेव राजाने एवी इच्छा थइ के, हुं पण मारां जाग्यनी परीक्षा तो करूं, एम विचारि एक दहामो वेष बदलीने ते त्यां एकाकी गयो, तथा तेणे पोतानो जमणो हाथ परुदानी अंदर नांख्यो. त्यारे सामुद्रिक शास्त्रना पारंगामी एवा जगकुशाहे तेना हाथनी रेखाळ जोइ विचार्युं के, आ कोइ महा जाग्यवान राजा ठे, तथा तेनापर संकट आवी पड्युं ठे, माटे तेने एवी वस्तु हुं आपुं के, जेथी तेने जीवन पर्यंत दुःख सहन करवुं पडे नहीं. एम विचारि तेणे पोतानी आंगलीमां पेहेरेली अमूढ्य मणिनी वींटी उतारीने तेना हाथमां मुकी. पढी राजाए थोडीवार रहीने पाठो पोतानो डाबो हाथ पडदानी अंदर राख्यो, त्यारे जगकुशाहे वली पोतानी बीजी तेवीज वींटी तेना हाथमां मुकी. एवी रीते बन्ने वींटीज लेइने राजा तो पोताना मेहेलमां आव्यो. पढी बीजे दिवसे तेणे जगकुशाहने सन्मानपूर्वक बोलावीने ते वींटीजसंबंधि हकीकत जाहेर करी. त्यारे जगकुशाह शेठे कह्युं के,

सर्वत्र वायसाः कृष्णाः, सर्वत्र हरिताः शुकाः ॥

सर्वत्र सुखिनां सौख्यं, दुःखं सर्वत्र दुःखिनाम् ॥१॥

अर्थः— सर्व जगोए कागडाळ श्याम होय ठे, तेम सर्व जगोए पोपटो लीला होय ठे, वली सुखी माणसोने सर्व जगोए सुख होय ठे, अने दुःखिने सर्व जगोए दुःख होय ठे.

पढी राजाए ते वींटीज जगकुशाह शेठने पाढी पहेरावी. तथा अत्यंत सन्मान पूर्वक हाथीपर चडावीने तेमने घेर पहाँ-चाळ्या. एवी रीते अनुकंपादानपर जगकुशाह शेठनी कथा कही.

વલી વિક્રમરાજાની કથા કહેઢે.

વિક્રમાદિત્યરાજાએ સુવર્ણપુરુષના પ્રસાદથી પૃથ્વીપરના મનુષ્યોને સુવર્ણ આપીને તેજને કરજરહિત કરેલા ઢે, અને હજુસુધિ પણ તેથી તેનો સંવત્સર ચાલે ઢે. એક દહાડો તે વિક્રમાદિત્ય રાજા હાથીપર બેસી માર્ગે જતા હતા, તેવામાં જમીનપર વેરાણલા કેટલાક ચોખાના ઢાણાં તેની દૃષ્ટિએ પડ્યા, તેથી હાથીપરથી ઉતરીને તે ચોખાના ઢાણાંને તેણે મસ્તકે ધર્યા. તે વચ્ચે અન્નાધિષ્ઠાયિકા લક્ષ્મી દેવીએ પ્રસન્ન થઈ પ્રત્યક્ષ થઈને તેને કહ્યું કે, હે વિક્રમાદિત્ય રાજા ! તમો મારી પાસે વરદાન માગો ? ત્યારે લોકોપર અનુકંપાવાલા વિક્રમરાજાએ તેણીને કહ્યું કે, હે લક્ષ્મી દેવી ! તમો મને એવું વરદાન આપો કે, આ માલવ દેશમાં કદી-પણ ડુકાલ પડે નહીં. ત્યારે દેવીએ પણ તે વરદાન તેને આપ્યું. અને તેથી આજદનસુધિ પણ માલવા દેશમાં ડુકાલ પડતો નથી. કહ્યું ઢે કે, દયાયુક્ત મન આરોગ્યતાને નજદીક કરે ઢે, પ્રશંસા વધારે ઢે, સંસારરૂપી સમુદ્રથી તારે ઢે, આયુષ્ય વિસ્તારે ઢે, શરીરને સુંદર કરે ઢે, ગોત્રની વૃદ્ધિ કરે ઢે, ધનને વધારે ઢે, તથા બલની પણ વૃદ્ધિ કરે ઢે.

હવે ચોથા ઉચિતદાનનું સ્વરૂપ કહેઢે.

અવસર આવ્યે ઢતે યોગ્ય પરોણાને, દેવગુરુના સમાગમ વચ્ચે, મંદિર ચણાવવા સમયે, પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવતી વેલાએ, વધામણી આપનારને, અથવા કાવ્ય, કથા આદિક સંજ્ઞલાવનાર ઉત્તમ કવિ આદિકને દાન આપવું, તે ઉચિતદાન કહેવાય ઢે.

હવે તે ઉચિતદાનપર કુંજકારની કથા કહેઢે.

પાટલિપુત્ર નામના નગરમાં પંકપ્રિય નામનો એક કુંજાર વસતો હતો. પણ તે કોઈક કારણે ઈર્ષાથી તે નગર તજીને વનમાં જઈ એક મોટા તલાવની પાલપર કુંપડી બાંધીને રહ્યો હતો. એક દહાડો અવલી ચાલના ઘોડાથી લેંચાણો નરવાહન રાજા ત્યાં

आवी चढ्यो. ते राजा कुधा अने तृषाथी अत्यंत पीडित थयो हतो. तेने आ कुंचारे जोजन तथा शीतल पाणी आप्याथी ते बहु खुशी थयो. अने तेथी राजाए तेनापर खुशी थइने तेने नगरमां लइ जइ घणुं डव्य आप्युं, तथा गरास पण आप्यो.

वली कोइ कविनी कविताथी खुशी थइ तेने जे राजा आदिको दान आपे ठे, ते पण उचित दान कहेवायठे. तेपर कथा कहे ठे. एक दहामो शक्तिसिंह राजानो मुंगलराज नामनो पुत्र घोमा खेलाववा माटे वनमां गयो. त्यां तेने कोइक गोपाले अन्योक्तिनी कविताथी रंजन कर्यो. त्यारे राजाए तेने अटपदान आप्युं, तेथी फरीने तेणे वडवृद्ध प्रतेनी अन्योक्तिथी रंजन कर्यो, त्यारे राजाए तेने घेर बोलावीने तेने जोजनमाटे बेसाड्यो. तथा तेनी थालीमां हीरा माणैक, मोती विगेरे अमूढ्य वस्तुं पीरसीने तेने संतुष्ट कर्यो.

वली तेवीज रीते सिद्धराज नृपतिए पोतानी समस्या पुरवामाटे पोताना शरीरपरनो सर्व शृंगार श्रीपाल कविने आप्यो ठे. वली तेवीज रीते जीर्ण गढनो राजा खेंगार एक दहाडो शिकारमाटे वनमां गयो हतो, त्यां मार्ग चूकी जवाथी तेणे एक चारणने मार्ग पूढवाथी तेणे वक्रोक्तिपूर्वक कह्युं के, जीवहिंसा नहीं करवी तेज शुद्ध मार्ग ठे. ते सांचली राजाए खुशी थइ जीवितपर्यंत जीवहिंसानो त्याग करीने ते चारणने गरास आप्यो. वली तेवीज रीते स्तंजपुरमां केटलाक जैनी साधुं त्यांना यवन राजाने पोतानी कविताथी खुशी करीने जैनशासननी प्रभावना विस्तारी हती.

वली एक दहाडो ज्यारे सिद्धसेन दिवाकरनो उज्जयनीमां प्रवेश महोत्सव थतो हतो, त्यारे बंदिदोको तेनी सर्वज्ञपुत्रादिकनी प्रशंसापूर्वक बिरुदावलि बोळता हता. ते वखते विक्रमादित्य राजा घोडा खेलाववा माटे निकड्यो हतो. त्यारे ते राजाए

આચાર્યજીની પરીક્ષામાટે મનથી તેમને નમસ્કાર કર્યો, ત્યારે આચાર્યજીએ તેને ધર્મલાજ્ઞ આપ્યો. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, તમોએ મને નમસ્કાર વિનાજ ધર્મલાજ્ઞ કેમ આપ્યો ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, હે નરેન્દ્ર ! પ્રણામ મન વચન અને કાયાથી ત્રણ પ્રકારે થાય છે. તેમાંથી તમોએ મને માનસિક પ્રણામ કર્યો છે. ત્યારે રાજાએ ખુશી થઈને આચાર્યજીને પૂછ્યું કે, આ ધર્મલાજ્ઞની આશિષથી શું થાય છે ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, જે ધર્મલાજ્ઞની આશિષથી મહાન હાથીઉં, પવનના વેગને પણ જીતનારા ઘોડાઉં, રથો, લીલાયુક્ત સ્ત્રીઉં, ચામરોથી શોભિતી રાજ્યલક્ષ્મી વિગેરે ઉત્તમ વસ્તુઉં મળે છે, એવા ધર્મલાજ્ઞ તમોને જય આપો ? વલી જો દીર્ઘાયુની આશિષ આપવામાં આવે તો તે નારકીઉંને પણ હોય છે, ઘણા ધનવાનપણાની આશિષ આપવામાં આવે તો તે મ્લેહ્યોને પણ હોય છે, ઘણા પુત્રવાનની આશિષ આપવામાં આવે તો તે કુતરાઉંને પણ હોય છે, માટે સર્વ સુખને આપનારી તો ધર્મલાજ્ઞનીજ આશિષ છે. તે સાંજલી વિક્રમરાજાએ હાથીપરથી ઉતરી આચાર્યજીને પંચાંગ પ્રણામ કર્યો, તથા તેમને એક ક્રોડ સોનામોહોરો દેવા માંડી. ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે,

મુંજીમહિ વયં જ્ઞૈક્ષ્યં, શીર્ણં વાસોવસીમહિ ॥

શયીમહિ મહીપીઠે, કુર્વીમહિ કિમીશ્વરૈઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ:- અમો તો જિહ્વા માગીને ઝોજન કરીએ ઢીએ, જીર્ણ વસ્ત્રો પેહેરીએ ઢીએ, તથા પૃથ્વીતલપર શયન કરીએ ઢીએ, માટે અમોને ધનનું શું પ્રયોજન છે ?

એવી રીતે આ નિસ્પૃહી આચાર્યજીએ તે ધનલીધું નહીં. ત્યારે રાજાએ પણ તે ધન પાહું લેવાની ના પાડવાથી આચાર્યજીના ઉપદેશથી તે ધન સંઘના પ્રધાન પુરુષોએ જિનમંદિરોના જીર્ણોદ્ધાર

माटे वापर्युं. एवी रीते उचित दानपर विक्रमादित्य राजानी कथा जाणवी.

वली तेज उचित दानपर विक्रमराजानी बीजी कथा कहेते.

एक दहासो विक्रमराजा वसंत ऋतुमां वनमां क्रीडा करवा गयो हतो. त्यां ते सुंदर केलोना वृद्धोना मंरुपमां सुवर्णना सिंहासनपर बेठो हतो. ते वखते त्यां छत्रीस जातना वाजित्रोथी मनोहर पात्रोनुं नृत्य अइ रहुं हतुं. एवी रीते त्यां ते अनेक प्रकारनां सांसारिक सुखो जोगवतो अको वारंवार नीचेनुं काव्य जणतो हतो.

क्वचिद्दीणावेणुप्रवणरमणीमीतज्जणितिः

क्वचिद्भट्टश्रेणिः पठति विरुदालीमविरतिः ॥

सहर्षं हेषंते क्वचिदपि हया दंतिनिवहाः

नदंति क्षमांतर्न प्रवरमपरं राज्यसदृशम् ॥ १ ॥

एवी रीते संसारसुखमां निमग्न अएला राजाने धर्माधिकारी मंत्रीए कह्युं के, हे राजन् ! जो आ आत्माने संसाररूपी केदखानामांथी आपणे ठोकावीएं नहीं तो पढी, राज्य, धन, धान्य, आचूपणो, उत्तम जाति, कुल तथा उत्तम गुणो पण शा कामना ठे ? वली जोगोमां तो रोगोनो जय ठे, सुखमां हयनो जय ठे, धनने अग्नि आदिकनो जय ठे, दासपणामां स्वामिनो जय ठे, कुलमां खराब चाखनी स्त्रीनो जय ठे, मानमां म्दानिनो जय ठे, गुणोप्रते पुर्जननो जय ठे, शरीरने यमनो जय ठे, पण हे राजन् ! वैराग्यने कोइनो पण जय नथी. ते सांजली वैराग्यवान् राजाए कह्युं के, अहो ! आ धर्माधिकारिए युक्त वात कही. केमके, ज्रमण करी रहेल ठे ब्रूकुटिरूपी जलचरो जेमां, तथा केशोरूपी ठे शेवाल जेमां, अने कर्णोरूपी ठे, आवर्तो जेमां, तथा स्फुरायमान् नेत्रोरूपी ठे कमलो जेमां एवां आ शरीररूपी तलावमांथी. हमेशां तृपातुर एवो काल आयुष्यरूपी पाणीने पी

જાય છે. વહી આ સંસારમાં આયુષ્ય તો જલના મોજાંનીપેઠે
 ઝંગુર છે, અને લક્ષ્મીતો સ્વપ્નની પેઠે નશ્વર છે, અને યૌવન તો
 વાદલાંનીપેઠે ક્ષણિક છે, માટે સ્વેચ્છા આ સંસાર વૈરાગ્યરૂપજ
 છે. એવી રીતે સંસારની અસારતા જાવીને વિક્રમરાજાએ તે ધર્મા-
 ધિકારીને આઠ ક્રોડ સોનામોહોરો ઇનામ તરીકે આપી. એવી
 રીતે યજ્ઞદાનપર અનેક દૃષ્ટાંતો છે.

હવે પાંચમા કીર્તિદાનનું સ્વરૂપ કહેઠે.

પોતાનાં કુલ, વંશ, રૂપ, વિદ્યા, ગુણ આદિકોના વર્ણનમાટે
 જે જાટ, ચારણ, ગવૈયા, તથા માગણ આદિકને જે દાન દેવું તે
 કીર્તિદાન કહેવાય છે.

તે કીર્તિદાનપર વિક્રમરાજાની કથા કહેઠે.

એક દહાસો વિક્રમરાજા જ્યારે સજામાં બેઠેલા હતા, ત્યારે તે-
 મને તૃષા લાગવાથી નીચેપ્રમાણે કાવ્ય જાણીને પાણી માગ્યું.

સ્વહં સજ્જનચિત્તવદ્વધુતરં દીનાર્થિવહ્નીતલં

પુત્રાલિંગનવત્તથા ચ મધુરં બાલસ્ય સંજલ્પવત્॥

અલોસીરલવંગચંદનલસત્કર્પૂરપાલીમિલત-

પાડલ્યુત્પલકેતકીસૂરજિતત્પાનીયમાનીયતામ્॥૧॥

અર્થ:— સજ્જનોના મનનીપેઠે સ્વહં, દીનયાચકની પેઠે હલકું,
 પુત્રાલિંગનનીપેઠે શીતલ, બાલકના વચનનીપેઠે મધુર, તથા
 અલ્પ, લલિંગ અને ચંદનથી ઝલ્લસાયમાન તથા કપુરની શ્રે-
 ણિથી મલેલા ગુલાબ, કમલ અને કેતકીથી મનોહર એવું
 પાણી લાવો ? ॥ ૧ ॥

ત્યારે મંત્રિ સુવર્ણના કચોલામાં રાજામાટે જલ લાવ્યો. ત્યારે
 પાસે બેઠેલા કવીશ્વરે નીચે પ્રમાણે કાવ્ય કહ્યું.

વક્ત્રાંજોજે સરસ્વત્યધિવસતિ સદા શોણ એવાધરસ્તે

બાહુઃ કાકુત્સ્થવીર્યસ્મૃતિકરણપટુર્દક્ષિણસ્તે સમુદ્રઃ॥

वाहिन्यः पार्श्वमेताः कथमपि ज्ञवतो नैव मुंचंत्यजस्रं
स्वर्त्तेऽतर्मानसेऽस्मिन् किमवनिपते तेऽंबुपानाजिलाषः

एवी रीतना कवीना काव्यने सांचळीने तुष्टमान थएला वि-
क्रमराजाए पांड्यराजापासेथी दंरु तरीके आवेली सर्व वस्तुजं
तेने इनाममां आपी. ते जेट आप्रमाणे हती. आठ क्रोड सोना
मोहोरो, त्राणु मोतीजना हारो, पचास हाथीजं, दश हजार
घोडा, तथा चारसो नाटको तेमां हतां.

वली पण तेज कीर्ति दानपर विक्रमराजानी बीजी कथा कहेठे.

एक दहामो विक्रम राजानी धोबण वस्त्रो धोईने तेमने आ-
पवा आवी, त्यारे ते वस्त्रोमां हजु किंचित् मेल बाकी रहेलो हो-
वाथी राजाए तेणीने तेनुं कारण पूब्हुं. त्यारे ते महा चतुर धो-
बणे कह्युं के, हे राजन् ! आ वर्षाकाल गयो तोपण आपना
हाथीजं नदीकिनारापर आवीने एटली बधी धूड उरामे ठेके,
तेथी हजु नदीनुं पाणी स्वन्न थतुं नथी. धोबणना ते वचनथी
खुशी थइने विक्रमराजाए ते वस्त्रो तथा एक क्रोड सोनामो-
होरो तेणीने इनाम आपी.

एक दहामो श्री सिद्धसेन दिवाकर विहार करता थका उ-
ज्जयनीमां पधार्या. त्यारे संघे एकठा थइने आचार्यजीने विनंती
करी के, हे जगवन् ! आप जो विक्रमराजाने वश करीने, ओं-
कार नगरमां जे ब्राह्मणो जिनमंदिर बांधवा नथी आपता, ते
बांधी शकाय तेवुं जो आप करी आपो, तो आपनी विद्या प्र-
माणजूत कहेवाय. ते सांचळी सिद्धसेनजी चार नवीन श्लोको
रचीने राजदरबारमां गया. अने ठमीदारने मुखेथी राजापासे
नीचेप्रमाणे श्लोक जणाव्यो.

दिदृक्षुर्दिदृक्षुरेकोऽस्ति, वारितो घारि तिष्ठति ॥

हस्तन्यस्तचतुःश्लोको, यद्वागवतु गवतु ॥ १ ॥

अर्थ:- आपने मलवानी इच्छावालो कोइक ज़िद्दु चार श्लोको हाथमां लेइने अटकाव्याथी वारणे उज्जो ठे, ते आवे के चाह्यो जाय ? त्यारे राजाए कह्युं के, तेने दश लाख सोना मोहोरो आपो ? अने तेनी इच्छा होय तो सुखेथी अहीं आवे, अने जो तेनी इच्छा न होय तो ते सुखेथी जाय. त्यारे सिद्धसेनजीए ठडीदारने कह्युं के, मारे सोनामोहोरोनो खप नथी, एम कही ते राजस-जामां गया. त्यां विक्रमराजा पूर्व सन्मुख सिंहासनपर बेठा हता. तेने जोइ आचार्यजीए नीचे प्रमाणे एक श्लोक कह्यो.

अपूर्वेयं धनुर्विद्या, जवता शिक्षिता कुतः ॥

मार्गणौघः समभ्येति, गुणो याति दिगंतरम् ॥ १ ॥

अर्थ:- हे राजन् ! आवी अपूर्व धनुर्विद्या तमो क्यांथी शीख्या ? केमके, तमारां बाणोनो समूह (पद्दे-याचकोनो समूह) नजीक आवे ठे, अने दोरी (पद्दे-तमारा गुणो) जखटा दिशांतरमां जाय ठे !! ॥ १ ॥

ते सांजखी राजा पूर्व सन्मुखनुं सिंहासन ठोडीने दक्षिणतरफ बेठा त्यारे आचार्यजीए नीचे प्रमाणे बीजो श्लोक कह्यो.

सर्वदा सर्वदोऽसीति, मिथ्या संस्तूयसे बुधैः ॥

नारयो लेभिरे पृष्ठं, न वह्नः परयोषितः ॥ २ ॥

अर्थ:- हे राजन् ! हमेशां तमो “सर्व वस्तु आपनारा ठो ” एवी रीते पंक्तिओ तमारी फोकट स्तुति करे ठे, केमके शत्रुजं त-मारी पीठने मेखवी शकता नथी, तेम परस्त्रीजं तमारां वह्नस्थ-खने मेखवी शकती नथी. ॥ २ ॥

ते सांजखीने विक्रमराजा पश्चिम दिशातरफ बेठा. त्यारे आ-चार्यजीए नीचेप्रमाणे त्रीजो श्लोक कह्यो.

आहते तव निःस्वाने, स्फुटितं रिपुहृद्घटैः ॥

गलिते तत्प्रियानेत्रे, राजंश्चित्रमिदं महत् ॥ ३ ॥

अर्थः— हे राजन् ! तमारुं निसान वागते ठते शत्रुर्जना ह-
दयरूपी घराज फूटी गया; पण जल तो तेजनी स्त्रीर्जना ने-
त्रोमांथी निकट्युं ! ए मोटुं आश्चर्य ठे ! ॥ ३ ॥

ते सांजखीने विक्रमराजा उत्तरतरफ बेठा. त्यारे आचार्य-
जीए नीचेप्रमाणे चोथो श्लोक कह्यो.

सरस्वती स्थिता वक्त्रे, लक्ष्मीः करसरोरुहे ॥

कीर्तिः किं कुपिता राजन्, येन देशांतरं गता ॥४॥

हे राजन् ! सरस्वती तो तमारा मुखमां बेठेली ठे, अने ल-
क्ष्मी तो तमारा हस्तकमलमां बेठेली ठे, त्यारे तमारी कीर्ति शुं
(शोक्यपणाना) जयथी कोप पामी ठे ? के जे ते देशांतरमां
चाखी गइ ठे. ॥ ४ ॥

एवी रीते चोथो श्लोक सांजखीने विक्रमराजाए सिंहासनथी
उतरीने आचार्यजीने नमस्कार कय्यो; अने कह्युं के हे जगवान् !
में आपने चारे दिशाजनुं राज्य आपी दीधुं ठे. त्यारे आचार्य-
जीए कह्युं के, हे राजन् ! अमो निस्पृही मुनिज राज्यने शुं क-
रीअें ? एम कही आचार्यजीए पोतानो मुनिव्यवहार तेमने
कही संजख्खाव्यो. ठेवटे राजाए घणी खेंच करी पण आचार्य-
जीए कंडं पण वस्तु लीधी नहीं. पढी विक्रमराजा त्यारथी जैन-
धर्मी अइ शुद्ध श्रावकपणुं पादवा लाग्या, तथा हमेशां सिद्ध-
सेनदिवाकरना चरणो सेवीने तेणे शत्रुंजयादिक तीर्थोनो उ-
द्धार कय्यो, तथा ओंकारादिक शेहेरोमां जिनमंदिरो बंधाव्यां.

एवी रीते कीर्तिदानपर विक्रमादित्य राजानी कथा जाणवी.

वखी एवीज रीते जोजराजाए पण पोतानी कीर्तिमाटे का-

લિદાસ, વરરુચિ, મયૂર, તથા બાણ આદિક કવિજને સેકડો ગમે ગામ આદિકનું દાન આપ્યું છે.

વહી તે કીર્તિદાનપર જોજરાજા અને ધનપાલ કવિની કથા કહેશે.

સર્વદેવ બ્રાહ્મણનો પુત્ર ધનપાલ પોતાના જાડ શોજનાચાર્યે કરેલા ઉપદેશથી પ્રતિબોધ પામીને પરમ જૈની થયો હતો. એક દહામો જોજરાજા જ્યારે શિકારે જતો હતો, ત્યારે તેણે બહાત્કારે ધનપાલ પંડિતને સાથે લીધો. પછી ત્યાં પોતાના બાણથી એક હરિણને માર્યાથી તે હરિણ પૃથ્વીપર પડીને પોતાની પુંઝમી ફફડાવવા લાગ્યું. ત્યારે જોજરાજાએ ધનપાલ કવિને તેનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે કવીશ્વરે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તે હરિણ પુંઝડી ફફડાવીને એમ સૂચવે છે કે,

રસાતલં યાતુ તદત્ર પૌરુષં

હુર્નીતિરેષા ધરણીઞ્ચૂતાનાં ॥

નિહન્યતે યદ્ધલિનાપિ હુર્બલો

હહા મહાકષ્ટમરાજકં જગત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ:— રાજાજનું તે પૌરુષ રસાતલમાં જાઉં ? તેમ આ તે-જની કુનીતિ છે; કેમકે, બલવાન માણસ પણ હુર્બલને જે હણે છે, તેથી અરેરે !! આ જગત્ તો રાજાવિનાનું લાગે છે. ॥ ૧ ॥

પદે પદે સંતિ ઞટા રણોદ્યતા,

ન તेषુ હિંસારસ એષ પૂર્યતે ॥

ધિગીદૃશં તે નૃપતે કુવિક્રમઃ,

કૃપાશ્રયે યઃ કૃપણે મૃગે મયિ ॥ ૨ ॥

અર્થ:—વહી આ જગતમાં પગલે પગલે સુજટો રણસંગ્રામમાં તત્પર થયેલા છે; પણ તેજનો હિંસારસ સંપૂર્ણ થતો નથી; માટે હે રા-

जन् ! दया करवाने योग्य एवा हुं मृगप्रते जे तें आ तारुं ख-
राब पराक्रम फोरव्युं ते, ते तारा पराक्रमने धिक्कार ठे.

वैरिणोऽपि हि मुञ्चन्ते, प्राणांते तृणज्जहणात् ॥

तृणाहाराः सदैवैते, हन्यन्ते पशवः कथम् ॥ ३ ॥

प्राणांतकाळे मुखमां तृण खेवाथी .माणसो वैरिउने पण ढोडी
मुके ठे; तो हमेशां तृण जहण करनारा एवा आ पशुउने शा-
माटे हणवा जोइए ?

आवी रीतनी धनपादनी वाणी सांजळीने जोजराज मनमां
जरा क्रोधातुर थयो. पढी आगळ चादतां ते राजा पोते बना-
वेला एक तलावपासे आव्यो, तथा ते तलावनुं वर्णन करवाने
तेणे धनपाद कवीश्वरने कहुं, त्यारे धनपाळे कहुं के,

एषा तटाकमिषतो वरदानशाला,

मत्स्यादयो रसवतीप्रगुणा सदैव ॥

पात्राणि यत्र बकसारसचक्रवाकाः,

पुण्यं कियद्भवति तत्र वयं न विद्मः ॥ १ ॥

अर्थः— तलावना मिषथी खरेखर आ तो एक दानशाला लागे
ठे, केसके त्यां मत्स्यादिकरूप रसोइ हमेशां तैयार होय ठे,
तथा तेमां बगलां, सारस, चक्रवाक आदिक पक्षिं अतिथि त-
रीके आवे ठे, माटे आ तलाव बांधवाथी केटलुंक पुण्य आय
ठे ? ते अमो जाणी कशता नथी. ॥ १ ॥

ते सांजळीने पण जोजराजा तो मनमां गुस्से थयो. पढी
तेउं नगरमां आव्याबाद त्यां यज्ञमंरुपमां होमवामाटे बांधेला
बकरानी बूमो सांजळीने राजाए धनपाद पंढितने कहुं के, आ
बकरो शुं बोले ठे ? त्यारे धनपाळे कहुं के ते एम कहेठे के.

नाहं स्वर्गफलोपन्नोगतृषितो नाभ्यर्थितस्त्वं मया
 संतुष्टस्तृणज्झणेन सततं साधो न युक्तं तव ॥
 स्वर्गं यांति यदि त्वया विनिहता यागे ध्रुवं प्राणिनो
 यज्ञं किं न करोषि मातृपितृभिः पुत्रैस्तथा बांधवैः ॥१॥

अर्थ—हे राजन् ! मने स्वर्गफलना उपन्नोगनी तृष्णा नथी, तेममें तमारी पासे कंडं याचना करी नथी; तेम हुं तृणज्झणथी संतुष्ट थयो हुं. माटे तमारे मने मारवो उचित नथी; वली कदाच तमोए य-
 ज्ञमां मारेला प्राणीउ जो स्वर्गमां जता होय, तो तमो तमारा मातपिता तथा पुत्रो अने बांधवोनो यज्ञ केम करता नथी ? ?

ते सांजली क्रोधायमान थएला जोजराजाए धनपालनी आंखो कहाडी लेवाने इच्छुं. धनपाल पंरिते पण चेष्टाथी राजानो ते विचार जाणी लीधो. पढी चालतां थकां ज्यारे तेउं दरवाजामां आव्या, त्यारे कोइक डोशीने मस्तक धुणावती तेउंए दीठी, तथा तेनीपासे एक मुग्ध ठोकरी पण उच्री हती. ते जोइ राजाए धनपालने तेनुं कारण पूछुं. त्यारे धनपाल 'कविए कहुं के, हे स्वामी ! आ मोशीने ते मुग्धबालिका नीचेप्रमाणे पूछे ठे, अने तेनो ते मोशी निषेध करे ठे.

किं नंदी किं मुरारिः किमुत
 सुरपतिः किं जलः किं कुबेरः
 किं वा विद्याधरोऽसौ किमु
 रतिरमणः किं विधुः किं विधाता ॥
 नायं नायं न चायं न खलु
 न हि न वा नापि नासौ न चैष
 क्रीडां कर्तुं प्रवृत्तः स्वयमिह
 हि हले भूपतिर्भोजदेवः ॥ १ ॥

अर्थ:- शुं आ महादेव ठे ? के विष्णु ठे ? के इंद्र ठे ? के नल ठे ? के कुबेर ठे ? के कोइ विद्याधर ठे ? के कामदेव ठे ? के चंद्र ठे ? के ब्रह्मा ठे ? त्यारे ते मोशीए कह्युं के, अरे मुग्धे सखि ! तेजमांथी ते कोइ पण नथी; आ तो जोजराजा पोते क्रीमा करवाने जाय ठे.

ते सांचली जोजराजाए कह्युं के, हे कवीश्वर ! मने विष्णु आदिकनी उपमा शीरीते घटी शके ठे ? त्यारे धनपाल कवी-श्वरे कह्युं के, हे राजन् ! सांचलो.

अभ्युद्धता वसुमती दलितं रिपूर:-

क्रोडीकृता बलवता बलिराजलक्ष्मीः ॥

एकत्र जन्मनि कृतं तदनेन यूना,

जन्मत्रये यदकरोत्पुरुषः पुराणः ॥ १ ॥

अर्थ-बलवान एवा तमोए एकज जन्ममां पृथ्वीने उधरी ठे, शत्रुर्त्तने दह्या ठे, तथा (बलिराजनी) बलवान राजाउनी लक्ष्मी-ने वश करी ठे; अने विष्णुए तो त्रण जन्ममां ते त्रणे कार्यो कर्यो ठे.

ते सांचली तुष्टमान अएला जोज राजाए कवीश्वरने कह्युं के, हे कविराज ! तमो कंडं पण वरदान मागो ? त्यारे धनपाले कह्युं के, जो एम ठे तो मने (मारी) आंखो आपो ? त्यारे राजाए कह्युं के, ते आंखो तो प्रथमथीज तमारीपासे ठे. त्यारे कवीश्वरे कह्युं के ते आंखो ठे, पण नहीं होवासरखी हती, केमके, आपे मनथी ते लेइ लेवानीज इह्वा करी हती. त्यारे राजाए कह्युं के, तमोए ते शी रीते जायुं ? त्यारे कविराजे कह्युं के,

आकारैरिंगितैर्गत्या, चेष्टया ज्ञाषणेन च ॥

नेत्रवक्त्रविकारैश्च, लक्ष्यतेऽंतर्गतं मनः ॥ १ ॥

आकार, इंगित, गति, चेष्टा, वचन, अने नेत्र तथा मुखना विकारथी प्राणीउनुं अंतरंग मन जणाय ठे. ॥ १ ॥

તે સાંજલી રાજાએ કહ્યું કે, હે કવિરાજ ! તમો શાંત થાઉં ? મેં તમોને તે તમારાં ચઢુર્જ આપ્યાં. ઇત્યાદિ જોજરાજાએ ઘણાં કીર્તિદાનો આપ્યાં હે.

વલી તેજ કીર્તિદાનપર સિઘરાજ રાજાની કથા કહેહે.
 એક દહાડો સિઘરાજ ગ્રીષ્મઋતુમાં, ક્રીમા કરવામાટે વનમાં ગયા હતા. ત્યાં માર્ગમાં રામચંદ્ર નામના સાધુ તેમને મળ્યા. ત્યારે તે રાજાએ તેમને પૂછ્યું કે, ગ્રીષ્મ ઋતુમાં દિવસો લાંબા કેમ હોય હે ? ત્યારે રામચંદ્રે કહ્યું કે,

દેવ શ્રીગિરિહર્ગમદ્વ જવતો દિગ્જયયાત્રોત્સવે
 ધાવધીરતુરંગનિષ્ઠુરખુરદુણ્ણમમંડલાત્ ॥
 વાતોદ્ધૂતરજોમિલત્સુરસરિત્સંજાતપંકસ્યલી-
 દૂર્વાચુંબનચંચુરા રવિહયાસ્તેનાતિવૃધ્નંદિનમ્ ॥૧॥

અર્થ— હે ગિરિહર્ગને જીતનારા રાજન્ ! તમારા દિગ્વિજય સમયે દોડતા એવા સુન્નટોના ઘોડાઉંની જગ્રા ધરીઉંના ઘાતથી યોદાણલી પૃથ્વીપરથી પવને કરીને જડેલી રજથી આકાશગંગામાં કાદવ થયો, અને તેથી તેમાં જગેલી ધ્રોકડને યાવાની લાલચથી સૂર્યના ઘોડાઉં ઓછી ગયા હે, અને તેથી દિવસો મોટા થયા હે.

તે સાંજલી તુષ્ટમાન થયેલા સિઘરાજે તેમને “ કવિકદારમ-દ્વનું ” વિરુદ્ધ આપ્યું. એવી રીતે સિઘરાજે પણ શ્રીપાલ આદિક કવિજને ઘણું કીર્તિદાન આપ્યું હે.

વલી તેજ કીર્તિદાનપર કુમારપાલ રાજાની કથા કહેહે.
 એક દહાડો કુમારપાલ રાજાએ સપાદ લક્ષ્મીના રાજાઅર્ણવ-ધિપર ચડાઈ કરી; તે વચ્ચે તેના સામંતોએ ગુપ્ત રીતે તેની હાંસી કરીકે, અરે ! આ વણિકની પેઠે જૈનધર્મ પાલનારો હે, તો હિં-સાથી ડરીને શત્રુજને શી રીતે જીતી શકશે ? તે વાત રાજાના ક-

एँपर आववाथी ते सामंतोने पोतानुं बल देखाडवा माटे कुमार-
पाले मार्गमां पमेत्ती एक आखी सोपारीनी गुणीने पोताना जा-
लांवती जंचकी लीधी, तथा एक धोबीना सात कमायां के, जे
एक बीजापरसाथे पडेलां हतां, तेउने जालांथी वींधी नांख्यां.
ते समये आम्रजट्ट कविए समयोचित राजानी प्रशंसा करवाथी
कुमारपाले तेने दरेक अक्षरप्रते घोडाउं आप्या.

पढी अणराजाए केटलुंक ड्रव्य आपीने कुमारपालना केट-
लाक सामंतोने ज्यारे पोताना पद्ममां लीधा त्यारे कुमारपाल
शोकातुर थयो, त्यारे एक चारणे तेने कह्युं के,
कुमारपाल मम चिंत करेइ, चिंतिजुं किंपि न होइ ॥
जिएँ तुज राज समप्पिजुं, चिंत करेसिइ सोइ ॥ १ ॥

पढी ज्यारे कुमारपालनो जय थयो त्यारे कविए कह्युं के,
जीयाच्चिरं कीर्तिलतालवाल,

कुमारपाल कितिपाल ज्ञास्वान् ॥

यस्य प्रतापो हि वनेऽप्यरीणां,

स्वेदोदबिंदून्नाधिकांश्चकार ॥ १ ॥

अर्थ— हे कीर्तिरूपी वेलडीना क्यारांसमान अने सूर्यसरखा
कुमारपाल राजा तमो घणा कालसुधी जय पामो ? के जे कुमा-
रपालराजाना प्रतापे वनमां रहेला शत्रुउने पण अधिक पसी-
नाना बिंदुउं करेला ठे. ॥ १ ॥

विहारं कुर्वता वैरि-वनिताकुचमंडलम् ॥

महीमंडलमुदंड-विहारं येन निर्ममे ॥ २ ॥

अर्थ— वली जे कुमारपाल राजाए पृथ्वीपर विहार करतां
थकां शत्रुउनी स्त्रीउना स्तनमंडलने हारोविवानुं कर्तुं ठे. ॥२॥

इत्यादि तेनी प्रशंसाना अनेक काव्यो कविए कहां ठे, अने
तेथी कुमारपालराजाए तेने घणुंज कीर्तिदान आपेलुं ठे.

वली एवीज रीते कुमारपाद राजा एक दहामो पोताना गुरु
श्री हेमचंद्राचार्यनीसाथे शत्रुंजयपर जई चैत्यनां दर्शन करता
हता, ते वखते हेमचंद्रजीए तेमनो डाबो हाथ जादयो हतो, ते
जोइ कपर्दि कविए कह्युं के,

श्रीचौलुक्य स दक्षिणस्तवकरः पूर्वं समासूत्रित-
प्राणिप्राणविघातपातकसखः शुद्धो जिनैजार्चनात् ॥
वामोऽप्येष तथैव पातकसखः शुद्धिं कथं प्राप्नुयात्
न स्पृश्येत करेण चेद्यतिपतिः श्रीहेमचंद्रः प्रभुः ॥१॥

अर्थ- हे चौलुक्यवंशना राजा कुमारपाद ! पूर्वे करेली प्रा-
णीहिंसाथी पापिष्ट अएलो तमारो जमाणो हाथ तो श्री जिने-
श्वर प्रभुनी पूजाथी शुद्ध अएलो ठे; अने तेवीज रीते तमारो
डाबो हाथ पण के जे पापिष्ट हतो, तेने जो आ महान आचार्य
श्री हेमचंद्रजीए स्पर्श कर्यो नहोत, तो ते पण शुद्ध क्यांथी थात?

ते सांजली कुमारपादराजाए कपर्दि कविने घणुं डव्य आपी
संतुष्ट कर्यो.

वली तेज कीर्तिदानं पर विशददेवराजानी कथा कहेठे.

एक दहामो विशददेवराजाए नोजन कर्याबाद हाथमां एक
तृण लेइने अरिसिंह नामना कविने कह्युं के, तमो आ तृणनुं व-
र्णन करो? अने तेमां जो तमो चमत्कारिक जंगीउथी वर्णन
करशो, तो तमोने हुं बेवडो गरास आपीश, अने तेम जो नहीं
थाय, तो तमारो जे गरास ठे, ते पण आंचकी लेइश. ते सां-
जली कविराजे कह्युं के,

हारोऽब्धिः शिखिनोमखा विषमयं श्वन्नं क्षयींदुर्मुधा
प्राहुस्तत्र सुधामियं तु दनुजस्तत्रैव लीनातृणे ॥

पीयूषप्रसवो गवां यदशनाद्वत्वा यदासोनिजे
देव त्वत्करवालकालमुखतो निर्याति जातिर्दिषाम् ॥१॥

एवी रीतना चमत्कारिक वर्णने सांज्ञलीने विशालदेवरा-
जाए ते कविराजने बमणो गरास आप्यो.

वली तेज कीर्तिदानपर उदयसिंह राजानी कथा कहेढे.

एक दहामो योगिनी नामना नगरथी जलालुद्दिन नामनो
बादशाह मोटुं लश्कर लेइने गुजरातपर चडी आव्यो, तथा ते
देश जीतीने ज्यारे ते पाठो वढ्यो त्यारे गोपगिरिना राजा उद-
यसिंहे पोतानुं लश्कर लेइने तेनापर हुमलो कय्यो; तथा ते बाद-
शाहना लश्करने हरावीने तेनो सघलो असबाब पोते लुंटी दीधो
तथा एवी रीते जय पामीने ज्यारे ते नगरमां प्रवेश करतो हतो
त्यारे एक चारणे तेने कह्युं के,

सुंदरसरिअसुरहंदतलि, जलपिधजं वयणेहिं ॥

उदयनरिंदहिं कट्टीजं, तीहं नारीनयणेहिं ॥ १ ॥

एवी रीतनी चारणे कहेली गाथाने सांज्ञलीने तुष्टमान अ-
एला उदयसिंहराजाए ते चारणने पोताने लुंटमां मलेलो सर्व
असबाब आपी दीधो.

एवी रीते कर्णराजा, वनराज, च्रीम, आमराजा आदिक रा-
जाजना कीर्तिदानना प्रबंधो जाणी लेवा.

हवे मंत्रि, प्रधान, व्यापारि आदिकोना कीर्तिदाननुं स्वरूप
कहे ढे. तेमां प्रथम आम्हदेव मंत्रिनी कथा कहेढे—

एक दहाडो गुजरातना राजा कुमारपाले कोई बंदिना मुखथी
कोंकणना राजा महिकार्जुननी प्रशंसा सांज्ञली. तेथी तेने क्रोध
चळ्यो, अने तेढळामाटे तेणे पोताना मंत्रि आम्हदेवने तेने जी-
तवामाटे बलवान लश्करसहित त्यां मोकळ्यो. त्यां लडाइमां

તે આમ્રદેવ મંત્રિણ મહ્વિકાર્જુનને માર્યો, તથા ત્યાં રહેતા માઢી-
મારોની આજીવિકાનો બંદોબસ્ત કરાવીને તેજપાસેની ત્રણસો જા-
લોને બાલી નાખી. તથા તે દેશમાં સર્વ જગોણ કુમારપાલની
આજ્ઞા વર્તાવી. પઢી ત્યાંથી પાઠા વલતાં સોપારક નગરમાં જી-
વંત સ્વામી તથા શ્રી યુગાદિ પ્રચુના મંદિરમાં તેણે અઠાઈ મહો-
ત્સવ કર્યો, તથા ત્યાંથી મેલવેલી અમૂલ્ય વસ્તુજલ લેઈને તુરત
પાટણમાં આવ્યો, અને સર્વ વસ્તુજલ તેણે કુમારપાલરાજાને સોંપી.
તે જોઈ તુષ્ટમાન થઈલા રાજાણે તે આમ્રદેવને “ રાજપિતામ-
હનું ” વિરુદ્ધ આપ્યું, તથા તેનીસાથે એક ક્રોડ સોના મોહોરો,
ત્રણ સોનાના કલશો, અને ચોવીસ ઉત્તમ ઘોડાજલ પણ આપ્યા.
ત્યારે આમ્રદેવે તે ત્રણ કલશોને ત્રિગુલકઢાદિકમાં જિનમંદિરોપર
ચડાવવામાટે રાખ્યા, અને બાકીનું રાજાણે આપેલું ડ્રવ્ય તથા
પોતાના ઘરમાં રહેલું ડ્રવ્ય પણ તેણે જાટ ચારણ આદિકોને
આપી દીધું. તે જોઈ રાજાને ઈર્ષા થઈ, ત્યારે આમ્રદેવે કહ્યું કે,
હે સ્વામી ! આપ તો બાર ગામના સ્વામી એવા ત્રિશુવનપાલના
પુત્ર હો, અને હું તો તમો કે જે અઢાર દેશોના રાજા હો, તેનો
પુત્ર હું, માટે અધિક દાન કેમ ન આપું ? તે સાંજલી કુમારપાલ-
રાજા સંતુષ્ટ થયા. વલી તે આમ્રદેવ મંત્રિણ ત્રરુચમાં શ્રી મુનિ-
સુવ્રતસ્વામિના મંદિરમાં આરતિ ઉતારતીવચ્ચે ઘણું ડ્રવ્ય યા-
ચક લોકોને આપ્યું હતું. કહ્યું હો કે,

દ્વાવિંશદ્ધમ્મલક્ષા ત્રિગુપુરવસતેઃ સુવ્રતસ્યાર્હતોઽગ્રે
કુર્વન્માંગલ્યદીપં સ સુરનરવરશ્રેણિન્નિઃસ્તૂયમાનઃ ॥
યો ઽદાદર્થિવ્રજસ્ય ત્રિજગદધિપતેઃ સદ્ગુણોત્કીર્તનાયાં
સ શ્રીમાનામ્રદેવો જગતિ વિજયતાં દાનવીરાગ્રયાયી ૧

અર્થ— ત્રરુચમાં શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામિજીપાસે મંગલ દીપક-
રતાં થકાં, દેવો અને ઉત્તમ મનુષ્યોની શ્રેણિજલથી સ્તુતિ કરા-

एला जे श्री आम्बदेव मंत्रीए, त्रिलोकना स्वामिना गुणोत्कीर्तन करनार जोजक आदिकोने बत्तीस लाख सोनामोहोरो आपी ठे, एवा महा दानेश्वरी श्रीआम्बदेव मंत्री जगतमां जय पामो?

वली ज्यारे ते मंत्रीश्वरे नरुचमां जिनमंदिरनो प्रतिष्ठामहो-त्सव कयों त्यारे तेनी उदारता जोई चकित अएला हेमचंद्रा-चार्यजीए पण कह्युं के,

किं कृतेन न यत्र त्वं यत्र त्वं, किमसौ कलिः॥

कलौ चेद्भवतो जन्म, कलिरस्तु कृतेन किम् ॥ १ ॥

ते सांजली एक लाख अने बत्तीस हजार सोनामोहोरोनुं श्री हेमचंद्राचार्यपर लुंगन करीने आम्बदेवे ते सर्व इव्य याच-कोने वहेंची आप्युं.

एवी रीते कीर्तिदानपर कुमारपालराजाना महामंत्री आम्ब-देवनी (अंबडदेवनी) कथा कही.

हवे तेज कीर्तिदानपर विमलशाहनी कथा कहे ठे.

विमलशाह शाहुकारे ज्यारे आवु पर्वतपर जिनमंदिरो बांधवानो प्रारंभ कयों, तेसमये ते जूमिनो अधिष्ठाता वालिनाह तेमने अंतराय करवा लाग्यो, तथा मदिरा अने मांसना निवेदनी या-चना करवा लाग्यो; त्यारे विमलशाहे अंबिकादेवीना आराध-नथी तेने वश कयों, अने तेथी ते फक्त वडांना निवेदथीज खुशी थयो. पढी ते विमलशा शेठे जिनमंदिर पूरुं कर्माबाद अत्यंत न-क्तिथी संघनी सेवा करी तथा त्रिहुक लोकोने एवा तो संतुष्ट कर्मा के, हजुसुधि पण “ विमलश्रीसुप्रज्ञात ” एवी रीतनी लो-कवाणी चाली आवे ठे; अने याचक विगेरे पोताना यजमानने ते वचन कहीने आशीर्वाद आपे ठे. ते आशीर्वाद वचननो अर्थ एवो ठे के, जेम विमलशाह शेठ अने तेनी स्त्री श्रीदेवीनो

પ્રજ્ઞાત જગતો હતો, તેવો પ્રજ્ઞાત તમારો પણ જગો? વહી એક
ચારણે વિમલશાહ શેઠની પ્રશંસા કરી કે,

મંડીમુરકીરફ કરફ, મિલ્હીઅમંસગ્ગાહ ॥

વિમલહિં યંડજંકઢ્ઢીજં, નઠજ વાલિનાહ ॥૧॥

તે સાંજલી વિમલશાહ શેઠે તે ચારણને એક લાખ સોનામો-
હોરો આપી હતી. એવી રીતે વિમલશાહ શેઠના કીર્તિદાનની
કથા જાણવી. વહી તેજ કીર્તિદાનપર વસ્તુપાલની કથા કહે છે.

વસ્તુપાલ મંત્રી દર વર્ષે ત્રણવાર ચતુર્વિધ સંઘની પૂજા કરતા
હતા; અને અત્યંત દાન આપતા હતા. એક દહાડો કોઈક દરિદ્રી
બ્રાહ્મણે તેમને વિનંતિ કરી કે, હે દેવ! તમો તો કલ્પવૃક્ષનીપેઠે
સર્વ લોકોની ઇચ્છાઈ પૂરો થો, તો એક દિવસ મારા તરફ પણ
દૃષ્ટિ કરો કે, જેથી મારી દરિદ્રતાને તો હું જલાંજલિજ દેજું. તે
સાંજલી મંત્રિએ પોતાના માણસોને કહ્યું કે, અરે! આને કંઈક
વસ્ત્ર આપો? ત્યારે માણસોએ કહ્યું કે, વસ્ત્રો બાંધવાની એક
જાડી ચાદર અહીં હાજર છે. ત્યારે મંત્રિએ જરા હસીને કહ્યું કે,
તે આપો? પછી તે ચાદર લેઈને બ્રાહ્મણે કહ્યું કે,

ક્વચિત્સૂત્રં ક્વચિત્તૂલં, કાર્પાસાસ્થિ ક્વચિત્ ક્વચિત્ ॥

દેવ ત્વદરિનારીણાં, કુટીતુલ્યા પટી મમ ॥ ૧ ॥

અર્થ— આ વસ્ત્રમાં તો કોઈક જગોએ સુતર, તો કોઈક જગોએ
પુંબડાં, તો ક્યાંક ક્યાંક તો વહી કપાસીઆ પણ વલગેલા છે,
માટે હે દેવ! આ મારું વસ્ત્ર તો આપના શત્રુજનીકુટી સરખું છે. ॥૧॥

તે સાંજલી જરા હસીને મંત્રીશ્વરે કહ્યું કે, ફરીને તે શ્લોક તું
બોલ? તે સાંજલી તે બ્રાહ્મણ સત્તર વસ્ત્ર તે શ્લોક ફરી ફરીને
બોલી ગયો; તેથી તુષ્ટમાન થયેલા મંત્રીશ્વરે તેને સત્તરસો સો-
નામોહોરો આપી.

एक दहाडो वस्तुपालमंत्री यात्रा वखते नरचंद्र आचार्यजीने वांदवा माटे आव्या; त्यारे आचार्यजी जरा ध्यानमां हता. त्यारे मंत्रीश्वरे कहुं के, हे जगवन् ! आ समये आप निद्रामां केम ठो? त्यारे आचार्यजीए कहुं के, हुं कंडं निद्रामां नथी, पण समुद्रमां रहेला लक्ष्मी अने विष्णु वातो करे ठे, ते सांजळुं बुं. त्यारे मंत्रीश्वरे पूज्युं के, तेजं शुं वातो करे ठे? त्यारे आचार्यजीए कहुं के, लक्ष्मि प्रेयसि केयमास्यशितिति वैकुंठकुण्डोऽसि किम् ॥

नो जानासि पितुर्विनाशमसमं संघोत्थितैः पांसुभिः
माञ्जीर्नीरु गञ्जीर एव ज्वितांजोधिश्चिरं नंदतात्,

संघेशो ललितापतिर्जिनपतेः स्नानांबुकुट्यां सृजन् १

ते सांजळी मंत्रीश्वरे तेमना मानमाटे सुवर्णनं सिंहासन रचाव्युं.

एक दहाडो बालचंद्र साधुए वस्तुपालनी प्रशंसा करी के,

गौरी रागवती त्वयि त्वयि वृषो बध्नादरस्त्वं पुन-

र्ज्जुत्या त्वं च समुद्धसद्गुणगणः किं वा बहु ब्रूमहे

श्रीमंत्रीश्वर नूनमीश्वरकलायुक्तस्य ते युज्यते

बालेंडुं चिरमुच्चकैरचयितुं त्वत्तोऽपरः कः क्वमः ३

ते सांजळी मंत्रीश्वरे तेमनुं पादोपवेशन कर्युं.

एक दहाडो तेजपालमंत्री ऋगुकव (जरुच) नामना नग-

रमां पधार्या. त्यारे मुनिसुव्रतस्वामिना चैत्यमां रहेता आचार्यो-

ए तेमने कहुं के, हे मंत्रीश्वर ! एक संदेशो हुं तमोने कहुं ते सां-

जळो? त्यारे मंत्रीश्वरे हाथ जोडीने कहुं के, हे जगवन् ! आप

फरमावो? त्यारे आचार्यजीए कहुं के, आजे पाठळी रात्रिए मने

एक वृद्ध स्त्रीए आवीने कहुं के,

तेजःपालकृपालुधुर्यविमलप्राग्वटावंशध्वज

श्रीमन्नंबडकीर्तिरर्धं वदति त्वत्संमुखं मन्मुखात्॥

आजन्मावधि वंशयष्टिकलिता त्रांताहमेकाकिनी

वृद्धा संप्रति पुण्यपुंजजवतः सौवर्णदंडस्पृहा॥१॥

ते सांजली तेजपाल मंत्रीश्वरे जिनमंदिरोपर बहोतेर सोनाना कलशो अने दंडो चडाव्या. तथा दश हजार सोनामोहोरोनुं आचार्यजीने लुंठणुं कर्युं.

वली एक दहाडो वस्तुपालमंत्री शत्रुंजय पर्वतपर सर्व संघनी समक्ष श्री युगादीश प्रभुनी आरति उतारता हता ते वखते याचको दान लेवामाटे उपरा उपर पडता हता. ते वखते सोमेश्वर कविए कह्युं के,

इच्छासिद्धिसमुन्नते सुरगणे कटपञ्चुमैः स्थीयते

पाताले पवमानन्नोजनजने कष्टं प्रणष्टो बलिः ॥

नीरागानगमन् मुनीन् सुरन्नयश्चितामणिः काप्यगात्
तस्मादर्थिकदर्थनां च सहतां श्रीवस्तुपालः क्षितौ १

अर्थः— कटपवृद्धो तो इच्छासिद्धिवाला देवोपासे गया, अने महादानेश्वरी बलिराजा पातालमां गया, कामधेनुउं नीरागी मुनिउंपासे गइउं, अने चिंतामणिरत्न तो कोण जाणे क्यायें चाह्युं गयुं; माटे हवे तो आ पृथ्वीपर याचकोनी पीडा तो वस्तुपालनेज सहन करवी बाकी रही ठे.

ते सांजली मंत्रीश्वरे सोमेश्वर कविराजने एक हजार सोनामोहोरो आपी. त्यारे फरीने सोमेश्वरे कह्युं के,

के निधाय वसुधातले धनं, वस्तुपाल न यमालयं गता
त्वं तु नंदसि निवेशयन्निदं, दिक्षु धावति जने क्षुधावति

अर्थ—हे वस्तुपालमंत्री ! आ पृथ्वीपर धनने ढोडीने यमने स्थानके कोण गया नथी ! पण तमोतो ते धनने दिशाउंप्रते दोडता एवा क्षुधातुर माणसने आपता अका आनंद पामो ठे.॥१॥

ते सांजली मंत्रीश्वरे फरीने तेने एक हजार सोनामोहोरो आपी.
वली ते समये अरिसिंह कविराजे कह्युं के,

श्रीवासांबुजमाननं परिणतं पंचांगुलिष्ठगतो

जग्मुर्दक्षिणपंचशाखमयतां पंचापि देवधुमाः ॥

वांठापूरणकारणं प्रणयिनां जिह्वैव चिंतामणि-

जाता यस्य किमस्य शस्यमपरं श्रीवस्तुपालस्य न

अर्थ- जे वस्तुपालनुं मुख तो लक्ष्मीने निवास करवाने क-
मल सरखुं ठे, तथा हाथमां रहेली पांचे आंगलीउंना मिषथी
पांचे जातिनां कटपवृक्षो तो जेने स्वाधीन अएलां ठे, तेम लो-
कोनां वांठितोने पूरनारी जेनी जिह्वा तो चिंतामणिरत्नसमान ठे,
माटे एवी.रीते श्रीवस्तुपालमंत्रीनुं बीजुं पण शुं प्रशंसवालायक नथी?

ते सांजली मंत्रीश्वरे तेने बे हजार सोनामोहोरो आपी.

एक दहाडो वीरधवल राजाएतुष्टमान थइने वस्तुपाल मंत्रीने
दश लाख सोनामोहोरो इनाममां आपी; पण ते सघली सोना-
मोहोरो तेणे घेर पहुँचतां पेहेलांज मार्गमां याचकोने आपी
दीधी. त्यारे कोइ कविए कह्युं के,

श्रीमंति दृष्ट्वा द्विजराजमेकं,

पद्मानि संकोचमवामुवंति ॥

समागतेऽपि द्विजराजलक्ष्णे,

सदा विकाशी तव पाणिपद्मम् ॥ १ ॥

अर्थ- लक्ष्मीवान एवां कमलो एकज द्विजराजने कहेतां चं-
द्मने जोइने संकोचाइ जाय ठे, पण हे मंत्रीश्वर ! लाखो द्विजराज
(ब्राह्मणो) आवते ठेते पण तमारुं हस्तकमल तो हमेशां प्रफुल्लि-
तज रहे ठे!! ॥ १ ॥

एवी रीतनी पोतानी स्तुति सांजलीने वस्तुपाल मंत्री लज्जाथी
नीचुं जोवा लाग्या; ते जोइ नाना नामना कविए कह्युं के,

एकस्त्वं भुवनोपकारक इति श्रुत्या सतां जट्टिपतं

लज्जानम्रशिरा धरातलमिदं यद्दीक्षसे वेद्मि तत् ॥

वाग्देवीवदनारविंदतिलकश्रीवस्तुपाल भुवं

पातालाहलिमुद्दिधीर्षुरसकृन्मार्गं जवान् मार्गसि ॥ १ ॥

अर्थ— “तुं एकज जगतनो उपकारी ठे” एवी सज्जनोनी
वाणी सांजलीने लज्जाथी मस्तक नमावीने जे तमो नीचे जुळ
गे तेनुं कारण हुं जाणुं बुं; हे सरस्वतीना मुखपर तिलकसमान
एवा वस्तुपाल मंत्री ! खरेखरतमो पातालमांथी बलिराजाने खेंची
कहाडवानी श्वाथी मार्गने शोधो गो. ॥ १ ॥

ते सांजली मंत्रीश्वरे ते कविराजने सुवर्णनी जीज आपी.

एक दहाडो सोमेश्वर कवि वस्तुपालने घेर आव्यो, त्यारे मं-
त्रीश्वरे तेमने बेसवामाटे उत्तम आसन आप्युं, पण तेपर ते
बेगो नहीं; त्यारे मंत्रीश्वरे तेनुं कारण पूछुं; त्यारे कविए कह्युं के,

अन्नदानैः पयः पानैर्धर्मस्थानैश्च भूतलम् ॥

यशसा वस्तुपालेन, रुध्रमाकाशमंडलम् ॥ १ ॥

अर्थ— वस्तुपाल मंत्रीश्वरे अन्नदानथी, जलदानथी, तथा ध-
र्मनां मकानोथी पृथ्वीतलने रोक्क्युं ठे, तेम यशथी आकाशमं-
दलने रोक्क्युं ठे, (माटे जगो नहीं मलवाथी हुं बेसतो नथी.)

ते सांजली मंत्रीश्वरे तेने नव हजार सोनामोहोरो आपी.

एक दहाडो वस्तुपाल मंत्री संघपूजा करता हता त्यारे वि-
जयसेनसूरिजीए कह्युं के, आजे तो इंजना नंदनवनना उद्यान-
पालके इंजनी सज्जामां जइ एवो पोकार कर्यो ठे के,

देव स्वर्नाथ कष्टं ननु क इह भवानन्दनोद्यानपालः ॥
खेदस्तत्कोऽथ केनाप्यहह हत हतः काननात्कटपवृद्धः ॥

अर्थ— हे इंद्र महाराज आज्ञे तो मने मोडुं कष्ट अयुं ठे; त्वारे इंद्रे कहुं के, तुं तो नंदनवननो उद्यानपाल ठे; तने आज्ञे शुं कष्ट ठे? त्वारे उद्यानपाले कहुं के, अरेरे !! आज्ञे तो कोइ नंदन-वनमांथी कटपवृद्धने उपामी गयुं ठे !! ते सांचली इंद्रे कहुंके, हुं मा वादीस्तदेतत्किमपि करुणया मानवानां मयैष ॥ प्रीत्यादिष्टोऽयमुर्व्यास्तिलकयति तलं वस्तुपालबलेन ॥ १ ॥

अर्थ—अरे ! उद्यानपाल ! तुं एम नहीं बोल ? ते कटपवृद्धने तो में मनुष्योपर कृपा लावीने मनुष्य लोकमां जवाने कहुं ठे. अने तेथी आज्ञे ते कटपवृद्ध वस्तुपाल मंत्रीश्वरना मिषथी पृथ्वी-तलने शोचावे ठे ॥ १ ॥

वली ते समये कोईके रोहणाचल पर्वतने प्रश्न कर्यो के,
हंहो रोहण रोहति त्वयि मुहुः किं पीनतेयंसदा

अर्थ— हे रोहणाचल ! हालमां तने आवी पुष्टता ते हमेशां केम मलती जाय ठे? त्वारे रोहणाचले कहुं के,
ब्रातः संप्रति वस्तुपालसचिवत्यागैर्जगत्प्रीयते ॥
तेनास्तैव ममार्थिकुट्टनकथा प्रीतिर्दरीकिन्नरी-
गीतैस्तस्य यशोऽमृतैश्च तदियं मेदस्विता मेऽधिकम् ॥ १ ॥

अर्थ— हे चाई ! हमणां तो वस्तुपाल मंत्रीश्वरना दानोथी जगत आनंद पामे ठे; अने तेथी याचकोथी अता मारा खोदा-एनी कथाज नष्ट अइ ठे; तेम गुफाजमां रहेली किन्नरीजनां गी-तोथी मने प्रीति अइ ठे, अने ते वस्तुपाल मंत्रीश्वरना यशोरूपी अमृतथी मारी कष्टता अधिक अधिक वृद्धि पामे ठे. ॥ १ ॥

एक दहाडो प्रज्ञासपाटण्शी सोमनाथ महादेवना पूजाराज
 त्यां आव्या. त्यारे वस्तुपाल मंत्रीए कहुं के, त्यां पूजा सेवा तो
 सारी रीते चाळे ठेनी ? त्यारे ते पूजाराजए कहुं के,
 नादत्तेऽसितं सितं सचिव ते कर्पूरपूरं स्मरन्
 कौपीने न च कुप्यति प्रचुरसौ शंसन् डुकूलानि ते ॥
 दिग्धो दुग्धधरैर्जलेषु विमुखः श्रीवस्तुपाल त्वया
 कर्पूरागरूपूरितः पशुपतिर्नो गुग्गलं जिघ्रति ॥ १ ॥
 ते सांजली ते पूजाराजने दश हजार सोनामोहोरो मंत्रीए आपी.
 वली ज्यारे मंत्रीश्वर दानमंडपमां रहीने याचकोने दान आपता
 हता त्यारे कविउं तेउनी स्तुति करता हता के,
 ये पापप्रवणाः स्वप्नावकृपणाः स्वामिप्रसादोऽववणा
 स्तेऽपि अव्यकणाय मर्त्यज्जषणा जिहे ज्वंत्यस्तु ताः ॥
 तस्मात्तत्तथापघातविधये बह्वादरा संप्रति
 श्रेयःस्थानविधानधिकृतकलिं श्रीवस्तुपालं स्तुहि ॥ १ ॥
 सूरौ रणेषु चरणप्रणतेषु सोमो,
 वक्रोऽतिवक्रचरितेषु बुधोऽर्थबोधे ॥
 नीतौ गुरुः कविजने कविरक्रियासु,
 मंदोऽपि च ग्रहमयो न हि वस्तुपालः ॥ २ ॥
 एवी रीतनी स्तुति करनार कविउंने दरेकने तेणे एकेक हजार
 सोनामोहोरो इनामदाखल आपी.
 पीयूषादपि पेशलाः शशधरज्योत्स्नाकलापादपि
 स्वच्छा नूतनचूतमंजरिभरादप्युद्धसत्सारजः ॥
 वाग्देवीमुखसामसूक्तविशदोजारादपि प्रांजलाः
 केषां न प्रथयंति चेतसि मुदः श्रीवस्तुपालोक्तयः ॥

श्रीवस्तुपाल तव ज्ञालतले जिनाज्ञा,
 वाणी मुखे हृदि कृपाकरपद्मवश्रीः ॥
 देहे द्युतिर्विलसतीति रूपेव कीर्तिः,
 पैतामहं सपदि धाम जगाम नाम ॥ १ ॥
 अनिःसरंतीमपि गेहगर्भा-
 त्कीर्तिं परेषामसतीं वदंति ॥
 स्वैरं भ्रमंतीमपि वस्तुपाल,
 त्वत्कीर्तिमाहुः कवयः सतीं तु ॥ ३ ॥
 सेयं समुद्रवसना तव दानकीर्तिः,
 पूरोत्तरीयपिहितावयवा समंतात् ॥
 अद्यापि कर्णविकलेति न लक्ष्यते य-
 तन्नाश्रुतं सचिवपुंगववस्तुपाल ॥ ४ ॥

एवी रीतनी प्रशंसा करनारा दरेक कविउने मंत्रीश्वरे हजार
 हजार सोनामोहोरो आपी.

एवी रीते सेंकडोगमे कीर्तिदानो वस्तुपाल मंत्रिए आपेलां ठे.
 तेनी विशेष हकीकत तेमना चरित्रथी जाणी लेवी.

शत्रुंजय नामना महातीर्थनी यात्रा करनार शालिगराजानीस-
 जामां एक दिवसे कोइक कैलासवासि ब्राह्मण आव्यो; तेने रा-
 जाए पूछुं के हालमां कैलासमां शुं वर्तीं रह्युं ठे ? त्यारे
 ब्राह्मणे कह्युं के,

ब्राह्मी वीक्ष्य शरस्यकारणशिरोमालां मरालाशय
 कंठेकाल तवाधिकंठलुठितां वैरस्य शुद्धौ किल ॥
 आधत्ते जवदालयस्य नितरां मूलोपलोन्मूलनं
 का जीतिः परमस्य लक्षणविधौ श्रीशालिगो गर्जति ॥

एवी रीतनुं काव्य सांजलीने ते ब्राह्मणने शालिगराजाए
घणुं धन आप्युं.

वली विक्रम संवत् १३७१ मां समराशाहे ज्यारे शत्रुंजय ती-
र्थनो उद्धार कर्यो, त्यारे रामचंद्र नामना कविए कह्युं के,

अधिकं रेखया मन्ये, समरं सगरादपि ॥

कलौ म्लेच्छबलाकीर्णे, येन तीर्थं समुद्धृतम् ॥ १ ॥

अर्थ- हुं तो सगरचक्रीथी पण समराशाहने अधिक प्राक-
मवालो जाणुं हुं, केमके तेणे आ कलिकालमां म्लेच्छोना लश्क-
रथी नरेला एवा पण समयमां तीर्थनो उद्धार करेलो ठे. ॥१॥

ते सांजली तुष्टमान अएला समराशाहे ते कविने सुवर्णनी
जीज आपी. एवी रीते सारंग, संग्रामसोनी, जगसी मोणसी,
पेशरु, जांऊण आदिकना कीर्तिदानो बीजा ग्रंथोथी जाणी लेवा.

एवी रीते अन्नयदान, सुपात्रदान, अनुकंपादान उचितदान
तथा कीर्तिदान मलीने पांच प्रकारनां दानोनું स्वरूप कह्युं.

हवे ते पांचे दानोमांथी अन्नयदान अने सुपात्रदानथी शां-
तिनाथ प्रभु तथा चंदनबाला दिकोनीपेठे मोक्ष आय ठे, वली
अनुकंपादान, उचितदान, तथा कीर्तिदानथी मेघकुमारादिकनी
पेठे जोगादिक मले ठे. एवुं जाणीने विवेकी माणसोए सर्व प्र-
कारे दानधर्मनुं आराधन करवुं.

हवे शीलसंबंधि उपदेश कहेठे.

ये यौवने शीलधरा नराः स्यु-

स्तेषामहो सत्पुरुषेषु रेखा ॥

ते तारकाः स्युः प्रविशंति पूरे,

तरंगिणीनां तरणहमा ये ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणસો યૌવન અવસ્થામાંજ શીલને ધારણ કરે ઢે,

तेजनीज गणत्री सज्जनोमां आय ते; केमके, जे तारुज नदी-
जना पूरमां प्रवेश करे ते, तेजज खरेखरा तारुज कहेवाय ते. ॥

आ जगतमां जे लोको यौवन अवस्थामां पण शीलथी श-
णगारेला अइने रहे ते, तेजज सज्जति जे नारा ते. कह्युं ते के,

ये न स्वलंति ते दक्षाः, कृष्णकेशतमोज्जरे ॥

वार्धके तु सदोद्योतः, शिरस्थपलितैर्दुतः ॥ १ ॥

अर्थ— जेज श्याम केशोरूपी अंधकारना समूहमां स्वलना
पामता नथी, तेजज डाह्या पुरुषो ते; केमके, वृद्धावस्थामां तो
मस्तकपर रहेला श्वेतपालरूपी चंद्रथी हमेशां प्रकाश आय ते. १
वली यौवनावस्थामांज व्रतपालवुं डुकर ते. कह्युं ते के,

यौवनं विकरोत्येव, मनः संयमिनामपि ॥

राजमार्गे प्ररोहंति, वर्षाकाले किलांकुराः ॥ २ ॥

अर्थ— यौवनावस्था ते ते मुनिजना मनमां पण विकार उ-
त्पन्न करे ते; केमके, वर्षाकालमां तो राजमार्गमां पण अंकुराज
जगी निकले ते. ॥ २ ॥

शीलरूपी रत्नवाला पुरुषे हमेशां मनमां स्त्रीना स्वरूपनुं निं-
दनिकपणुंज चिंतववुं. जेम के,

प्राप्तुं पारमपारस्य, पारावारस्य पार्यते ॥

स्त्रीणां प्रकृतिवक्त्राणां, दुश्चरित्रस्य नो पुनः ॥ १ ॥

अर्थ— अपार एवा समुजनो पार तो पामी शकाय ते, पण
स्वप्नावथीज वक्र एवी स्त्रीजना दुराचरणनो पार पामी श-
कातो नथी. ॥ १ ॥

हय विहिणां संसारे, महिलारूपेण मंडिअं पासं ॥

वज्जंति जाणमाणा, अयाणमाणावि वज्जंति ॥ २ ॥

અર્થ- અરેરે !! બ્રહ્માણ આ સંસારમાં સ્ત્રીરૂપી પાસ માંડ્યો છે, કે જે પાસમાં જ્ઞાનીનું અને અજ્ઞાનીનું પણ ફસાઈ જાય છે. ॥

સંસાર તવ નિસ્તાર-પદવી ન દવીયસી ॥

અંતરા હુસ્તરા ન સ્યુ-ર્યદિ રે મદિરેક્ષણાઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ-હે સંસાર ! તારામાં અંદર જો હુસ્તર એવી સ્ત્રીનું ન હોત તો તરા પારને પહોંચવું કંઈ મુશ્કેલ ન હોતું. ॥ ૩ ॥

કામં કુલકલંકાય, કુલજાતાપિ કામિની ॥

શૃંખલા સ્વર્ણજાતાપિ, બંધનાય ન સંશયઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ- કુલીન એવી પણ સ્ત્રી કુલના કલંક માટે સ્વરેખર થાય છે, કેમકે, સોનાની સાંકલ પણ બંધનકારક છે, તેમાં સંશય નથી. ॥ ૪ ॥

ઇત્યાદિક સ્ત્રીનું નિંદનિક સ્વરૂપ જાવીને શીલ પાલવું. હવે વલી પ્રકારાંતરથી શીલનું માહાત્મ્ય કહે છે.

મનુષ્યાઃ કિંકરાયંતે, દેવા નિર્દેશવર્તિનઃ ॥

શીલજ્ઞાજોઽથવા કસ્ય, કલ્પવૃક્ષો ન વદ્વજ્ઞઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- શીલધારી પુરુષપાસે મનુષ્યો તો ચાકર થઈને રહે છે, તથા દેવોપણ તેનો હુકમ માથે ચડાવે છે; વલી એવું કલ્પવૃક્ષ સરખું શીલ કોને વહાલું હોતું નથી ? ॥ ૧ ॥

શીલં પ્રધાનં ન કુલં પ્રધાનં,

કુલેન કિં શીલવિવર્જિતેન ॥

નૈકે નરા નીચકુલે પ્રસૂતાઃ,

સ્વર્ગ ગતાઃ શીલમુપેત્ય ધીરાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- શીલ ઉત્તમ છે, પણ કંઈ કુલની પ્રશંસા થતી નથી,

केमके, शीलविना कुल शं उपयोगनुं ठे ? वली घणा धीर पुरुषो
नीच कुलमां पण जनमीने शीलने पामीने स्वर्गे गएला ठे. ॥१॥

विज्ञूतयोऽपि माऽज्ञूवन्, शीलम्लानिपचेलिमाः ॥

गेहदाहसमुद्भूत-मुद्योतं कः समीहते ॥ ३ ॥

अर्थ— शीलने मलीन करनारी एवी विज्ञूतिउं (द्रव्य) पण
उपयोगनी नथी, केमके, घरने सदागाववाथी उत्पन्न अएला प्र-
काशने कोण झे ठे ? ॥ ३ ॥

हवे ते शील पादवा माटे स्त्रीउने उपदेश करे ठे.

ऐश्वर्यराजराजोऽपि, रूपमीनध्वजोऽपि च ॥

सीतया रावण इव, त्याज्यो नार्या नरः परः ॥ १ ॥

अर्थ— ऐश्वर्यशी राजाउना पण राजा सरखा, तथा काम-
देव सरखा रूपवंत एवा पण रावणने जेम सीताए तज्यो ठे,
तेम स्त्रीए परपुरुषने तजवो. ॥ १ ॥

सीतया उपपवादज्ञीतया,

पावके स्वतनुराहुतीकृता ॥

पावकस्तु जलतां जगाम य-

त्तत्र शीलमहिमाविजृम्भितम् ॥ २ ॥

अर्थ— पोताना अपवादशी डरेली सीताए पोताना शरीरनी
अग्निमां आहुति आपी, पण ते समये अग्नि तो जलरूप अइ
गयो; माटे तेमां शीलनुंज माहात्म्य जाणवुं. ॥ २ ॥

सुविसुद्धशीलजुक्तो, पावइ किंति जसं च इह लोए ॥

सव्वजणवद्वहच्चिअ, सुहगइजागीय परलोए ॥ ३ ॥

अर्थ— उत्तम अने शुद्ध शीलें करीने युक्त अयलो प्राणी आ

લોકમાં કીર્તિ અને જશ મેલવે છે; તેમ તે સર્વ લોકોને વહાલો
થાય છે, અને પરલોકમાં શુભ ગતિને પ્રજનારો થાય છે. ॥ ૩ ॥

દેવદાણવગંધર્વા, જરુકરસ્કસ્સકિન્નરા ॥

વંજયારં નમસંતિ, હુક્કરં જે કરંતિ તે ॥ ૪ ॥

અર્થ— જે માણસો આ જગતમાં હુક્કર બ્રહ્મચર્ય પાલે છે, તેને
દેવ, દાનવો, ગંધર્વો, યક્ષો, રાક્ષસો અને કિન્નરો નમસ્કાર કરે છે.
જો દેહ કણ્યકોડિં, અહવા કારેહ કણ્યજિણ્નવણં ॥
તસ્સ ન તત્તીયપુન્નં, જત્તિય વંજવણ ધરીણ ॥ ૫ ॥

અર્થ— જે માણસ ક્રોડોગમે સોનામોહોરોનું દાન આપે છે,
અથવા સોનાનું જિનમંદિર બંધાવે છે, તેને પણ તેટલું પુણ્ય થતું
નથી, કે જેટલું બ્રહ્મચર્ય પાલનારને થાય છે. ॥ ૫ ॥

અન્યદર્શનીર્તના શાસ્ત્રોમાં પણ કહ્યું છે કે,

એકરાત્રોષિતસ્યાપિ, યા ગતિર્બ્રહ્મચારિણામ્ ॥

ન સા ક્રતુસહસ્રેણ, પ્રાપ્તું શક્યા યુધિષ્ઠિર ॥ ૧ ॥

અર્થ— હે યુધિષ્ઠિર ! બ્રહ્મચર્ય પાલનારાઈની એક રાત્રિના ઉ-
પવાસથી પણ જે ગતિ થાય છે, તે ગતિ એક હજાર યજ્ઞોથી પણ
મલી શકતી નથી. ॥ ૧ ॥

એક દહાડો આણહિલ્લપુર પાટણમાં શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય સિદ્ધ-
રાજની સત્તામાં પધાર્યા, ત્યારે રાજાએ આસન આપવાથી તેપર
તે બિરાજ્યા. પછી રાજાએ પૂછ્યું કે, આજકાલ વ્યાખ્યાનમાં આ-
પ શું વાતો છો ? ત્યારે હેમચંદ્રજીએ કહ્યું કે, હાલમાં તો સ્થૂલ-
સૂક્ષ્મ ચરિત્રનું વ્યાખ્યાન વંચાય છે. ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે, તે
ચરિત્રમાં શું વૃત્તાંત છે ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, પૂર્વના પ-
રિચયવાલી કોશા નામની વેદ્યાનો તેમણે ત્યાગ કર્યો છે, તથા

तेनेज घेर रही पदूरस जोजन करतां अकां तेमणे शील पाट्युं
ठे; इत्यादिक वृत्तांत ते ग्रंथमां ठे. ते सांजली क्रोध पामेला दे-
वबोधि आदिक ब्राह्मणो बोली उठ्या के,

विश्वामित्रपराशरमञ्जृतयो ये शुष्कपत्राशिन-
स्तेऽपि स्त्रीमुखपंकजं सुललितं दृष्ट्वैव मोहं गताः ॥
आहारं सघृतं पयोदधियुतं भुञ्जन्ति ये मानवा-
स्तेषामिन्द्रियनिग्रहः कथमहो दंष्ट्रः समांलोकयताम् । १ ।

अर्थ— विश्वामित्र पारासर आदिक ऋषिज के जेज सूकां पां-
दडां आदिक खानाराज हता तेज पण मनोहर एवां स्त्रीना मु-
खरूपी कमलने जोइनेज मोह पामेला ठे; तो जे माणसो हमेशां
घृत, दही, दूध आदिकवालां जोजनो जमे ठे, तेजने इंद्रियद-
मन ते क्यांथी होय ? माटे अहो आमनुं कपटीपणुं तो जुज ? ॥

ते सांजली हेमचंद्र आचार्यजीए कह्युं के,
सिंहो बलिघ्निरदशूकरमांसभोजी,
संवत्सरेण रतिमेति किलैकवारम् ॥

पारापतः खरशिलाकणभोजनोऽपि,
कामी भवत्यनुदिनं वद कोऽत्र हेतुः ॥ १ ॥

अर्थ— बलवान एवा हाथीओना तथा शुकरना मांसने खा-
नारो सिंह तो वर्षमां फक्त एकज वार कामविकारी थाय ठे,
अने पारेबुं (कबुतर) तो वेलु खाय ठे ठतां पण हमेशां कामी
थाय ठे; माटे हे ब्राह्मणो ! तमो कहो के तेनो हेतु शुं ठे ? ॥ १ ॥

एवी रीते आचार्यजीए सत्य उत्तर आप्याथी राजा खुशी
थया. वली तेज शीलना मांहात्म्यनी प्रशंसा करे ठे.

वेश्या रागवती सदा तदनुगा षड्भीरसैर्भोजनं
 रम्यं धाम मनोरमं वपुरहो नव्यो वयःसंगमः ॥
 कालोऽयं जलदागमस्तदपि यः कामं जिगायादरात्
 तं वंदे युवतिप्रबोधकुशलं श्रीस्थूलज्जं प्रभुम् ॥ १ ॥

अर्थ— जे स्थूलज्जजीपर वेश्या हमेशां रागवादी हती, तथा
 तेना कहेवा प्रमाणे वर्तती हती, वली, जे तेने त्यां रही षट्स
 भोजन जमता हता, मकान पण सुंदर हतुं, शरीर पण मनोहर
 हतुं, वय पण युवान हती, समय पण वर्षाकालनो हतो, तो पण
 जेमाणे आदरपूर्वक कामदेवने जीत्यो हतो, एवा ते स्त्रीजने प्र-
 बोध करवामां कुशल एवा श्रीस्थूलज्जजीनेहुं नमस्कार करुं बुं. १

श्रीनेमितोऽपि शकडालसुतं विचार्य

मन्यामहे जटममुं वयमेकमेव ॥

देवोऽद्भिर्गुणमधिरुह्य जिगाय मोहं

यन्मोहनालयमयं तु वशी प्रविश्य ॥ २ ॥

अर्थ— श्रीनेमिनाथ प्रभु करतां पण अमो शकडालमंत्रीना
 पुत्र एकज श्रीस्थूलज्जजीने वधारे शूरा मानीए ठीए, केमके,
 श्रीनेमिनाथजी प्रभुए तो पर्वतना किह्यापर चडीने मोहराजाने
 जीत्यो हतो, पण आ जितेंद्रिय एवा स्थूलज्जजीए तो मोहना
 स्थानकमांज जइने तेने जीत्यो ॥ २ ॥

एवी रीते श्रीस्थूलज्जजीनुं दृष्टांत ध्यानमां लेइने हमेशां शी-
 लनुं आराधन करवामां प्रयत्न करवो.

सीमाखानिषु वज्रखानिरगदंकारेषु धन्वंतरिः

कर्णस्त्यागिषु देवतासु कमला दीपोत्सवः पर्वसु ॥

ॐकारः सकलाक्षेरषु गुरुषु व्योम स्थिरेषु कितिः
श्रीरामो नयतत्परेषु परमं ब्रह्म व्रतेषु व्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ— खाणोमां जेम हीरानी खाण, वैद्योमां जेम धन्वंतरि,
दातारोमां जेम कर्ण, देवीजमां जेम लक्ष्मी, पर्वोमां जेम दीवाली,
सघला अक्षरोमां जेम उंकार, मोटी वस्तुजमां जेम आकाश,
स्थिर वस्तुजमां जेम पृथ्वी, अने न्यायी राजाजमां जेम श्रीरा-
मचंद्रजी तेम सर्व व्रतोमां ब्रह्मचर्य व्रत श्रेष्ठ ठे. ॥ १ ॥

आ शीलव्रत उपरना हजारोगमे दृष्टांतो शीलोपदेशमाला,
शीलकुलक आदिक ग्रंथोथी जाणी देवां, अहीं ग्रंथगौरवताना
जयथी लख्यां नथी.

श्रीमन्नेमिजिनो दिनोऽघतमसां जंबूप्रभुः केवली
सम्यक् दर्शनवान् सुदर्शनगृही स स्थूलज्ञो मुनिः ॥
साचंकारि सरस्वती च सुज्ञगा सीता सुज्ञादयः
शीलोदाहरणे जयंति जनितानंदा जगत्यद्भुताः ॥ १ ॥

वली एवीज रीते श्रीनेमिश्वर प्रभुना ज्ञाइ रथनेमिजीने जो
के रागरूपी घोडे पढाडी नाख्या हता तो पण, तथा पर्वतनी
गुफामां रहेली नग्न राजीमतीने जोइने विकारयुक्त थया हता
तो पण ते राजामतीना उपदेशथी प्रतिबोध पामी तप तपीने
मोक्षे गएला ठे. कह्युं ठे के,

रागधेषतुरंगम-पौनःपोनाधिरोहपतनशतैः ॥

विहिताभ्यासस्तुपरि-दत्तपदस्त्वरितमेति शिवम् ॥ १ ॥

अर्थ— रागधेषरूपी घोडापर वारंवार चडवाथी अने ते प-
रथी सेंकडो गमेवार पडवाथी अन्यासें करीने अनुक्रमे ते घोडा-
पर पग मुकीने प्राणी तुरत मोक्षमां जाय ठे. ॥ १ ॥

વલી તે બ્રહ્મચર્યવ્રતપર જિનદાસનું દૃષ્ટાંત કહેઠે.

વસંતપુર નામના નગરમાં શિવંકરનામે એક શેઠ વસતો હતો. તે પરમ જૈની હતો. એક દહામો તે નગરમાં શ્રીધર્મદાસ નામના આચાર્ય મહારાજ પધાર્યા; તેમને વાંદવા માટે તે શિવંકર શેઠ ત્યાં ગયો; પઠી ગુરુજીને વાંદ્યાબાદ હર્ષસહિત શિવંકરે કહ્યું કે, હે જગવનૂ! મને મારા મનમાં એવો મનોરથ થયો છે કે, હું એક લાખ સાધર્મીં જાણીને જમાડું; પણ શું કરું કે, તેટલું ધન મારી પાસે નથી. ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, તું અહીંથી જરુચમાં શ્રી-મુનીસુવ્રતસ્વામિજીની જાત્રા કરવા માટે જા? અને ત્યાંના રહે-વાસી જિનદાસ નામના શ્રાવકને તેની સ્ત્રી સુહાગદેવી સહિત જોજન કરાવજે, તથા તારી શક્તિ મુજબ તેને વસ્ત્રાચૂપણો આપજે? અને એવી રીતે તેનું વાત્સલ્ય કરવાથી તને લાખ સાધર્મી-જેને જમાડ્યા જેટલું પુણ્ય પ્રાપ્ત થશે. પઠી તે શિવંકરે ત્યાં જરુ-ચમાં જઈ તે જિનદાસ શેઠનું યથોક્ત વાત્સલ્ય કર્યું. પઠી તે શિ-વંકર શેઠે બજારમાં આવી લોકોને પૂછ્યું કે, આ જિનદાસ જ-ત્તમ માણસ છે કે, કપટી છે? ત્યારે લોકોએ તે શિવંકરને કહ્યું કે, તું સાંજલ? આ જિનદાસ જ્યારે સાત વર્ષની જમરનો હતો ત્યા-રથી તો તે પૌષધશાલામાં સુએ છે; એક દહામો ત્યાં ગુરુના મુ-ખથી શીલોપદેશમાલાનું વ્યાખ્યાન સાંજલીને એકાંતરે બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાલવાનું તેણે નિયમ લીધું; હવે એવીજ રીતે આ સુહાગદે-વીએ પણ સાધવીજ પાસેથી એકાંતરે શીલવ્રત પાલવાનું નિયમ લીધું. ત્યારબાદ દૈવયોગે તેજ બન્નેનાં પરસ્પર લગ્ન થયાં; અને તેમાં એમ બન્યું કે, જે દિવસ જિનદાસને બુટો હોય, તે દિવસ સુહાગદેવીને નિયમવાલો હોય, અને જે દિવસ સુહાગદેવીને બુટો હોય, તે દિવસ જિનદાસને નિયમવાલો હોય. ત્યારે એક દ-હાડો સુહાગદેવીએ પોતાના સ્વામિને કહ્યું કે, હે સ્વામી! તમો બીજી સ્ત્રી પરણો? અને હું દીક્ષા લેશ. તે સાંજલી જિનદાસે

ઢેક જીવિતપર્યંત બ્રહ્મચર્યવ્રત અંગીકાર કર્યું, એવી રીતે બ્રહ્મ-
ચર્ય વ્રતપર જિનદાસની કથા જાણવી.

એવીજ રીતે વલી ઝૌપદી, કલાવતી, મૃગાવતી, શીલવતી,
સુન્નજા, સુલસા આદિકના શીલના મહાત્મ્યવાલાં દૃષ્ટાંતો જા-
ણવાં. અહીં ગ્રંથગૌરવતાના જયશ્રી વધારે લખ્યાં નથી. એવી
રીતે શીલોપદેશનું સ્વરૂપ કહ્યું. હવે તપોપદેશનું સ્વરૂપ કહેઢે.

ચક્રે તીર્થકરૈઃ સ્વયં નિજગદે તૈરેવ તીર્થેશ્વરૈઃ

શ્રીહેતુર્ઞમહારિ દારિતરુજં સન્નિર્જરાકારણમ્ ॥

સદ્યો વિઘ્નહરં હૃષીકદમનં માંગલ્યમિષ્ટાર્થકૃત્

દેવાકર્ષણમારદર્પદલનં તસ્માદ્ધિધેયં તપઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે તપ તીર્થકરોણ પોતે કરેલો ઢે, તથા તેજ તીર્થક-
રોણ જેને કહ્યો ઢે, તેમ જે લક્ષ્મીનો હેતુ ઢે, સંસારને હરનારો
ઢે, રોગોને દૂર કરનારો ઢે, ઉત્તમ નિર્જરા કરાવનારો ઢે, તુરત
વિઘ્નને હરનારો ઢે, ઇન્દ્રિયોને દમનારો ઢે, મંગલરૂપ ઢે, વાંઢિત
પદાર્થોને કરનારો ઢે, દેવોનું આકર્ષણ કરનારો ઢે, કામદેવના
દર્પને દલનારો ઢે, માટે તે તપને (હમેશાં) આદરવો.

શ્રી કૃષ્ણદેવ પ્રજુણ વરસી તપ કરેલ ઢે, તથા શ્રીમહાવીર
પ્રજુણ ઢમાસી તપ કરેલ ઢે; વલી શ્રી તીર્થકર પ્રજુર્જણ પોતે
પણ બાર પ્રકારનો તપ પ્રરુપ્યો ઢે. વલી તે તપશ્રી સુવર્ણપુરુષા-
દિકની સિદ્ધિજં થાય ઢે, અને એવી રીતે તે તપ લક્ષ્મીના હેતુ-
રૂપ ઢે. વલી તેજ તપ ચિલાતિપુત્રાદિકની પેઢે સંસારનો હ્ય
કરનારો ઢે. વલી શ્રીપાલ મહારાજની પેઢે તેજ તપ કુષ્ઠાદિક
રોગોને પણ ઉપશમાવે ઢે. દૃઢપ્રહારિ આદિકની પેઢે તેજ તપ
કર્મોની નિર્જરા કરે ઢે. વલી ઘારિકા નગરીમાં ઘેપાયન દેવે ક-
રેલા ઉપસર્ગોને જેમ આંબેલ આદિક તપશ્રી બાર વર્ષોસુધી રોક-
વામાં આવેલા ઢે, તેમ તે તપ વિઘ્નોને હરનારો ઢે. વલી તેજ તપ

ઇંદ્રિયને પણ મહામુનિરાજોની પેઠે દમે છે. વહી તેજ તપ પાંચ-
વાદિકોની પેઠે મંગલિક કરનારો છે. વહી તેજ તપથી હરિકેશી
બલમુનિની પેઠે દેવો પણ સેવામાં હાજર થાય છે. તથા તપસ્યાથી
કામદેવ પણ પોતાનું પ્રરાક્રમ પ્રાણીઉપર ચલાવી શકતો નથી
તે તો પ્રસિદ્ધજ છે. વહી જેમ દૂષણવાલું એવું પણ સુવર્ણ અગ્નિથી
શુદ્ધ થાય છે, તેમ તપથી પ્રાણીનું શરીર અને તેનો આત્મા
પણ શુદ્ધ થાય છે.

શ્રી ગોપગિરિમાં આમ રાજાને એકાંતરીતે તાવ આવતો હતો,
પણ મહાતપસ્વી એવા શ્રી વપ્પજઙ્ગિજી આચાર્યજીએ કરેલા ઉપ-
ચારથી તે તાવ શાંત થયો છે. વહી તપસ્વીના મૂત્રથી પાષાણો
પણ સુવર્ણરૂપ થાય છે, જેમ શ્રીપાદલિપ્તસૂરિજીને નાગાર્જુને સિદ્ધ
રસ મોકલ્યો હતો, પણ પાદલિપ્તસૂરિજીએ તે રસને પૃથ્વીપર ઢોલી
નાખ્યો, અને સ્વપ્નમાં પોતાનું મૂત્ર જરીને તે તેને આચાર્યજીએ
મોકલાવ્યું, તેથી ક્રોધાયમાન એલા નાગાર્જુને તે મૂત્રસહિત
સ્વપ્નને લોચનની શીલાપર પઠારી ફોમી નાખ્યું, ત્યારે તે શીલા
સુવર્ણમય થઈ ગઈ; તે જોઈ નાગાર્જુને પાદલિપ્તસૂરિજીને નમસ્કાર
કર્યો, તથા તેમનો સેવક થયો.

વહી તપસ્વીના હાથના સ્પર્શથી સર્વ વસ્તુ ઉ અદ્યથ થાય
છે. જેમ શ્રીગૌતમસ્વામિએ પોતાની લબ્ધિથી પાંચસો તાપસોને
એક પાત્રમાં રહેલી હીરથી ઝોજન કરાવ્યું હતું.

હવે તપ કેવો કરવો તેને માટે કહે છે.

સોઞ તદ્વો કાયદ્વો, જેણ મણો મંગુલં ન ચિંતેઙ્ગ ॥
જેણ ઇંદિઅહાણી, જેણ ય જોગા ન હાયંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— તપ એવી રીતનો કરવો કે, જેથી મનને અસમાધિ
ન થાય, ઇંદ્રિયની હાની ન થાય તથા જેથી મન વચન અને
કાયાના જોગોની હાનિ ન થાય.

पूजालोचनप्रसिध्यर्थं, तपस्तप्येत योऽद्विपधीः ॥

शोष एव शरीरस्य, न किञ्चित्तपसः फलम् ॥ १ ॥

अर्थ— जे अद्विपबुद्धिवालो माणस मान, लोचन, अने कीर्ति-
माटे तप तपे ठे, तेने तो फक्त शरीरनो शोषज ठे, पण तेने कंई
तपसानुं फल मळतुं नथी.

विवेकेन विना यच्च, तत्तपस्तनुतापकृत् ॥

अज्ञानकष्टमेवेदं, नो नूरिफलदायकम् ॥ १ ॥

अर्थ— विवेकविना जे तप तपवो, ते फक्त शरीरने खेदका-
रीज ठे, तेम ते अज्ञानकष्टज ठे, तेवी रीतनो तप कंई घणुं
फल आपनारो नथी. (अहीं तामलि तापसनुं दृष्टांत जावी लेवुं.)

ये रात्रौ सर्वदाहारं, वर्जयन्ति सुमेधसः ॥

तेषां पक्षोपवासस्य, फलं मासेन जायते ॥ १ ॥

अर्थ— जे सुबुद्धि माणसो रात्रिए सर्वथा प्रकारे आहारनो
त्याग करे ठे, तेउने एक मासमां पक्षोपवासनुं फल मळे ठे.

अने तेथीज आ दुर्लभ मनुष्य जेव पामीने हमेशां तप
करवो. अहीं बाहुबलि, ढंढणकुमार, गजसुकुमाल आदिकनां
दृष्टांतो जाणी लेवां.

दुःखव्यूहापहाराय, सर्वैर्जियसमाधिना ॥

आरंजपरिहारेण, तपस्तप्येत शुद्धधीः ॥ १ ॥

अर्थ— शुद्ध बुद्धिवान माणसे दुःखोनो समूह दूर करवा माटे
सर्व इंद्रिउनी समाधिपूर्वक आरंजरहित तप तपवो.

यदूरं यदुराराध्यं, यच्च दूरे व्यवस्थितम् ॥

तत्सर्वं तपसा साध्यं, तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ १ ॥

अर्थ— जे दूर तथा दुष्प्राप्य ठे, ते सघळुं तपथी साधि श-
काय ठे, माटे तप महा बलवान ठे.

તપસ્વી માણસે ક્રોધનો તો સર્વથા પ્રકારે પરિહાર કરવો;
કેમકેનહીંતર ક્રોધરૂપી અગ્નિ તપરૂપી ચંદનને બાલીને ઝસ્મ કરેઢે.

એકેન દિનેન તનો-સ્તેજઃ ષાણમાસિકં જ્વરો હંતિ ॥

કોપઃ ક્ષણેન સુકૃતં, યદર્જિતં પૂર્વકોઢ્યાપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- તાવ ઢે તે એકજ દિવસમાં ઢ માસના શરીરના તેજને
હણે ઢે, પણ ક્રોધ ઢે તે ક્રોધોગમે પૂર્વોમાં મેલવેલા પુણ્યને એક
ક્ષણવારમાંજ નષ્ટ કરે ઢે.

ધુમોઙ્ગવં હંતિ વિષં ન હિ ધુમં,

ન વા ઙુજંગપ્રઙ્ગવં ઙુજંગમમ ॥

અદઃસમુત્પત્તિપદં દહત્યહો,

મહોઢ્બણં ક્રોધહલાહલં પુનઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- વૃક્ષથી ઉત્પન્ન અણલું જેર વૃક્ષને હણતું નથી, તેમ સ-
ર્પથી ઉત્પન્ન અણલું જેર સર્પને હણતું નથી, પણ આ તપથી ઉ-
ત્પન્ન અણલું પદ મહાબલવાન એવા ક્રોધરૂપી જેરને બાલી નાંખે ઢે.

કષાયા દેહકારાયાં, ચત્વારો યામિકા ઇવ ॥

યાવજ્ઞાગ્રંતિ પાર્શ્વસ્થા-સ્તાવન્મોહઃ કુતો નૃણામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- આ શરીરરૂપી કેદખાનામાં જ્યાંસુધિ ચાર કષાયોરૂપી
ચોકીદારો જાગતા વેઠા ઢે, ત્યાંસુધિ માણસોનો મોહ ક્યાંથી.

નાશાંબરત્વે ન સિતાંબરત્વે, ન તત્ત્વવાદે ન ચ તર્કવાદે ॥

ન પદ્મસેવાશ્રયણેન મુક્તિઃ, કષાયમુક્તિઃ કિલ મુક્તિરેવ ॥

અર્થ- દિગંબરપણામાં, કે શ્વેતાંબરપણામાં, કે તત્ત્વવાદમાં,
કે તર્કવાદમાં કે પદ્મસેવામાં પણ મુક્તિ નથી, પણ કષાયોને
જે ઢોરુવા તેજ ખરેખરી મુક્તિ ઢે. (અહીં કુરગડુક મુનિનું
દૃષ્ટાંત ઝાવી લેવું.)

हवे तप कर्माबाद तेनुं उजमणुं करवुं, ते विषेनो उपदेश.
 प्रासादे कलशाधिरोपणसमं बिंबे प्रतिष्ठोपमं
 पुण्यश्रीस्फुटसंविज्ञागकरणं विभ्रद्विशिष्टे जने ॥
 सौज्ञाग्योपरिमंजरीप्रतिनिजं पूर्णं तपस्यावधौ
 यः शक्त्योद्यपनं करोति विधिना सम्यग्दृशां सोऽग्रणी ।

अर्थ— देवल बनाव्या पढी जेम तेपर कलश चढाववो, तथा
 बिंब चढाव्या पढी जेम तेनी प्रतिष्ठा कराववी, उत्तम माणसने
 जेम अतिशिसंविज्ञाग करवो तेम जे माणस तप पूरो अये
 ठे, सौज्ञाग्यनी मांजर सरखुं पोतानी शक्तिमुजब. उजमणुं करे
 ठे, ते समकीतिउमां अग्रेसरी ठे.

शुद्धं तपः केवलमप्युदारं,
 सोद्यापनस्यास्य पुनःस्तुमः किम् ॥
 दृढं पयो धेनुगुणेन तत्तु,
 द्राक्षासिताचूर्णयुतं सुधेव ॥ १ ॥

अर्थ— केवल शुद्ध तप तपवो ते पण मनोहर ठे, त्यारे उज-
 मणासहित तपनी तो वातज शी करवी? केमके, गायना गुणथी
 दूध मनोहर तो ठे, तेमां पण ज्यारे साकर अने द्राक्षा मले,
 त्यारे तो ते अमृतसरखुं आय ठे.

सिंहस्तपःप्रक्रम एव ताव-हुःकर्मदंतावलमंरुलीनाम् ॥
 तदद्य तस्मिन् प्रखरानिवेशो, यद्यद्युद्यापनविस्तरोऽयम्

अर्थ— तप ठे ते हुःकर्मीरूपी हाथीउनी श्रेणिउनो नाश कर-
 वामां सिंहसमान ठे, अने तेनुं उजमणुं करवुं, ते तपरूपी सिं-
 हने पाखर पेराववा सरखुं ठे.

वृद्धो यथा दोहदपूरणेन,
 कायो यथा सज्जसज्जोजनेन ॥

વિશેષશોઝાં લક્ષ્મી લક્ષ્મી-
 નોદ્યાપનેનૈવ તથા તપોઽપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- વૃદ્ધ જેમ દોહદ પૂરવાથી, શરીર જેમ ઉત્તમ રસવાતાં
 ઝોજનથી, તેમ યથોક્ત ઉજમણાથી તપ પણ વિશેષ શોઝા પામે છે.

લક્ષ્મીઃ કૃતાર્થા સફલં તપોઽપિ,
 ધ્યાનં સદોચ્ચૈર્જિનબોધિલાઙ્ગઃ ॥

જિનસ્ય ઞક્તિર્જિનશાસનશ્રી-

ગુણાઃ સ્યુરુદ્યાપનતો નરાણામ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- ઉજમણું કરવાથી માણસોની લક્ષ્મી કૃતાર્થ થાય છે,
 તપ સફલ થાય છે, ઉત્તમ ધ્યાન થાય છે, સમકીર્તની પ્રાપ્તિ
 થાય છે, પ્રભુની ઞક્તિ થાય છે, તથા જિનશાસનની શોઝા થાય
 છે, इत्यादि ગુણો પ્રાપ્ત થાય છે.

एवुं विचारीने पुण्यना अर्थी माणसोए हमेशां उजमणुं कर-
 वामां प्रयत्न करवो. हवे जावनानो उपदेश कहेवे.

ज्ञेयान्यंगानि दानादी-न्येव धर्मनरेशितुः ॥

तस्य तेष्वधुना जीवो, जावनामा निगद्यते ॥ ૧ ॥

અર્થ- ધર્મરૂપી રાજાનાં દાન આદિક અંગો જાણવાં અને
 તેઝમાં જાવનારૂપી જીવ છે.

दानं तपस्तथा शीलं, नृणां जावेन वर्जितम् ॥

अर्थहानिदुधापीडा, कायक्लेशश्च केवलम् ॥ ૧ ॥

અર્થ- જાવનાવિનાના માણસોનાં, દાન, તપ, અને શીલ
 ફક્ત (અનુક્રમે) ધનની હાનીરૂપ, દુધાની પીડારૂપ, તથા શ-
 રીરના કષ્ટરૂપજ છે.

चिरादेकेन दानादि-क्लेशैः पुण्यं यदार्जितम् ॥

तस्यानुमोदनाच्चावात्, क्षणादन्यस्तदर्जयेत् ॥ ૨ ॥

अर्थ— कोइ माणसे घणा कालसुधी दानादिक क्लेशोने सहन करीने जे पुण्य मेलव्युं होय, ते पुण्यने तेना अनुमोदनथी बीजो माणस दणवारमां पण मेलवी शके ठे.

जावना ठे ते जरतराजानी पेठे उत्तम जोगोथी पण मुक्ति दे-
नारी ठे; वली मरुदेवा माता के जेणीए कोइपण दिवसे एकास-
णादिक कंडं पण तप कयों न होतो, ते पण जावनाथी मोहे ग-
एलां ठे. प्रसन्नचंद्र राजरुषि पण जावनाथी केवलज्ञान पाम्या
ठे. वली गौतमस्वामिए प्रतिबोधेला पंदरसो तापसो पण जाव-
नाथी मोहे गएला ठे. वली एक देडको के जे श्रीवीरप्रभुने वां-
दवामाटे आवतो हतो ते मार्गमां घोडानी खरीथी कचरावाथी
मृत्यु पामीने दर्दुरांक देव अयो, तथा ठेवटे ते जावनाथी केवल-
ज्ञान पाम्यो ठे. अहीं सर्व जावना कुलक पोतानी मेलेवांची लेवुं.

औचित्येन गुणोच्चयः प्रियगिरा दानं गृहस्थक्रमः

लक्ष्म्यांनश्चयसेचनेन विपिनं सामेन तत्वज्ञता ॥

प्रेम्णा स्त्रीजनविभ्रमः सुमुनिता ब्रह्मव्रतेनांगिनां

धत्ते जावनयाश्रितः सफलतां सर्वोऽपि धर्मक्रमः॥१॥

अर्थ— जेम उचितताथी गुणोनो समूह, प्रिय वाणीथी दान,
लक्ष्मीथी गृहस्थाश्रम, जलसमूहना सेचनथी वन, समताथी त-
त्वज्ञान, प्रेमथी स्त्रीजनो विलास, तथा ब्रह्मचर्यथी जेम उत्तम
मुनिपणुं सफल आय ठे, तेम प्राणीजनो सर्व प्रकारनो धर्मक्रम
जावनाथी सफल आय ठे.

वित्तसाध्यमिह दानमुत्तमं,

शीलमप्यविकलं सुदुर्धरम् ॥

दुःकराणि च तपांसि जावना,

स्वीयचित्तवशगेति जाव्यताम् ॥ १ ॥

અર્થ— અહીં ઉત્તમ દાન ધનથી થાય છે તેમ નિર્મલ શીલ પણ દુર્ધર છે, તપો પણ દુઃકર છે, અને જાવના તો પોતાના મનથી થાય છે, એમ જાવવું.

જાવસ્યૈકાંગવીરસ્ય, સાનિધ્યાદ્વહવઃ શિવમ્ ॥

યયુર્નૈકોઽપિ દાનાદ્યૈ-જાવહીનૈર્ધનૈરપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— એક જાવનારૂપી સુન્નટના સહાયથી ઘણાં મોઢે ગ-
ણા છે, પણ જાવના વિનાના ઘણા એવા દાનાદિકથી પણ કોઈ
મોઢે ગયા નથી.

જાવો ધર્મસ્ય હૃન્મિત્રં, જાવઃ કર્મેધનાનલઃ ॥

સત્કૃત્યન્નઘૃતં જાવો, જાવો નીવી શિવશ્રિયઃ ॥૧॥

અર્થ— જાવ છે તે ધર્મનો દિલોજાન દોસ્તદાર છે, કર્મોરૂપી
કાષ્ટોને બાલવામાં અગ્નિસમાન છે, પુણ્યરૂપી અન્નમાં ઘૃતસમાન
છે, તથા મોઢરૂપી લક્ષ્મીની કટિમેઝલા છે.

इति ज्ञावनोपदेशः

जातः श्रीयुतसोमसुंदरगुरुः श्रीमत्तपागच्छप-

स्तत्पादांबुजषट्पदो विजयते श्रीनंदिरत्नोगणिः ॥

पादांजोरुहरत्नमंदिरगणिस्तस्यालिलीलाधर-

स्तद्वब्धप्रज्ञवोपदेशसरिति प्राच्यस्तरंगोऽज्ञवत् ॥ ૧ ॥

इति श्रीतपागच्छनायक श्रीसोमसुंदरसूरि श्रीरत्नशेखरसूरि
नंदिरत्नगणिशिष्य रत्नमंदिरमुनिगुंफितायां श्रीउपदेशतरंगिण्यां
दान, शील, तपो, ज्ञावज्ञेद चतुर्विधजिनधर्म प्रकाशकः पंचदशो-
पदेशपेशलः प्रथमस्तरंगः ॥ श्रीरस्तु ॥

अथ द्वितीयः सप्तक्षेत्रोपदेशरूपस्तरंगः

जिनजवनबिंबपुस्तक-चतुर्विधश्रमणसंघरूपाणि ॥

सप्तक्षेत्राणि सदा, जयन्ति जिनशासनोक्तानि ॥ १ ॥

अर्थ— जिनशासनमां कहेलां जिनजवन, जिनबिंब, पुस्तक
अने चतुर्विध श्रमण संघरूप साते क्षेत्रो हमेशां जयवंतां वर्ते ठे.

हवे तेमांथी प्रथम जिनजवननो उपदेश कहे ठे.

जिनजवनं निर्माप्यं, सफलीकर्तुं निजां लक्ष्मीम् ॥

धन्यैः स्वपरश्रेयः-पुण्योद्यद्बोधिदात्राय ॥ १ ॥

अर्थ— धन्य पुरुषोए पोतानी लक्ष्मीने सफल करवा माटे,
अने पोताना अने परना कल्याणथी उत्पन्न अतां पुण्यथी बोधि-
दात्र माटे जिनमंदिर बंधावबुं. तेनापर दृष्टांत कहे ठे.

एक दहाडो कोरंटक नामना गाममां विक्रम संवत् १२५२ मां
श्री देवसूरि महाराज चतुर्मास रह्या. त्यां नाहड नामे मंत्रि हतो;
तेना नाना ज्ञाइनं नाम साक्षिग हतुं. तेउं बन्नेना पांचसो कुटुं-
बोने आचार्यजीए प्रतिबोध कर्यो. आसु सुद पाप नवमीने दि-
वसे तेउंए आचार्यजीने कह्युं के, अमारी गोत्रदेवी जे चंडिका
ठे, ते बलिदानमां पारुानी मागणी करे ठे, माटे हवे अमारे शुं
करवुं? ते सांजली गुरुमहाराजे रात्रिए चंडिकाने प्रयत्न करीने
तेणीने कह्युं के, तुं पूर्वजवमां श्रीपुर नामना नगरमां धनसार
नामना व्यापारीनी जैनधर्मीं स्त्री हती. पांचमने दिवसे पवित्र
वस्त्रो पेहेरीने तुं बालक पुत्रने घेर राखीने देवमंदिरे गइ; ते
जोइ तारो बालक पुत्र तारी पाठल रडतो रडतो रस्तामां चा-
लवा लाग्यो; एटलामां कोइक जडकेला पाडाए तेने पाडी नाख्यो
अने तेथी ते मृत्यु पाम्यो. त्यारे तुं पण ते पुत्रवियोगना दुःखथी
मृत्यु पामीने चंडिका अइ ठे, अने पूर्वजवना वैरथी तुं बीजा

પાડાઉને પણ શામાટે હણે છે? જરા દયા રાખ ? અને શાંત થા? ત્યારે ચંડિકાએ કહ્યું કે, હે જગવન્ ! હું તારેકર્મી બું, અને તેથી જીવહિંસા તજવાને શક્તિવાન થતી નથી. ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે જો એમ છે, તો તું નાહડમંત્રિના કુટુંબને તારાં બલિદાનથી મુક્ત કર? પઠી તે વાત તેણીએ પણ કબુલ રાખી. પઠી ધર્મમાં દૃઢ થયેલા નાહડમંત્રિએ કોરંટકાદિકમાં “નાહડવસહિ” આદિક બહોતેર જિનમંદિરો બંધાવ્યાં. અને તેજની પ્રતિષ્ઠા આચાર્યજીએ વિક્રમ સંવત ૧૨૫૨ માં કરી. વલ્લી નાહડ મંત્રિએ જાવોજીવપર્યંત ઝોજન કર્યા પેહેલાં જિનપૂજનાદિકનો અગ્નિગ્રહ લીધો.

રમ્યં યેન જિનાલયં નિજન્નુજોપાત્તેન કારાપિતં
મોક્ષાર્થં સ્વધનેન શુદ્ધમનસા પુંસા સદાચારિણા ॥
વેદ્યં તેન નરામરેન્દ્રમહિતં તીર્થેશ્વરાણાં પદં .
પ્રાપ્તં જન્મફલં કૃતં જિનમતં ગોત્રં સમુદ્યોતિતમ ॥૧॥

અર્થ— જે શુદ્ધમનવાલા તથા સદાચારિ માણસે પોતાને હાથે ઉપાર્જન કરેલા ધનથી મોક્ષ માટે જિનમંદિર બંધાવ્યું છે, તે માણસો દેવોથી પૂજાએલા તીર્થંકરપદને મેલવે છે, વલ્લી તેણેજ પોતાના જન્મનું ફલ મેલવ્યું છે, તથા તેણેજ જિનશાસનને અને પોતાના ગોત્રને પણ દીપાવ્યું છે.

વલ્લી પોતાનાં ઘરો તો સુઘરી, કાગડા, ચકલાં વિગેરે પોતાની શક્તિ મુજબ બનાવે છે, પણ જાગ્યવાન તો તેનેજ જાણવો કે, જે પોતાની શક્તિ મુજબ ઉત્તમ જિનમંદિર બંધાવે છે. તે પર દૃષ્ટાંત કહે છે.

શ્રીરિયં પુરુષાન્ પ્રાયઃ, કુરુતે નિજકિંકરાન્ ॥
કુર્વતે કિંકરીં તાં યે, તૈરસૌ રત્નસૂરસા ॥ ૧ ॥

અર્થ— પ્રાયેં કરીને લક્ષ્મી પુરુષોને પોતાના ચાકર કરે છે પણ તેણીને જેઠં દાસીરૂપ કરે છે, તેઠંશ્રીજ આ પૃથ્વી રત્નગર્જા થઈ પડી છે.

તે સાંજલીને આમરાજાએ ગોપગિરિમાં શ્રીમહાવીરપ્રત્યુનું મંદિર બંધાવ્યું તે મંદિર એકસો એક હાથ ઝંચું હતું. સાડાત્રણ ક્રોડ સોનામોહોરોનો રસ કરીને તેની પ્રતિમા બનાવીને તેમાં સ્થાપન કરી. તે મંદિરમાં રંગમંરૂપ બનાવવામાં એકવીસ લાખ સોનામોહોરો खરची. મૂલ મંરૂપમાં એક લાખ પચીસ હજાર સોનામોહોરો खरची. વલી તે રાજાએ વિક્રમ સંવત ૮૧૧ માં એક ક્રોડ સોનામોહોરો खર-ચીને શ્રી વપ્પન્નદ્વિજીના સૂરિપદનો મહોત્સવ કર્યો. વલી તે રાજાએ તેજ આચાર્યજીના ઉપદેશથી શત્રુંજય અને ગીરનારપર ઉદ્ધારો કર્યા છે. તેનું વિશેષ વૃત્તાંત ચતુર્વિંશતિપ્રબંધમાંથી જાણી લેવું.

ये कारयन्ति जिनमंदिरमादरेण

बिंबानि तत्र विविधानि विधापयन्ति ॥

संपूजयन्ति विधिना सततं जयन्ति

ते पुण्यज्ञाजनजना जनितप्रमोदाः ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે માણસો આદરપૂર્વક જિનમંદિરો બંધાવે છે, તથા તેમાં વિવિધ પ્રકારનાં બિંબો ઝરાવે છે, અને તેઠંને હમેશાં વિધિ-પૂર્વક જેઠં પૂજે છે, તે પુણ્યશાલી તથા હર્ષ ઉત્પન્ન કરનારા લોકો જયવંતા વર્તે છે.

જે ઉત્તમ પુરુષો આદરપૂર્વક ડ્રવ્ય खरचीને ઝંચાં તોરણોવાલાં જિનમંદિરો બંધાવે છે, અને તેમાં સુવર્ણમય બિંબો સ્થાપે છે, તે પુરુષોજ આ જગતમાં જીવતા બેઠા છે, કેમકે, તેઠં ગણધરાદિકની પદવી ઝોગવીને મોક્ષમાં જાય છે. તે પર દૃષ્ટાંત કહે છે.

હેમાચાર્યજીએ પ્રતિબોધેલા શ્રીકુમારપાલ રાજાએ તારંગાજી, તથા ઁજ્ઞાત આદિક નગરોમાં ૧૪૪૪ નવાં જિનમંદિરો બંધાવ્યાં

હે. તેજપર તેણે સુવર્ણના દંડો અને કલશો સ્થાપન કર્યા હે. વહી તેણે પાટણમાં પોતાના પિતાજી ત્રિચુવનપાલના નામની યાદગીરી માટે “ તિહુણવિહાર ” નામનું બહોતેર દેવકુલિકાસહિત જિન-મંદિર બંધાવ્યું હે. તે મંદિરમાં તેણે ચોવીસ સોનાની, ચોવીસ રૂપાની, ચોવીસ પીત્તલની इत्यादि પ્રતિમાનું સ્થાપી હતી. વહી તેમાં ૧૨૫ આંગુલની અરિષ્ટરત્નની શ્રીનેમિનાથ પ્રચુની પ્રતિમા તેમણે સ્થાપી હતી. સર્વ મહી તેમાં ઠંચુ ક્રોડ સોનામોહોરો સ્વરચી હતી. તેમાં ઉદયન, આમ્રદેવ, કુબેરદત્ત આદિક અઢાર હજાર શ્રાવકો હમેશાં નૃત્યગાયન સહિત સ્નાત્રમહોત્સવ કરતા હતા.

શ્રીમજ્જૈનગૃહે જિનપ્રતિકૃતૌ જૈનપ્રતિષ્ઠાવિધૌ
શ્રીજૈને તપને જિનાર્ચનવિધૌ શ્રીસંઘપૂજાદિકે ॥
શ્રીજૈનાગમલેખને ચ સતતં શ્રીતીર્થયાત્રાદિકે
યેષાં સ્વં વિનિયોગમેતિ ધનિનાં ધન્યાસ્તેવ દિતૌ ॥૧॥

અર્થ— જે ધનવાન માણસોનું દ્રવ્ય જિનમંદિરમાં, જિનપ્રતિ-મામાં, જિનપ્રતિષ્ઠાવિધિમાં જૈન તપમાં, સ્વામિવાત્સલ્યમાં, જૈના-ગમ લેખાવવામાં, તથા તીર્થયાત્રાદિકમાં વપરાય હે, તેજનેજ આ પૃથ્વીમાં ધન્ય હે. કહ્યું હે કે,

જ્વલનજલચૌરચારણ-નૃપલલદાયાદબંદિકોદૃતમ્ ॥
ધન્યોઽસૌ યસ્ય ધનં, જિનજ્વલનાદૌ શુષ્ણે લગ્નમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ— અગ્નિ, જલ, ચોર, ચારણ, રાજા, દુષ્ટપુરુષો, પિતરા-ઇત્ત, તથા જાટઆદિકના જયથી મુક્ત થઈ એવું એવું જે માણસનું ધન જિનમંદિર આદિક શુભ કાર્યમાં લાગેલું હે, તેનેજ ધન્ય હે. તેમાં પણ જિનમંદિર બંધાવવાથી અપાર પુણ્ય થાય હે, કહ્યું હે કે,

કાષ્ઠાદીનાં જિનાવાસે, યાવંતઃ પરમાણવઃ ॥
તાવંતિ વર્ષલક્ષાણિ, તત્કર્તા સ્વર્ગજાગ્ જવેત્ ॥૨॥

अर्थ— जिनमंदिर बांधवामां जेटलां काष्ठ आदिकनां परमाणुं होय ठे, तेदलां लाख वर्षोसुधी तेनो कर्ता स्वर्गनुं आयुष्य जोगवे ठे. परमाणुनुं लौकिक स्वरूप नीचेप्रमाणे ठे.

जालांतरगते सूर्ये, यत्सूक्ष्मं दृश्यते रजः

तस्य त्रिंशत्तमो ज्ञागः, परमाणुः स उच्यते ॥१॥

अर्थ— जालीमांथी सूर्यनो तरुको पडतां जे सूक्ष्म रज देखाय ठे, ते रजनो पण जे त्रीशमो ज्ञाग ते परमाणु कहेवाय ठे.

नूतनार्हधारवास-विधाने यत्फलं ज्ञवेत् ॥

तस्मादष्टगुणं पुण्यं, जीर्णोद्धारे विवेकिनाम् ॥२॥

अर्थ— नवुं जिनमंदिर बंधाववामां जेटलुं पुण्य आय ठे, तेथी आठगणुं पुण्य विवेकीउने जीर्णोद्धारथी आय ठे.

वली आज हेतुथी पद्म नामना चक्रवर्तीए पोतानी माताना हर्ष माटे हमेशां एकेकुं जिनमंदिर बंधाव्युं हतुं. वली तेज बाब तपर संप्रति राजानुं दृष्टांत कहेठे.

संप्रति राजा त्रिखंड जरतक्षेत्रनो दिग्विजय करीने शोल हजार मुकुटधारी राजाउंथी परिवर्यो अको उज्जयनीमां आव्यो. ते वखते नगरना लोकोए तेनो घणाज आनंदथी प्रवेशमहोत्सव कर्यो. पढी ते पोताना मेहेलमां जइ पोतानी माता कमलाने पगे पड्यो. पण ते वखते पोतानी माताने दिवगिर मुखवाली जोइने तेणे पूछ्युं के, हे माताजी! मारा जेवो आपने पुत्र ठे, तोपण तमो केम दिवगिर आउं ठे? त्यारे माताए कह्युं के, हे वत्स! संसार साधनारां, तथा ठेवटेनरक आपनारां एवां तमारां राज्यो-पार्जनथी मने कंडं पण हर्ष अतो नथी; पण जो तमो जिनप्रासादो करावीने मारी पासे आवो, तो मने घणो हर्ष आय. ते सांजली संप्रतिराजाए मोटा निमित्तिआउंने बोलावीने तेउने पो-

તાના આયુષ્યનું પ્રમાણ પૂઞ્યું; ત્યારે તેજે કહ્યું કે, હે રાજન્! તમારું આયુષ્ય સો વર્ષોનું છે. ત્યારે રાજાએ મંત્રિજને પૂઞ્યું કે, એકસો વર્ષના કેટલા દિવસો થાય? ત્યારે મંત્રિજે કહ્યું કે, એકસો વર્ષોના ઠત્રીસ હજાર દિવસો થાય. પછી તેણે શત્રુંજયાદિક તીર્થોમાં જિનમંદિરો બંધાવવામાટે પોતાના માણસોને હુકમ કર્યો અને હમેશાં એક મંદિર સંપૂર્ણ થયાની ખબર મેલવીને તે પોતાની માતાને ચરણે નમવા લાગ્યા. તે સાંજલી કમલા માતા પણ હર્ષ સહિત હમેશાં પોતાના પુત્રને પોતાને હાથે તિલક કરતી હતી. એવી રીતે સંપ્રતિ રાજાએ સવાલખ જિનમંદિરો બંધાવ્યાં. તેજેમા ઠત્રું હજાર તો સિદ્ધપુરાદિકમાં શ્રીનેમિશ્વરવિહારાદિક કરાવ્યાં. નેવ્યાસી હજાર જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા. સવાક્રોડ જિનબિંબો જ-રાવ્યાં. હાલમાં પણ સિંધુદેશમાં આવેલા મરોઠપુરમાં સંપ્રતિ રા-જાની બનાવેલી પંચાણુ હજાર મોટી પિત્તલની જિનપ્રતિમા છે. તે માંહેલી શ્રીમહાવીર પ્રભુની પ્રતિમા ગિરનારપર ચરતરત્વસ-તિમાં વિદ્યમાન છે. વલી તે સંપ્રતિ રાજાએ સાતસો તો દાનશા-લાઈ કરાવી. વલી તેણે અનાર્ય દેશોમાં પણ જૈનધર્મના ફેલાવા માટે પ્રથમ સાધુવેષધારી પુરુષોને મોકલ્યા હતા, તથા એવી રીતે ત્યાંના લોકને સાધુજના વ્યવહારથી જાણીતા કરીને પાઠલથી ત્યાં ઉત્તમ સાધુજને પણ જૈનધર્મના ફેલાવા માટે મોકલ્યા હતા. એવી રીતનાં પુણ્યનાં કાર્યો કરીને સંપ્રતિ રાજાએ પોતાનું ધન, અને પોતાનો જન્મ સફલ કર્યો હતો.

જિનજ્ઞવનં જિનબિંબં, જિનપૂજાં જિનમતં ચ યઃ કુર્યાત
તસ્ય નરામરશિવસુખ-ફલાનિ કરપદ્મવસ્થાનિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે માણસ જિનમંદિર, જિનપૂજા, અને જિનમતનો ફે-લાવો કરે છે, તેને નર, દેવ, અને મોક્ષનાં સુખો હથેલી-માં આવી પડે છે.

श्री देवसूरिजीना उपदेशथी सिद्धराजे पण विक्रम संवत् ११८३ मां पाटणमां श्रीकृष्णदेव प्रभुनुं जिनमंदिर बंधाव्युं हतुं. तेमां पंच्यासी अंगुलना प्रमाणवाली श्रीकृष्णदेव प्रभुनी प्रतिमा स्थापनं करी हती, अने ते मंदिरनुं नाम “राजविहार” राखवामां आव्युं हतुं. एक दहाडो ते जिनमंदिरमां पासिल ना- मनो कोइक निर्धन श्रावक पूजा करवा माटे आव्यो; तथा मोटी प्रतिमा जोइने आश्चर्यसहित ते प्रतिमानुं ते माप लेवा लाग्यो. ते वखते नेवु लाख सोनामोहोरोना अधिपति ठाडा नामना व्यापारीनी हांसी नामनी बालविधवा पुत्री पण दर्शन करवा आवी हती. पासिलने ते प्रतिमानुं माप लेतो जोइने तेणीए हां- सीथी तेने पुढ्युं के, शुं तारे आवी नवी प्रतिमा कराववी ठे? ते सांजली पासिले कह्युं के, हे बेहेन ! ते समये तमारे प्रतिष्ठामहो- त्सवपर जरूरपधारवुंज. तेणीए पण ते कबुल कर्युं. पढी पासिले दश उपवास करीने आरासणनी अधिष्ठाता अंबिकादेवीनुं आ- राधन कर्युं. त्यारे तेणीए संतुष्ट अइने तेने कह्युं के, आ सुवर्णनी खाणमांथी तने नवुं जिनमंदिर बांधवा माटे जोइशे तेढलुं धन निकलशे; एम कही ते अदृश्य अइ. पढी ते खाणमांथी पस्ता- लीस हजार सोनामोहोरोनी किमत जेढलुं सुवर्ण निकट्याथी ते इव्य खरचीने पासिले एक सुंदर जिनमंदिर बंधाव्युं. ते वखते तेणे हांसीने पण निमंत्रण करीने श्री देवसूरिजीने हाथे प्रतिष्ठा करावी. हांसीए पण नव लाख सोनामोहोरो खरचीने ते जिन- मंदिरनो रंगमंरुप बांध्यो. हवे जीर्णोद्धारनो उपदेश कहे ठे.

जीर्णोद्धारःकृतो येन, विज्ञवेन सुचारुणा ॥

जिनाज्ञा पालिता तेन, क्लेशकूपारपारदा ॥१॥

अर्थ— जे माणसे पोताना उत्तम इव्यथी जीर्णोद्धार करेलो ठे, तेणे क्लेशरूपी समुद्रनो पार पहोंचारुनारी जिनाज्ञा पालेली ठे

હવે તે જીર્ણોદ્ધારપર દૃષ્ટાંત કહેહે.

જાંબ નામના મંત્રિના વંશમાં અણ્ણો સજ્જન નામનો સિદ્ધરા-
જનો એક કોટવાલ હતો; તેને યોગ્ય જાણીને સિદ્ધરાજે સૌરાષ્ટ્ર
દેશનો હાકેમ કર્યો હતો. તે સજ્જને ત્રણ વર્ષની ઉપજ એકઠી ક-
રીને રાજાની આજ્ઞા લીધાવિનાજ બહોતેર લાખ સોનૈયા સ્વર્ચીને
ગિરનારપર શ્રીનેમિશ્વર પ્રત્નના જિનમંદિરનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો,
કેમકે, તે જિનમંદિર પૂર્વે કાષ્ઠોનું બાંધેલું હતું, અને તેનાપર વી-
જલી પડવાથી તેમાં નુકશાન થયું હતું. પછી કેટલેક કાલે કોઈક
દુર્જને તે વાત જાહેર કરી રાજાને કહ્યું કે, સજ્જન તો રાજદ્રવ્યનો
આવી રીતે ગેર ઉપયોગ કરે છે. ત્યારે રાજાને સોમનાથ જવાનો
અગ્નિગ્રહ હોવાથી તેમણે કરીને તે પાટણથી ચાલ્યો. સોમનાથને
નમન કરીને તે સંકલી નગરીમાં આવ્યો. તે વચ્ચે સજ્જને તેમની
સામે આવીને તેમને નમસ્કાર કર્યો પણ રાજાએ તે વચ્ચે પોતાનું મુખ
ફેરવી નાંખ્યું. ત્યારે સજ્જને વિચાર્યું કે, રાજા મારાપર ગુસ્સે થયા
છે. પછી સજ્જને તો વામનસ્થલીમાં (વણથલીમાં) જઈને સાં-
મતો તથા વ્યાપારિજ પાસેથી બહોતેર લાખ સોનામોહોરો એકઠી
કરી. પછી સિદ્ધરાજે આલિંગ પ્રધાનને પૂછ્યું કે આ પર્વત કયો
છે? અને અહીં કયું તીર્થ છે ? ત્યારે પ્રધાને કહ્યું કે, હે સ્વામી!
આતો શ્રી ગિરનાર તીર્થ છે, માટે તેનાં દર્શન કર્યાવિના આપણે
જવું યોગ્ય નથી. તે સાંજલી રાજા ગિરનારપર ચઢ્યા, અને ત્યાં
નવું મનોહર જિનમંદિર જોઈને હર્ષથી બોલી ઊઠ્યા કે, જે માણસે
આવું સુંદર જિનમંદિર બંધાવ્યું છે, તેની માતાને ધન્ય છે!! તેજ
સમયે પાઠલ રહેલા સજ્જને કહ્યું કે, ધન્ય છે માતા મયણદેવીને
કે, જેણીએ એવી રીતના પુરુષરત્નને જન્મ આપ્યો છે. તે વચ્ચે
સાંજલીને સિદ્ધરાજે સજ્જનની સન્મુખ જોયું, અને મંત્રિને પૂછ્યું
કે, આ શું છે? ત્યારે આલિંગમંત્રિએ કહ્યું કે, હે સ્વામી! એક
બાજુ તો આ શ્રીગિરનારજીના જીર્ણોદ્ધારનું પુણ્ય છે, તથા તે

उच्चार करवामां जेटलुं ङव्य खरचायुं ठे, तेटलुं ङव्य संघ आ-
पने समर्पण करे ठे, माटे ते बन्नेमांथी जे लेवानी आपनी इच्छा
होय ते फरमावो ? ते सांजली अत्यंत प्रमुदित थएला सिद्ध-
राजे कह्युं, के 'मारे तो तीर्थोच्चारना पुण्यनीज जरूर ठे; ङव्यनी
जरूर नथी. एम कही तेणे ते तीर्थनी पूजा माटे, तथा तेना रक्षण
माटे बार गामो जंडारमां आप्यां; तथा शत्रुंजय अने गिरनार, ए
बन्ने तीर्थोने जोडवामाटे तेणे बार योजननी रेशमी वस्त्रनी धजा
बंधावी; तथा संघेपण एकलुं करेलुं ङव्य खरचीने वामनस्थलीमां
(वनस्थलीमां) वीरप्रभु आदिकनां चार जिनमंदिरो बंधाव्यां.
एवी रीते सज्जन (साजण) कोटवादनं दृष्टांत सांजलीने बीजा
ङव्य लोकोए पण जिनमंदिरोनो जीर्णोच्चार कराव्यो.

यावत्तिष्ठति जैनैः, मंदिरं धरणीतले ॥

धर्मस्थितिः कृता ताव-जैनसौधविधायिना ॥ १ ॥

अर्थ— आ दुनीआपर ज्यांसुधि जैनमंदिर हयातिमां रहे ठे,
त्यांसुधि जैनमंदिर बंधावनारे (आ जगतमां) धर्मनी स्थिति
करेली ठे, एम जाणवुं.

एक दहामो श्रीदेवसूरि महाराज मेरुता गाममां चतुर्मास क-
रीने फलवर्धि गाममां पधार्या; अने त्यां मासकटप कर्यो त्यांना
पारस नामना एक श्रावके ते समये नगरनी नजदिक जाडीमां
एक मटोडीनो ढग जोयो, तथा तेपर पुष्पो पडेलां जोयां. तेवात
आचार्यजीने कहेवाथी आचार्यजीएते ढगने बहुज जाळवणीथी
खोदवानुं कह्युं. पढी ते पारस श्रावके तेम कर्या बाद तेमांथी श्री
पार्श्वनाथजीनी प्रतिमा निकली. पढी तेमना अधिष्ठाता पार्श्व
नामना यहे ते श्रावकने स्वप्नमां एक जिनबंदिर बांधी तेमां ते प्र-
तिमा स्थापन करवानुं कह्युं. त्यारे पारस श्रावके कह्युं के, मारी
पासे ङव्य नथी, माटे प्रासाद शी रीते बंधावुं. त्यारे यहे कह्युं

કે, આ પ્રતિમાનીપાસે તું અદ્વતનો સ્વસ્તિક હમેશાં કરજે, અને તે અદ્વતો સુવર્ણમય થઈ જશે, અને તે ડ્રવ્ય વાપરીને તું જિનમંદિર બંધાવજે. પછી તે પારસ શ્રાવક હમેશાં તેમ કરતો ગયો, અને જિનમંદિર બંધાવવા લાગ્યો. એમ કરતાં થકાં એક બાજુનો તો સર્વ મંરૂપ તૈયાર થયો. એટલામાં તે શ્રાવકના પુત્રે પોતાના પિતાજીને પૂછ્યું કે, આ ડ્રવ્ય તમોએ ક્યાથી મેલવ્યું? તે પારસ શ્રાવકે ડ્રવ્યાગમનનું સ્વરૂપ તેને કહી બતાવ્યું. અને ત્યારથી તેને ડ્રવ્ય મેલવા ન લાગ્યું, અને તેથી આજદનસુધિ પણ તે જિનમંદિર તેટલુંજ અધુરું છે. તે મંદિરમાં વિક્રમ સંવત ૧૧૯૯ માં ફાગણસુદિ દશમને દિવસે પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા થઈ; તથા ૧૨૦૪ માં માહાસુદિ તેરસને દિવસે તેપર ધજા ચમી; અને એવી રીતે તે ફલવર્ધિ (ફલોધિ) પાર્શ્વનાથજીનું તીર્થ પ્રસિદ્ધ થયું.

કારયંતિ જિનેંઝાણાં, તૃણવાસાનપીહ ચે ॥

મણિરત્નવિમાનાનિ, તૈર્લજ્જંતે જ્ઞવે જ્ઞવે ॥ ૧ ॥

અર્થ— જેઠ આ જગતમાં શ્રી જિનેશ્વરોનાં ઘાસનાં પણ મંદિરો બંધાવે છે, તેઠને દરેક જ્ઞવોમાં મણિ અને રત્નોનાં વિમાનો મલે છે.

માણિક્યહેમરત્નાદ્યૈઃ, પ્રાસાદાન્ કારયંતિ ચે
તેષાં પુણ્યૈકમૂર્તીનાં, કો વેદ ફલમુત્તમમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ— વહી જે માણસો માણેક, સુવર્ણ તથા રત્નાદિકોથી જિનમંદિરો બંધાવે છે, તે પુણ્યશાલીનનાં ઉત્તમ ફલને તો જાણીજ કોણ શકે છે? (હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહે છે.)

શ્રી વિમલશાહ નામના શેઠ ગુજરાતના રાજા ઝીમદેવનાં પ્રધાન હતા. એક દહડો કોઈ છુપ્પે રાજાના કાળે જંજેર્યાથી રાજાની તેનાપર ઇતરાજી થઈ. તેથી પાંચસો ઘોડા, પાંચ ક્રોડ સોનામોહોરો, તથા ઘણાં હંદોસહિત તે ત્યાંથી રાત્રિએ નાશીને ચં-

जावतीमां गयो त्यारे तेना रुरथी त्यांनो धारावर्ष राजा नाशी
गयो; पढी त्यांना मांडलिकोए विमलशाहने त्यांनो राजा ठ-
राव्यो. पढी ते विमलशाह शेठे शाकंजरी, मेदपाट, जावालिपुर
विगेरेना राजाउने जीतीने आबुपर ठत्र धारण कर्युं. वली एक
दहाडो तेणे रोम नगरना बार सुवाउने हरावीने पोताना चाकरो
कर्या; अने तेउनां बारे ठत्रो पोते धारण कर्या. वली आबुपर
वागतां तेनां निशानोनां शब्दो सांजलीने जय पामेला ज्ञी-
मराजाए तेने क्रोड सोनामोहोरोनी जेट करी. एक दहामो ते वि-
मलशाह शेठे धर्मसार सूरिजीना मुखथी एवी वाणी सांजलीके,

चउहिं ठाणेहिं नरयाजअं

बज्जंति जीवा, तं जहा म- ॥

हारंजयाए महापरिग्रहाए

कुणिमाहारेणं पंचिंदिअवहेणमिति ॥

अर्थ- जीवो चार स्थानकोथी नरकनुं आयुष्य बांधे ठे. ते
आवी रीते के महा आरंजथी, महापरिग्रहथी, (मांसादिकना)
क्लीष्ट जोजनथी, अने पंचेंद्रिना वधथी.

ते सांजलीने पापोथी डरेला विमलशाह शेठे गुरुमहाराजने
चरणे नमीने कह्युं के, हे स्वामी ! में संग्राममां हजारो मनुष्योनो
वध कर्यो कराव्यो ठे; तो मने तेनी आलोचना आपो ? ते सां-
जली आचार्यजीए कह्युं के, हवे तमो सर्व जीवोप्रते अमारीप-
टह वजडावो ? तथा जिनमंदिर आदिक बंधावीने पुण्योनां कार्यो
करो ? ते सांजली विमलशाह शेठे अंबा माताजीनुं आराधन
कर्युं. त्यारे ते प्रसन्न अइने तेमने कहेवा लागी के, तमो कंइ व-
रदान मागो ? त्यारे विमलशाह शेठे कह्युं के, पुत्रनी प्राप्ति तथा
जिनप्रासादनी निष्पत्तिरूप बे वरदान आपो ? त्यारे देवीए
कह्युं के, कांतो पुत्रप्राप्तिनुं वरदान मागो ? अथवा प्रासादनिष्प-

તિનું વરદાન માગો ? તે બેમાંથી એક વરદાન આપીશ. ત્યારે તે માટે શેઠે પોતાની સ્ત્રી શ્રીદેવીને પૂજ્યું, ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે, પ્રાસાદની નિષ્પત્તિનુંજ વરદાન માગો ? પુત્રની આપણે કંઈ જરૂર નથી. પત્ની અંબામાતાએ બહોંતેર લાખ સોનામોહોરો સહિત જિનપ્રાસાદ બાંધવામાટે વિમલશાહ શેઠને અર્બુદાચલપર જૂમિ સોંપી. પત્ની ત્યાં વિમલશાહ શેઠે જિનમંદિર બાંધવાનો પ્રારંભ કર્યો, પણ દિવસે કરેલી ચણતર રાત્રિએ પત્નીજવા લાગી. અને એવી રીતે ૮ મહિનાનું વીતી ગયા. ત્યારે શેઠે અંબિકા માતાનું સ્મરણ કરીને તેનું તેણીને કારણ પૂણ્યું; ત્યારે દેવીએ કહ્યું કે, આ જૂમિના અધિષ્ઠાતા વાલીનાહનું તારે ત્રણ ઉપવાસપૂર્વક આરાધન કરવું; અને તેમ કરવાથી જો તે વિરવદ્ય નૈવેદ્ય માગે તો તારે તેને તે આપવું. પણ મદિરાદિક સાવદ્ય નૈવેદ્ય આપવું નહીં; અને તેમ ઠતાં જો તે સામો થાય, તો તારે સ્વજ્ઞ કહાનીને તેને ડરાવવો. પત્ની વિમલશાહ શેઠે તેને આરાધવાથી તે પ્રત્યક્ષ અર્થ સાવદ્ય નૈવેદ્ય યાચવા લાગ્યો; ત્યારે વિમલશાહ શેઠે સ્વજ્ઞ કહાડી તેને ડરાવ્યો; અને તે સ્વજ્ઞમાં અંબિકાના અવતરણથી તે વાલીનાહ ત્યાંથી નાશી ગયો. તથા ઢેવડે અંબાજીના વચનથી ત્યાં દેવપાલ અફને તે રહ્યો. અને પત્ની વિગ્નરહિત જિનમંદિર સંપૂર્ણ થયું. તેમાં વિક્રમ સંવત ૧૦૮૮ માં મૂલનાયક શ્રી યુગાદીશ પ્રજ્ઞની સ્થાપના અર્થ. વલી ત્યાં અંબિકા દેવી તથા વાલિનાહ દેવપાલની પણ દેરીમાં સ્થાપના કરી. વલી તે પ્રતિષ્ઠામહોત્સવમાં વિમલશાહ શેઠે ચતુર્વિધ સંઘની અત્યંત સેવા કરી; તથા યાચકોને એવા તો તેણે સુશી કર્યા કે, આજે પણ તેનું યજમાનને “ વિમલ શ્રી સુપ્રજ્ઞાતની ” આશિષ આપે છે.

સારં તદેવ સારં, નિયુજ્યતે યજ્ઞિર્નેષ્વજ્ઞવનાદૌ ॥
અપરં પુનરપરધનં, પૃથ્વીમલસંહિપિંડં વા ॥ ૧ ॥

अर्थ- तेज द्रव्यने उत्तम जाणवुं, के जे जिनेन्द्रवनादिकमां वपराय ठे, अने बाकीनुं धन तो परनुं अथवा पृथ्वीना मेलना पिंड सरखुं ठे.

ते पर हवे वस्तुपाल तेजपालनी कथा कहे ठे.

महामंत्री वस्तुपाल अने तेजपाल प्रथम यात्रा माटे ज्यारे धोलकाशी हडाळा गामे आव्या, त्यारे एवी खबर मली के, मार्गमां लुंटाखुंनी मोटी धाड तेमनी राह जोती बेठेली ठे. त्यारे तेजए परस्पर विचार करीने रात्रिए सर्व द्रव्य त्रांबाना कलशोमां जरीने एक तलावने कांठे आवेला घजंन क्षेत्रमां रहेला खीजमाना वृद्ध नीचे दाटवा मांड्युं, पण त्यां जमीन खोदतां तेमनां जाग्योशी उलटुं सुवर्णनिधान निकळ्युं. ते जोइ तेमने मोटुं आश्चर्य थयुं. पढी ते निधान तथा पोतानुं पण सघळुं द्रव्य त्यां तेजए स्थापन कर्युं. पढी तेज चिंतातुर थया थका ज्यारे पाठा आव्या त्यारे, अनुपम देवीए तेनुं कारण पूळ्युं; त्यारे तेजए तेणीने एकांतमां सर्व हकीकत कही. त्यारे तेणीए कह्युं के, हे स्वामी ! धन एवी रीते गुप्त न रखाय, पण एवी रीते राखवुं के, जे धनने सर्व कोइ जोइ शके, पण लेइ शके नहीं; अर्थात् ते द्रव्य खरचीने जिनमंदिरो बंधाववां; केमके, उत्तम पुरुषोनो तेज आचार ठे. कह्युं ठे के,

अधः क्षिपन्ति कृपणा, वित्तं तत्र यियासवः ॥

संतस्तु गुरुचैत्यादौ, तदुच्चैःपदकांक्षिणः ॥ १ ॥

अर्थ- जे कृपणोने नीची गतिमां जावानी इच्छा होय, तेज नीचे जूमिमां द्रव्यने दाटे ठे, पण जेजने उंचि गतिमां जावानी इच्छा ठे, एवा उत्तम साणसो तो मोटां जिनमंदिरादिकमां ते द्रव्य खरचे ठे.

एवी रीतनां तेणीनां वचनोशी उत्पन्न थएल ठे विवेक जेजने

એવા તે વસ્તુપાલ અને તેજપાલે તે ધનને શત્રુંજયાદિકપર જિન-
 મંદિરો બાંધવામાં વાપર્યું. એવી રીતે તે મંત્રીશ્વરોએ ૧૩૧૩ નવાં
 જિનમંદિરો બંધાવ્યાં હે, તથા ૩૩૦૦ જિનમંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર
 કરેલો હે. વલી તેજે એક લાખ આઠત્રીસ હજાર નવાં જિનબિંબો
 ઝરાવ્યાં હે, પચીસો માહેશ્વરોનાં પ્રાસાદો બંધાવ્યાં હે બત્રીસ
 કીલાહ કર્યાં હે, સાતસો દાનશાલાહ કરાવી હે, ચોર્યાસી
 વાવો બંધાવી હે, પાંચસો પૌષ્ઠશાલાહ, પાંચસો જૈનમઠો,
 પાંચસો શૈવમઠો, તથા પાંચસો પાઠશાલાહ પણ બંધાવી હે; વલી
 હમેશાં પાંત્રીસસો જૈન મુનિહં તેમને ત્યાંથી આહારપાણી લેતા
 હતા. પૂર્વે ધોલકામાં લુણિગ, માલદેવ, વસ્તુપાલ અને તેજપાલ
 નિર્ધન સ્થિતિમાં રહેતા. હતા. લુણિગની જ્યારે અંતાવસ્થા આવી
 ત્યારે તેણે પોતાના કુટુંબ પાસે પુણ્ય માટે ત્રણલાખ નવકારો માગ્યા
 હતા. ત્યારે વસ્તુપાલે તેમને કહ્યું કે વીજું કાંઈ પણ તમો માગો?
 ત્યારે લુણિગે કહ્યું કે, અર્બુદ પર્વતપર વિમલવસતિમાં એક જિન-
 મંદિર બંધાવવાનો મને મનોરથ હતો, માટે તે જો બને તો કરજો?
 પઠી વ્યાપારમાં ધનની વૃદ્ધિ થવાથી વસ્તુપાલે ચંડાવતીના રા-
 જા પાસેથી વીશ લાખ રૂપીઆ જમીનપર પાથરીને ૩૬ મૂઠક
 જમીન લીધી. તે વચ્ચે માતાના પૂજારીહં એ કહ્યું કે, હજુ રૂપી-
 આની ચારે બાજુહં જમીન ખાલી રહે હે, ત્યારે તેપર પણ રૂપી-
 આહં મૂકીને તેહંને સંતોષ્યા. પઠી ત્યાં જિનમંદિર બાંધવાની તૈ-
 યારી કરી, ત્યારે શોજનશિલ્પીએ કહ્યું કે, આ જિનમંદિરનો પાયો
 તો સુવર્ણથી પુરવો જોઈયે. ત્યારે મંત્રીશ્વરે સુવર્ણની ઇંટો લાવી
 આપી. ત્યારે તે શિલ્પીએ કહ્યું કે, હે સ્વામી! મેં તો તમારી ઉ-
 દારતાની પરીક્ષા કરી હે, માટે આ ઇંટો તો આપ આપના ઝં-
 ડારમાંજ રાખો? પઠી મંત્રીશ્વરે આરાસણ અને અર્બુદાચલ વચ્ચે
 કારીગરો અને મજુરો માટે જગોએ જગોએ લાકુહંના રસોમાં
 સ્થાપ્યાં, તથા ગામંહંના બેલો માટે જગોએ જગોએ ઘાસની ગંજીહં

અને પાણીના અવામાન તથા ધાન્યના કોઠારોં સ્થાપ્યા. તે જિ-
નમંદિર બાંધવા પાઠલ પંદરસો શલાટોને કામે લગામવામાં
આવ્યા હતા; તથા તેજમાટે ઝોજનાદિકનો સર્વ બંદોબસ્ત મં-
ત્રીશ્વરે કરી આપ્યો હતો. તેમાં ચણવા માટે લાવવામાં આવેલા
આરસપહાણોની કિમ્મત તેટલાં વજનનાં રૂપાં સરખી પડી હતી.
વિક્રમ સંવત ૧૨૮૩ માં તે પ્રાસાદ બાંધવાનો પ્રારંભ કરવામાં
આવ્યો હતો, અને ૧૨૯૨ માં તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી
હતી. તેની પાઠલ કુલ સ્વર્ચ બારક્રોમ અને ત્રેપન લાખ સોના-
મોહોરોનો થયો હતો. તે પ્રાસાદનું “લુણિગવસહી” નામ પાડ્યું,
પણ લોકોમાં “તેજલવસહી” ના નામથી પ્રસિદ્ધ થયું. પ્રતિ-
ષ્ઠા સમયે ત્યાં જાલપુરના રાજા હૃદયસિંહાદિક ચોર્યાસી રાણા
બાર માંડલીકો, ચાર મહાધરો, તથા ચોર્યાસી જ્ઞાતિજનું મહા-
જન એકત્રિય થયું હતું. તે વખતે વસ્તુપાલે હૃદયસિંહ રાજાના પ્ર-
ધાન યશોવીરને પૂછ્યું કે, આ જિનપ્રાસાદની બાંધણીમાં જે ગુણ
દોષો હોય તે કહી બતાવો? ત્યારે તેણે સત્તાવચ્ચે શોજન શિલા-
ટને કહ્યું કે, હે શોજન! આ કીર્તિસ્તંભપર જે તારી માતાનો
હાથ તેં કોતર્યો છે, તે અયુક્તજ છે; કેમકે, આપર તો હવ્ય સ્વ-
રચનાર વસ્તુપાલની માતાનો હાથ જોડતો હતો, કે જેણીએ
આવાં પુરુષરત્નોને પોતાની કુદ્દિમાં ઉત્પન્ન કર્યાં છે; તું તો તેનો
ફક્ત પૈસા માટેનો ચાકરજ છે. હવે તેં બાંધેલાં આ જિનમંદિરમાં
નીચે પ્રમાણે દોષો છે. એક તો જે તેં આ સ્તંભોમાં જિનબિંબો કો-
તર્યાં છે તે અયુક્ત છે, કેમકે, તેથી આશાતના થાય તેમ છે. ગ-
ર્જાગારમાં પ્રવેશ કરવાની જગોએ જે બન્ને સિંહોથી તોરણ કર્યું
છે, તે દેવની વિશેષ પૂજાનો અજ્ઞાવ સૂચવે છે. પૂર્વજની મૂર્તિજને
જિનની પાઠલ બેસાડવાથી સંતાન અને શુદ્ધિનો નાશ થાય તેવું
છે. આકાશમાં મુનિજની મૂર્તિજને બેસાડવાથી અન્યદર્શનીજથી
આની અદ્ય પૂજા થશે. જિનમંદિરના રંગમંરૂપમાં પુત્તલીજનો

વિલાસ અઘટિત છે. વલી અહીં કરેલાં નાનાં પગથીઆંત સંતા-
નનો અજાવ સૂચવનારાં છે. વાર હાથ લાંબાં જારોટીઆં અનુચિત
છે, કેમ કે, તેજના જાંગવાથી પ્રાસાદનો વિનાશ થવાનો સંજવ
છે. વલી બાહ્યધારમાં જે કસોટીના સ્તંભો કર્યા તે પણ અયુક્ત
છે, કેમકે, તે મૂલ્યવાન હોવાથી સર્વની દૃષ્ટિએ પરુવાથી કદાચ
પ્રાસાદજંગનો જાય રહે છે. ઇત્યાદિ ઘણાં દૂષણો નિવેદન કર્યાં.
તેનાં તે વચનોને સત્ય માનીને શોજનાદિકે યશોવીરની સ્તુતિ કરી
તથા કહ્યું કે, જે બનવાનું હતું તે બની ચુક્યું છે.

એક દહાડો મંત્રીશ્વરની સ્ત્રી અનુપમદેવી એક જૈનસાધુને
આહાર આપી નમસ્કાર કરતી હતી, તે વખતે પ્રમાદથી સાધુનું
ઘીથી જરેલું પાત્ર તેણીનાપર પડી ગયું, અને તેથી તેણીનું નવ-
રંગી ચીર ઘીવાલું થયું, તે જોઈ ઘરના કોઈક દુષ્ટ ચાકરે સા-
ધુને ગાલ આપી. ત્યારે અનુપમદેવીએ ક્રોધ પામીને તેને ઘરમાંથી
કહામી મેલ્યો, અને કહ્યું કે, હું જો કોઈ તેલીની કે કંદોઈની
સ્ત્રી હોતે તો, દરેક પગલે મારાં વસ્ત્રો ઘૂત અને તેલથી મલીન
થતે. આ તો મારું પરમ જાગ્ય છે કે, મુનિરાજના પાત્રથી મારું
દેહસિંચન થયું. ઇત્યાદિ આ મંત્રીશ્વર માટેનું વિશેષ વૃત્તાંત પ્ર-
બંધામૃતદીર્ઘોંકા વિગેરેથી જાણી લેવું; તથા એમ વિચારિ સર્વ
લોકોએ પોતાની લક્ષ્મીને ધર્મમાર્ગે વાપરીને પોતાનો જન્મ સ-
ફલ કરવો.

સ્વૈર્ઘ્યૈર્જિનમંદિરાણિ રચયત્યભ્યર્ચયત્યર્હત-
સ્ત્રિર્જકત્યા યતિનાં તનોત્યુપચયં વસ્ત્રાન્નપાત્રાદિન્નિઃ ॥
ધત્તે પુસ્તકલેખનોદ્યમમુપષ્ટભ્યાતિસાધર્મિકાન્
દીનાભ્યુદ્ધરણં કરોતિ કલયત્યેવં સુપુણ્યાર્જનમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ— પ્રાણી પોતાનાં ઇચ્છોથી જિનમંદિરો બંધાવે છે, જિને-

શ્વરોને પૂજે છે, ત્રણ પ્રકારનાં ચક્રિથી મુનિઝંને વસ્ત્ર; અન્ન તથા પાત્ર પ્રમુખ આપે છે, પુસ્તકો લખાવે છે, સ્વામીવાત્સલ્ય કરે છે, દીનોનો ઉચ્ચાર કરે છે, તથા એવી રીતે ઉત્તમ પુણ્ય જ-પાર્જન કરે છે.

તપ ગહનાયક શ્રી ધર્મઘોષસૂરિજીના ઉપદેશથી પેથરુશાહે તથા ઝાંઝણશાહે વિક્રમ સંવત ૧૩૨૧ માં જીરાવલી તથા શ-ત્રુંજયાદિકપર સુવર્ણ કલશો સહિત ચોર્યાસી જિનમંદિરો બંધાવ્યાં છે. તે વચ્ચે દેવગિરિ તથા ઓંકાર આદિક નગરોમાં બ્રાહ્મણોએ જિનમંદિર નહીં બાંધવા દેવાથી તેમણે ત્યાંના રાજા રામદેવના મોટા પ્રધાન હેમાદિકના નામોથી ઘણી દાનશાલાઓ માંડી; તથા તેમાં કાપડી વિગેરે પંથિઝંને લારુ, દાલ, શાક, જાત વિ-ગેરે તેઝંને પેટપૂર આપવા માંડ્યું. અને તેથી તે પંથિઝં હેમાદિ-કની અત્યંત પ્રશંસા બોલવા લાગ્યા; અને તે નગરોમાં પણ હેમા-દિકની કીર્તિ લોકો ઘરે ઘરે ગાવા લાગ્યા. તે જોઈ તે હેમાદિક પ્રધાનોએ વિચાર્યું કે, આપણે તો કંઈ પણ દાન આપ્યું નથી, માટે ચરેચર કોઈક કારણથી મહા પુણ્યશાલી જીવે આપણાં નામોથી આ દાનશાલાઓ ખુલ્લી કરી છે. પછી તે વિષેની વાતમી મેલવતાં તે સર્વ વૃત્તાંત તેઝંના જાણવામાં આવ્યો. પછી તે હેમા-દિક પ્રધાનોએ રાજાને કહીને તે પેથરુશાહને દેવગિરિના ચૌ-ટામાં જિનમંદિર માટે જગો અપાવી. પછી જ્યારે ત્યાં પાયો સો-દવા માંડ્યો, ત્યારે જમીનમાંથી મીઠું પાણી નિકળ્યું. તે દેવગિ-રિમાં મીઠું પાણી બહુ ઘૂર્લજી હતું, તેથી કોઈ ઘાડીઆણે જડને કહ્યું કે, ત્યાં તો મીઠું પાણી નિકળ્યું છે, માટે ત્યાં આપ વાવ બં-ધાવો, અને પેથરુશાહને સાટે બીજું સ્થાનક આપજો. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, પ્રજાતે હું તેનો તપાસ કરીશ. તે વાતની પેથરુશાહને વાતમી મેલવાથી તેણે ગુપ્ત રીતે રાત્રિએ તે પાણીમાં નિમક નખાવ્યું; પછી પ્રજાતે રાજા જ્યારે તેની તપાસ કરવા આવ્યો; ત્યારે તે પાણી

સ્વારું જાણાયાથી ત્યાં જિનપ્રાસાદ કરવાની પેશ્વડશાહને તેણે
બુટ આપી. પઠી અનુક્રમે કેટલેક કાલે સુવર્ણકલશ તથા ધ્વ-
જ સહિત તે જિનપ્રાસાદ વિક્રમ સંવત ૧૩૩૫ માં સંપૂર્ણ થયું.
તેના ચાકરો જ્યારે તેનાં સ્વચરુ નામું માંડવા બેઠા, ત્યારે ફક્ત
તેમાં સ્વપેલાં દોરડાંનીજ કિંમત ચોર્યાસી હજાર રૂપીઆની
થઈ; એવું વિચારિ તેણે નામું માંડવું તજી દીધું. પઠી તે પ્રાસા-
દનું “અમૂલ્યપ્રાસાદ” નામ પાડવામાં આવ્યું. તેમાં ચોર્યાસી
આંગુલની આરસની શ્રી મહાવીરપ્રત્યુની મૂર્તિ સ્થાપવામાં આવી.
તેનું વિશેષ વૃત્તાંત રત્નમંડનસૂરિએ કરેલા સુકૃતસાગર નામના
કાવ્યથી જાણી લેવું.

જીર્ણોદ્ધારઃ શ્રુતપરિમલામોદિતાત્મન્યજસ્રં

પાત્રે દાનં ઝગવતિ જિનાધીશ્વરે નિત્યઞ્જક્તિઃ ॥

દીનાનાથોદ્ધરણમનિશં વિશ્વવિશ્વોપકારઃ

પ્રાણિત્રાણં ફલમિદમહો ચંચલાયાઃ શ્રિયોઽસ્યાઃ

અર્થ— જીર્ણોદ્ધાર કરવો, સિદ્ધાંતોના પરિમલથી સુગંધિ આ-
ત્માવાલા એવા સુપાત્ર પ્રતે હમેશાં દાન આપવું, જિનેશ્વર પ્રત્યુની
હમેશાં ઞ્જક્તિ કરવી, તેમ હમેશાં દીન અને અનાથ માણસોનો
ઉદ્ધાર કરવો; સમસ્ત જગતપર ઉપકાર કરવો, તથા પ્રાણીનું
રક્ષણ કરવું; એજ આ ચંચલ લક્ષ્મીનું ફલ છે.

હાથીના કાનસરસ્વી ચંચલ એવી લક્ષ્મીનું તેજ ફલ છે કે, તેથી
જીર્ણોદ્ધારાદિક પુણ્યકાર્ય કરવું. જેમ બાહડદેવમંત્રિએ, શત્રુંજય
તીર્થનો ઉદ્ધાર, રેવતાચલપર પગથીઆં બાંધવાનું કાર્ય, ઞૃગુક-
ઠ્ઠમાં સમલિકા વિહારનો ઉદ્ધાર, તથા બન્ને તીર્થોની યાત્રા, એવી
રીતના પોતાના પિતા ઉદાયન મંત્રિના ચારે મનોરથો સફલ
કર્યા છે. તે નીચે પ્રમાણે જાણવા.

બાહડદેવમંત્રિ એક દહાડો શ્રી શત્રુંજયપર યાત્રા માટે ગયા,

त्यां सकल संघनुं वात्सल्य कर्माबाद तेमणे पूर्वनुं जीर्ण थयलुं
 काष्टमय देवल दूर करीने नवुं पाषाणमय जिनमंदिर बंधाववानुं
 शरु कर्युं; अने ते कार्य पोताना माणसोने सोंपीने ते पाटणमां
 गया, त्यां राजाए तेमनो मोटा आरुंबरथी प्रवेशमहोत्सव कर्यो.
 केटलेककाले ते जिनमंदिर संपूर्ण थयाथी, तेनी वधामणी आप-
 नार माणसने तेमणे शोल सुवर्णनी जीह्वाउं आपी. एटलामां पांच
 दिवसो वीत्याबाद कोइक बीजा माणसे आवीने खबर आपी के,
 जमतीमां वायु जरावाथी तमारुं जिनमंदिर फाटी गयुं ठे. ते सां-
 जली बाहड मंत्रीए तेने बत्रीस सोनानी जीह्वाउं आपी. ते जोइ
 परिवारे कह्युं के, हे स्वामी ! आ वखते तो आपने शोक थवानुं
 कारण ठे, ठतां आपने हर्ष केम थयो? ते सांजली मंत्रीए कह्युं
 के, हजु मारुं ऐश्वर्य दनदनप्रते वधतुं ठे, अने तेथी आ समये
 तेवा खबर जे मह्या ठे, ते हर्षदायक ठे, केमके, तेथी हुं ते मं-
 दिर फरीने पण बंधावी शकीश. पढी तेणे शलाटोने कह्युं के, हवे
 तमो जमतीविना फरीने ते उत्तम जिनमंदिर बंधावो? त्यारे श-
 लाटे कह्युं के, जमतीविना जिनप्रासाद कराववाथी संतान थतां
 नथी. ते सांजली मंत्रीए कह्युं के, दुर्गतिनी वधामणी आपनार
 संताननुं मारे प्रयोजन नथी, मारे तो फक्त जिनप्रासादनुंज प्रयो-
 जन ठे. पढी तेणे ते जिनप्रासाद त्रण क्रोरु अने त्रण लाख
 सोनामोहोरो खरचीने फरीथी बंधाव्युं. पढी त्यां शत्रुंजयपर
 ज्यारे कुमारपाद राजा हेमचंद्राचार्य सहित पधार्या, त्यारे पर्वतपर
 धरुधराट शब्द थयो, ते सांजली हेमचंद्राचार्यजीए कुमारपाद
 राजाने कह्युं के, एवो वृद्धवाद ठे के, एकी वखते जो बे पुण्य-
 शास्त्री जीवो आ पर्वतपर चडवा मांरे तो, उपरनी ठत्रशिखा
 तेउपर पमे. माटे हुं अने आप जुदे जुदे समये तेपर चमीशुं.
 जो के तीर्थमां मृत्यु तो जाग्यथीज थाय ठे, पण तेथी जिनशा-
 सननी हीखना थाय. पढी तेपर सेउं जुदे जुदे समये चड्या.

વહી તે બાહરુ મંત્રીએ ગિરનારપર પગથીજ બંધાવી, કે જેથી
વૃદ્ધો અને બાલોને પણ તેપર ચડવાનું સુગમ થયું. તે પગથીજ
બાંધવા પાઠલ તેમણે ત્રેસઠ લાખ સોનામોહોરો સ્વરચી હતી. કહ્યું છે

ત્રિષષ્ટિલક્ષ્મ્માણાં, ગિરિનારગિરૌ વ્યયાત્ ॥

જવ્યા બાહડદેવેન, પદ્યા હર્ષેણ કારિતા ॥ ૧ ॥

અર્થ— ત્રેસઠ લાખ સોનામોહોરો સ્વરચીને બાહડદેવ મંત્રીએ
શ્રી ગિરનાર તીર્થપર હર્ષથી મનોહર પગથીજ બંધાવી છે.

જિણજવણાણિ જે ઝંઘરંતિ, જત્તીઈ સમીયપડિયાઈ ॥

તે ઝંઘરંતિ અપ્પણં, જીમાઝ જવસમુદ્દાઝ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે માણસો જાતિથી જીર્ણ થયેલાં તથા પડી ગયેલાં
જિનમંદિરોનો ઝંઘાર કરે છે, તે માણસો જાંચકર એવા આ જવ-
સમુદ્ધમાંથી પોતાના આત્માનો ઝંઘાર કરે છે.

ગોપગિરિપર આમરાજાએ પોતાનું અમૂલ્ય સિંહાસન શ્રી વપ્પ-
જટ્ટિજી સૂરિજીને બેસવા માટે અર્પણ કર્યું, તે જોઈ ક્રોધાતુર થ-
યેલા બ્રાહ્મણોએ રાજાને કહ્યું કે, હે સ્વામી ! આ શ્વેતાંવરો તો
શૂદ્રો છે, તેને સિંહાસન આપવું યોગ્ય નથી. એવી રીતે વારં-
વાર રાજાને કહેવાથી રાજાએ તે નવલક્ષ્ નામનું સિંહાસન પાંચ
પોતાના જંઘારમાં મુકાવ્યું, તથા તેની જગોએ એક નાનું સિંહા-
સન રાખ્યું. પ્રજાતે જ્યારે આચાર્યજીએ તે જોયું, ત્યારે રાજાના
મનનો અગ્નિપ્રાય જાણી તેમણે કહ્યું કે,

મર્દ્યમાનમતંગજદર્પે,

વિનયશરીરવિનાશનસર્પમ્ ॥

હીણો દર્પાદશવદનોઽપિ,

યસ્ય ન તુલ્યો જીવને કોઽપિ ॥ ૧ ॥

તે સાંજલી લજ્જાતુર થયેલા આમરાજાએ ફરીને તે નવલક્ષ

सिंहासन त्यां स्थाप्युं. फरीने ते ब्राह्मणो राजाने ज्यारे कहेवा गया, त्यारे राजाए पात्र अपात्रनी परीक्षा माटे तथा ते ब्राह्मणोने प्रतिबोध आपवा माटे आठ हजार रुपामोहोरो सज्जामां मंगावी अने ब्राह्मणोने कह्युं के, मारे आ सुपात्रोने आपवी ठे. ते सांज-ली सर्वे ब्राह्मणो कहेवा लाग्या के, हे स्वामी ! अमो चतुर्वेदी ब्राह्मणो ठीये, माटे अमारासरखा बीजां कोण उत्तम पात्रो ठे ? एवी रीते आत्मप्रशंसा करता थका कहेवा लाग्या के, ते ज्ञव्य अमोने आपो ? एम कही एक बीजापर हडसेला मारी तेजए ते सर्व ज्ञव्य लुंटी लीधुं. बीजे दिवसे श्री बप्पजट्टीजी सूरिराजने बोलावी तेमनी पासे सवा क्रोड सोनामोहोरो मुकीने राजाए तेमने कह्युं के, हे जगवन् ! आप कृपा करीने आ ज्ञव्य ग्रहण करो ? एवी रीते वारंवार राजाए कहेवाथी आचार्यजीए तेने कह्युं के, हे राजन् !

आरंजे एत्थि दया, महिलासंगेण नासए वंजं ॥

संकाए सम्मत्तं, पञ्चजा दच्चगहणेण ॥ १ ॥

अर्थ—आरंज करवाथी दया रहेती नथी, स्त्रीना संगथी ब्रह्मचर्यव्रत नाश पामे ठे, शंकाथी सम्यक्त्व खंडित थाय ठे, तथा ज्ञव्य लेवाथी प्रव्रजानो विनाश थाय ठे.

इत्यादिक शास्त्रोनी गाथाउं कहीने ते ज्ञव्य तेमणे लीधुं नही. पढी ते आम राजाए आचार्यजीना उपदेशथी ते ज्ञव्य खरचीने एकसो जिनमंदिरोनो उद्धार कराव्यो.

यस्त्रणमयीमपि कुटीं, कुर्याद्दद्यात्तथैकपुष्पमपि ॥

जक्त्या परमगुरुभ्यः, पुण्योन्मानं कुतस्तस्य ॥ १ ॥

अर्थ—जे माणस जक्तिथी परम गुरुमाटे एक घासनी पण कुं-पडी बंधावी आपे ठे, तथा तेमने फक्त एकज पुष्प आपे ठे, तेनां पुण्यनुं पण कोण माप करी शके तेम ठे ? ॥ १ ॥